

”Naisissa on kapina”

Keskustelu feminismistä *Ylioppilaslehdessä* ja *Aviisissa* 1979–1987

Mikaela Wirenius

Pro Gradu –tutkielma

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma, kulttuurihistoria

Historian ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Huhtikuu 2025

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck –järjestelmällä

Pro gradu -tutkielma

Filosofian maisteri, kulttuurihistoria

Mikaela Wirenius

”Naisissa on kapina” - Keskustelu feminismistä *Ylioppilaslehdessä* ja *Aviisissa* 1979–1987

Sivumäärät: 85 s., 1 s.

Tässä tutkielmassa tutkin, kuinka kahdessa suomalaisessa opiskelijalehdessä kirjoitetaan feminismistä vuosina 1979–1987. Tutkittavat lehdet ovat Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan julkaisema *Ylioppilaslehti* ja Tampereen yliopiston ylioppilaskunnan julkaisema *Aviisi*. Tutkimuksen tavoitteena on täydentää toisen aallon feminismiä käsittelevää tutkimuskenttää yliopistoyhteisöissä käydyin julkisen puheen näkökulmasta. Tutkimuksessa käsitelen sitä, millaisena liikkeen feminismiä pidetään, ja miten feministeistä kirjoitetaan. Analyysissäni käsitelen monipuolisesti aineiston sisältämiä liikkeen määritelmiä, ajan feminismiin liitettyjä teemoja, liikkeen toiminnan kuvauksia ja feministiksi identifioitumiseen liittyviä haasteita. Tutkimus on näkökulmiltaan laadullinen.

Tutkielman aineisto on kerätty Turun yliopistossa saatavilla olevista vuosikerroista. Vuosikerrat on käyty kokonaisuudessaan läpi hahmottelevalla lukutavalla. Aineisto on rajattu sanastokriteerien avulla rajattu niin, että edellytyksenä teksteille on pidetty feminismi- tai naisliikkeeseen liittyvän sanaston esiintymistä. Tutkimusmenetelmänä käytetään lähilukua, ja analyysiä tehdään tutkielmassa sisällönanalyysin ja retoriikan analyysin avulla. Lehtiä käsitellään tutkielmassa rinnakkain, yhteisenä aineistona.

Tutkimuksen kohteena on 1980-luvun vaihde ja 1980-luku, jolloin feminismi valtavirtaistui suomalaisessa yhteiskunnassa ja liikkeen toiminta laajentui. Koska lähdeaineisto eli *Ylioppilaslehti* ja *Aviisi* eivät ole feministisen järjestön julkaisemia, niiden kautta on mahdollista tarkastella liikkeen ilmenemistä suomalaisessa julkisessa puheessa. Opiskelijalehtinä ne tarjoavat esimerkiksi sanomalehtiä rajatumman kontekstin.

Tutkielman johtopäätös on, että feminismi nousi näissä lehdissä toistuvasti puheenaiheeksi, ja keskustelu siitä on moniäänistä ja sisällöltään rikasta. Sitä sekä puolustetaan että kritisoidaan. Akateeminen konteksti näkyy eritoten siinä, että tutkimus, tiede ja tieteenkriikki ovat huomattavia kattoteemoja, joiden yhteydessä feminismi esiintyy. Aineistosta voi löytää kuvauksia useiden feminismijärjestöjen tai -yhdistysten toiminnasta. Lehtikirjoituksissa pohditaan myös feministiksi identifioitumisen haasteita, ja tunnistetaan, kuinka feministeihin liittyy leimaavia negatiivisten stereotyyppioita. Tampereen ja Helsingin kontekstien välillä ei ilmene eroa siinä, kuinka paljon feminismistä kirjoitetaan, vaan molemmista lehdistä päätyi aineistoon varsin tasapuolisesti tekstejä.

Avainsanat: feminismi, mediahistoria, opiskelijalehdet, opiskelijajournalismi, kulttuurihistoria, yhteiskunnalliset liikkeet, 1980-luku

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
1.1	Tutkimuksen aihe ja tutkimuskysymys	4
1.2	Aineistonkeruu ja ylioppilaslehdet lähteenä	7
1.3	Tutkimusmenetelmät, tutkimuskirjallisuus sekä -kenttä	11
2	Feminismi yhteiskunnallisena liikkeenä: merkitys, teemat ja järjestäytynyt toiminta	16
2.1	Näkemyksiä liikkeen merkityksestä	16
2.2	Feminismiin liittyvät teemat ja akateemisen kontekstin puheenaiheet	27
2.3	Kuvauksia toiminnasta ja liikkeen järjestäytymisestä	38
3	Yksilöt ja identiteetit: feministin kuva ja liikkeen kytkös yksilön identiteettiin	49
3.1	Identiteetti kerronnan ja toiminnan voimavarana	49
3.2	Vihaiset ja huumorintajuttomat akat – stereotyyppien käyttö	56
3.3	Miesten osallistuminen diskurssiin – keskustelua feminismiin nais erityisyydestä ja erilaisia asenteita liikettä kohtaan	62
4	Yhteenveto	73
	Lähteet	81
	Liitteet	85
	Liite 1. Aineiston määrällinen jakauma	85

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen aihe ja tutkimuskysymys

Mitä feministisesti toimiviin naisiin tulee, niin heidän ainakaan toimintansa ei perusteiltaan liene valtapoliittisten etujen huoltamista. Itsekkyys, terve egoismi sallittakoon naisille, mutta oman kokemuksen ja käsityksen mukaan feminismissä on kyse vallanräjäyttämisestä, jos ei dynamiitilla, niin antiautoritaativisen toiminnan, hierarkiattomien yhteistyömuotojen kautta.¹

Näin sanoittaa Taina Bertell radikaalia linjaa edustavaa näkemystään feministisen toiminnan ytimestä *Ylioppilaslehdessä* vuonna 1984. Totunnaisten valtarakenteiden kyseenalaistaminen, tyytymättömyys yhteiskunnan nykytilaan ja pyrkimys jopa vallankumoustyyliseen vaikuttamiseen olivat tuttuja teemoja opiskelijayhteisölle jo 1960-luvun lopun yliopistoradikalismien huippuvuosilta.² Suomalainen naisliike taas aktivoitui jälleen uudenlaisen virtauksen, feminismin, rantautuessa 1970-luvulla tännekin.³ Suomalaisessa tutkimuksessa kuitenkin vaihtelee se, pidetäänkö feminismiä omana liikkeenään vai nähdäänkö se osana naisliikkeen jatkumoa.⁴ Feminismi-termin käyttö, liikemäinen toiminta ja sen suosio valtavirtaistuivat kuitenkin vasta 1980-luvulla suomalaisessa yhteiskunnassa. Siksi tämän tutkielman katseen kohteeksi valikoitui juuri 1980-luvun taite ja alkupuoli. Vaihtoehtoliikkeenä feminismi tarjosi mahdollisuuden kuvitella toisenlainen, parempi yhteiskunnallinen todellisuus, johon päästäisiin poliittisilla ja kulttuurisilla muutoksilla. Se käynnisti keskusteluja korjausta vaativista seikoista: jotta voidaan unelmoida paremmasta, on nähtävä epäkohdat.

Tässä tutkielmassa käsittelen kahta suomalaista ylioppilaslehteä 1980-luvun feminismikeskustelun osalta. Kokoavana tutkimuskysymyksenä on selvittää, millaista oli opiskelijalehdissä käyty julkinen keskustelu feminismistä. Tavoitteena on muodostaa tekstien sisältämien väitteiden ja retoriikan avulla yksityiskohtainen kuva siitä, miten tutkimusaineistossa määritellään 1980-luvun feminististä liikettä sekä sen kannattajia. Jaan

¹ *Ylioppilaslehti* 11/1984, Taina Bertell, ”Anarkistin tajunta”, s. 8–9

² Eurooppalaisen opiskelijaradikalismien huippu oli ”Hullu vuosi 1968”. Suomessa liikehdintä jäi kuitenkin verrattain vaisuksi, ja kulminoitui lähinnä Vanhan ylioppilastalon valtaukseseen. Silti vuosi 1968 ja radikalismien nousu toisinaan leimaa koko 60-luvun ylioppilaskulttuuria. Kortti 2013, 254–255, 323–324. Myös Suominen 1997, 176 kuvailee hullun vuoden maineen kasvaneen jopa myyttisen suureksi, vaikka kansainvälisiin tapahtumiin verrattuna suomalainen kapina oli melko maltillista.

³ Ensimmäiset feministiset ryhmät perustettiin 1973. Kurvinen & Turunen 2018, 21. Avaan tätä rantautumisen kehitystä paremmin luvussa 2.1.

⁴ Kurvinen & Turunen 2018, 21–22.

tarkasteluni ikään kuin kahdelle tasolle – puheeseen feminismistä kollektiivisella tasolla sekä yksilöihin, feministeihin, tarkentuviin kuvauksiin.

Luvussa kaksi keskityn analysoimaan sitä, millaisia merkityksiä kirjoittajat antavat feminismiliikkeelle, minkä teemojen yhteydessä se nousee esiin, ja mitä aineisto paljastaa liikkeen järjestäytymisestä käytännön toiminnaksi. Kolmannessa luvussa keskityn yksilön vaikutukseen kirjoittamisessa, ja analysoin liikkeen yhteyttä identiteettiin, feministeihin liittyviä stereotypioita ja sitä, miten miehet osallistuvat keskusteluun ja muuttavat sitä. Tämä valinta tarkastella yhteiskunnallista liikettä ikään kuin kahdesta näkökulmasta, kollektiivisesta ja yksilöllisestä, kumpuaa sekä aineistosta, sillä liikettä kannattavaan yksilöön viittaava sana feministi esiintyy usein. Lähtökohtaisesti käsitykseni on, että feminismiä koskevassa puheessa nykyäänkin (yleisesti yhteiskunnassa ja mediassa) käsitellään usein feministiyyttä ja liikettä henkilöiden kautta. Ymmärrän liikkeen lähtökohtaisesti niin, että yhteiskunnallinen ja yksilöllinen ulottuvuus ovat erottamattomasti sidoksissa, eli liike muuntuu ja määrittyy siinä toimivien kautta, ja toisaalta liikkeen kollektiiviset määritelmät vaikuttavat ihmisten identiteetteihin. Teksteissä esiintyykin usein kumpaakin ulottuvuutta ilmentäviä väitteitä, esimerkiksi siten, että puhutaan toimijoista ja kollektiivisen toiminnan pyrkimyksistä.

Aiheen valintani perustuu sille ajatukselle, että lehdet sekä tuovat näkyville 1980-luvun nuorten aikuisten ajatuksia feminismistä, että osallistuvat retoriikallaan rakentamaan feminismiin muuttuvia merkityksiä ja sen kiinnittymistä yhteiskuntaan. Koska lehdet eivät ole feministisen ryhmän julkaisemia, diskurssiin osallistuvien kirjoittajien suhtautuminen liikkeeseen vaihtelee. Aineistosta voikin havainnoida myös sitä, kuinka eri positioista käsin kirjoittavat henkilöt ovat vuorovaikutuksessa ja osallistuvat diskurssiin. Lähdeaineisto koostuu journalistisessa julkaisussa julkaistuista teksteistä, joten mielenkiinto kohdistuu 1980-luvun opiskelijalehtiin kirjoittaneiden julkiseksi tarkoitamiin teksteihin.

Käytän lähteinäni kahta eri opiskelijalehteä, *Ylioppilaslehteä* ja *Aviisia*. Tarkoitukseni oli ottaa tarkasteluun näiden lisäksi *Turun Ylioppilaslehti*, *Tylkkäri*, jonka vuosikerrat sain käyttööni skannattuina *Tyylikkääät vuodet: Turun yliopiston ylioppilaskunta 100 vuotta* -teoksen työryhmältä. Kerättyäni aineistoa kahdesta ensimmäisestä, totesin kuitenkin kolmen lehden tällä aikarajauksella ja melko laajoilla tutkimuskysymyksillä liian laajaksi aineistoksi tähän pro gradu -tutkielmaan. Helsingin ja Tampereen lehdistä aikarajauksella 1979–1987 syntyi täten hallittavan laaja kokonaisuus, josta keskustelua voi havainnoida yhden kaupungin sijaan kahden suuren yliopistokaupungin konteksteissa. *Ylioppilaslehden* julkaisu aloitettiin

Helsingin yliopistossa⁵ jo ennen Suomen itsenäistymistä vuonna 1913.⁶ *Aviisia* julkaisi Tampereen yliopiston ylioppilaskunta vuosina 1960–2018.⁷ Parin vuoden tauon jälkeen Tampereella palattiin opiskelijajournalismin pariin, sillä vuodesta 2020 lähtien on julkaistu nykyistä ylioppilaslehteä *Visiiriä*.⁸ Lehtien julkaisijoina toimivat yliopistojen ylioppilaskunnat, eivät siis yliopistot.⁹

Rajaan tarkastelun aikavälillä 1979–1987 julkaistuihin numeroihin. Tärkeimpänä perusteena tälle rajaukselle toimi se, että vasta 1980-luvulla feminismiin on todella nähty valtavirtaistuvan suomalaisessa yhteiskunnassa ja diskurssissa, aiemmin keskustelua käytiin pääosin aktiivisten feministiryhmien sisällä.¹⁰ 1970-luvun alusta alkoi myös *Ylioppilaslehden* hiljainen kausi naisten osallisuudessa, sillä seuraavat naistoimittajat otettiin toimitukseen vasta 13 vuoden päästä 1983.¹¹ Keskustelu naisten oikeuksista on tyypillisesti erittäin naisvetoista, joten halusin toki painottaa sellaista ajanjaksoa, jossa naisten ääni erottuisi. Toimitusten miesvaltaisuus ei kuitenkaan tarkoita sitä, että lehdissä ei ollut ollenkaan naisten kirjoittamia tekstejä, sillä pienen toimittajakunnan tekstien lisäksi lehdissä julkaistiin sinne lähetetty tekstejä. Toisaalta taas ottamalla tarkasteluun myös vuosikerrat 1979–1982, voin tuoda analyysissäni hieman esille myös mahdollisia muutoksia tämän vajaan vuosikymmenen sisällä. Vuonna 1987 astui voimaan tasa-arvolaki, ja vaikka se liittyikin aiheeseen vain osittain temaattisesti, sitä voitaneen pitää toimivana yhteiskunnallisena päätepisteenä aikarajaukselle.

Ylioppilaslehteä on julkaistu tällä välillä yhteensä noin 224 numeroa ja *Aviisia* 159.¹²

Ylioppilaslehteä on siis tutkimusaikavälillä julkaistu tiheämmin kuin *Aviisia*, ja numerot ovat

⁵ Helsingin yliopisto oli tällöin siis Keisarillisen Aleksanterin yliopisto.

⁶ Kortti 2013, 11.

⁷ 1960- ja 1970-luvuilla uusia ylioppilaslehtiä perustettiin ahkerasti: 1960 *Aviisi* ja Jyväskylän ylioppilaslehti, 1961 Oulun *Ylkkäri*, 1970 Vaasan ylioppilaslehti, 1971 Joensuun ylioppilaslehti, 1976 Kuopion *Stimulus* ja 1979 Lapin ylioppilaslehti. (Artukka ym., 2022, 235.)

⁸ Trey: Ylioppilaslehti *Visiiri*. <https://trey.fi/yhteiso/ylioppilasmedia>

⁹ Kuhunkin ylioppilaskuntaan kuuluvat kaikki kyseisen yliopiston opiskelijat, sillä niiden jäsenyys on opiskelijalle pakollinen. Vaalein valitut ylioppilaskuntien edustajistot ja hallitukset hallinnoivat ylioppilaslehtien julkaisua ja toimintaa.

¹⁰ Kurvinen 2019, 149.

¹¹ Kortti 2013, 462.

¹² Huom. tämä on arvioni: en nähnyt *Ylioppilaslehden* vuoden 1980-vuosikertaa, muutama numero puuttui arkistosta ja tämän laskuarvion tein muistiinpanojeni ja kuvattujen kansien perusteella aineiston läpikäynnin jälkeen. Useina vuosina julkaistiin myös Abinumeroita, osa erillisinä numeroina, osa sisällytettynä julkaisutahtiin. Tutkimusaikavälilläni *Ylioppilaslehteä* julkaistiin painettuna jopa 28 kertaa vuodessa, kun taas nykyään sitä julkaistaan painettuna enää kuusi numeroa vuodessa. *Aviisia* julkaistiin hieman vaihdellen noin 17 kertaa (nykyään *Visiiriä* kuusi kertaa painettuna). Painettujen lehtien lisäksi lehdet julkaisevat nykyään verkossa sisältöjä.

myös sivumäärällisesti pidempiä. Tarkempaan lähilukuun tutkielmani aineistoksi valikoitui 129 tekstiä, joista 60 *Ylioppilaslehestä* ja 69 *Aviisista*.¹³ Pyrin tutkielmassani viittaamaan teksteihin läpi aineiston ja nostamaan kattavasti erilaisia esimerkkejä lainauksin esiin. Jokaista en kuitenkaan voi käsitellä perusteellisesti. Eikä se kaikkien kohdalla olekaan tarpeellista, sillä iso osa aineistosta on lyhyitä, toisiaan toistavia ilmoituksia, ja monessa tapauksessa feminismi ei ole keskiössä, vaan se esiintyy vain maininnan tai sivuhuomion tasolla.

1.2 Aineistonkeruu ja ylioppilaslehdet lähteenä

Käytän lähteinäni *Ylioppilaslehden* ja *Aviisin* arkistoituja, fyysisiä kappaleita. Aineisto ei ole aivan täydellinen, koska käyttämästäni Turun yliopiston arkistosta puuttuu *Ylioppilaslehden* vuosikerta vuodelta 1980, sekä muutama yksittäinen numero aikaväliltä. Suurin osa vuosikerroista on kuitenkin kokonaisia, ja koska materiaalia on aikaväliltä paljon, koen puutteet kohtuullisiksi. Aineiston keruu on toteutettu valokuvaamalla artikkelit, jotka nopean, hahmottelevan lukutekniikan perusteella sisältävät tai vaikuttavat sisältävän hyödyllistä ja näkökulmalle olennaista retoriikkaa. Sanastoa, joita olen pitänyt selatessani ikään kuin hakusanoina ovat esimerkiksi nämä taivutuksineen: feminismi, naisliike, naisasia, naisasialiike, nainen, tasa-arvo, sukupuoli, nais-. Tämän jälkeen tekstit on luettu perusteellisemmin lähiluvun periaatteita noudattaen. Lopullisena kriteerinä olen pitänyt sitä, että tekstissä esiintyy liikkeeseen viittaavaa sanastoa, kuten feminismi/feministi, naisliike, naisasia, naisasialiike, sillä esimerkiksi naisista, miehistä, sukupuolirooleista ja sukupuolten välisestä tasa-arvosta keskustellaan lehdissä paljon. Moni teksti sisältää ”feminististä ajattelua”, mutta selvyyden vuoksi olen valinnut rajaavaksi kehykseksi sen, että edes maininnan tai viittauksen tasolla tekstissä tunnistetaan ajan naisliike. Toisinaan tämä rajaus tuntui jopa hieman keinotekoiselta ja jäykältä, mutta koherentin kokonaisuuden saamiseksi se oli tarpeellista. Lehtien sisältöjen tyyli on niin moninainen ja vaihteleva, ja itse tutkimusteema sen verran abstrakti, että rajanvetoja joko sanaston tai juttutyyppejen suhteen tarvitaan.

Sanastokriteerit mahdollistivat sen, etten ole tarkoin rajannut juttutyyppejä. Analyysin kohteeksi valikoituikin muodoltaan monenlaisia tekstejä: eripituisia artikkeleja, haastatteluja, kommentteja ja mielipidekirjoituksia, sarjakuva ja ilmoituksia. Kerätyn aineiston laajuuden ja jakautumisen havainnollistamiseksi olen koonnut yksinkertaisen taulukon valittujen tekstien

¹³ Liite 1.

määrällisestä sijoittumisesta aikavälille (Liite 1).¹⁴ Huomattavaa on, että juttutyypit olivat hyvin erilaisia. Aineistoon kuuluu pidempien artikkelien ja mielipidetekstien lisäksi useita lyhyitä ilmoituksia, ja monissa artikkeleissa feminismi esiintyy vain mainintana eikä argumentin keskiössä. Taulukoitu määrä kertookin siis pikemminkin feminismisanaston esiintymisen tiheydestä, siitä, miten monta erillistä tekstiä miltäkin vuodelta aineistoon päätyi. Aineistossa on *Ylioppilaslehdessä* 60 tekstiä ja *Aviisista* 69. *Ylioppilaslehdessä* aineisto sisältää eniten tekstejä vuodelta 1983 (15) ja *Aviisista* vuodelta 1986 (14). Tutkielma on luonteeltaan laadullinen, joten en esimerkiksi kartoita aiheyyppien tarkkaa osuutta lehtien palstatilasta. Aineistonkeruuvaiheessa kuitenkin havainnoin myös sitä, mitkä muut aiheet nousevat toistuen esiin lehdissä, millaisia teknisiä ominaisuuksia aineistolla on ja kuinka oma tarkempi aineistoni uppoutuu tähän muuhun kokonaisuuteen.

Ennen siirtymistä vielä tiiviisti ylioppilaslehtien luonteesta journalistisena ja mediahistoriallisena lähteenä, eli esimerkiksi mikä niiden tarkoitus on ollut, ketkä ovat niitä tehneet ja millä tavoin. Näen ylioppilaslehdet vaikuttavan viestinnän kanavina, joissa ilmaisun tyyli on tunnetusti ollut varsin vapaata, ja joissa yhteiskunnallinen ajankohtaisuus on tutkimusaikavälilläni ollut olennaista. Niissä yhdistyvät paitsi perinteiselle journalismille tyypillinen ajankohtainen tiedonvälitys ja keskustelu, myös opiskelijoiden vapaampi verbaalinen itseilmaisu ja ajatustenvaihto. Tyyllillisesti niissä yhdistyvät järjestölehdet, sanomalehdet, aikakauslehdet sekä akateemisen yhteisön konteksti. Niitä on yleensä jaettu ilmaiseksi esimerkiksi opiskelija-asuntoihin ja yliopistoilla. Niillä ei ole siis tavoiteltu ylioppilaskunnalle tuottoja, vaan niihin on pikemminkin upotettu budjettia. Ylioppilaslehtien kustannuksista onkin kiisteltä vuosikymmenten mittaan, minkä seurauksena julkaisumääriä on vähennetty, lehtiä lopetettu ja paperille painamisesta siirrytty verkkoon.¹⁵ 1980-luvulla lehtiperinne oli kuitenkin vielä elinvoimainen, ja kahden valitun julkaisun lisäksi muillakin maakuntien yliopistoilla oli omiaan.

Kirjoittajat ovat useimmiten olleet yliopiston opiskelijoita, eivät ammattijournalisteja. Tosin lehtiin ovat voineet kirjoittaa myös opettajat tai professorit.¹⁶ Päätoimittajan pestiin toisaalta on voitu vaatia journalistista kokemusta ja muita ansioita, ja siitä saikin ainakin

¹⁴ Liite 1.

¹⁵ Artukka ym., 2022, 270–271. Kivioja & Aalto, 2021, 5–8.

¹⁶ Joissakin tapauksissa kirjoittaja saattaa viitata tällaiseen rooliin tekstissä, esim. *Ylioppilaslehti* 3/1983 Esa Saarinen, ”Feminismi ei ole uusmuotia”, 4.: ”Olen juuri saanut valmiiksi naisen olemisehtojen filosofisia perusteita käsittelevän jutun – tein sen yhdessä superoppilaani Sara Heinämaan kanssa –”

Ylioppilaslehdessä palkkaa.¹⁷ Valittu toimituskunta koostui muutamista ihmisistä, mutta lehtiin sai lähettää tekstejä, ja lehdissä saattoi toimia esimerkiksi ajanjaksoin vakiintuneita kolumnisteja tai esim. sarjakuvapiirtäjiä. Aineiston luvun perusteella suurin osa tutkimusaikavälin teksteistä on kirjoitettu nimellä, mutta on myös sellaisia, jotka on kirjoitettu nimimerkillä tai ilman tekijämerkintää. Tällaiset täysin nimettömät tekstit ovat lähinnä lyhyitä kommentteja, ilmoituksia tai vakiintuneiden palstojen osia, joiden tyyliin nimettömyys vaikuttaa kuuluvan. Kirjoittajien profiileilla on merkitystä, sillä ylioppilaslehtien tyyli on muihin journalistisiin julkaisuihin verrattuna varsin vapaata.¹⁸ Läpi tutkielman pyrin tuomaan esiin sitä, kuinka kirjoittajien oma ääni ja näkemykset tulevat esiin. Käytän näiden edellä esiteltyjen syiden takia tutkielmassani pääosin sanaa ”kirjoittaja” sanan ”toimittaja” sijaan. Kun varsinaisia lehdelle valittuja toimittajia oli vain pieni osa sisältöä tehneistä, ei toimittajuuden ja kirjoittajuuden erottelu tässä tapauksessa tuo tutkimukselle erityistä lisäarvoa.

Suomalaisista ylioppilaslehdistä suurilevikkisin on tietysti ollut itse *Ylioppilaslehti*. Sen levikki oli Kortin mukaan parhaimmillaan, 70-luvulla, noin 65 000.¹⁹ *Aviisin* ja *Tylkkärin* levikit ovat niin ikään olleet ylioppilaslehtien joukossa suurimmasta päästä.²⁰ Levikin muodostuminen on näille lehdille melko yksinkertaista, sillä lehdet saavat yliopistojensa opiskelijoista ikään kuin valmiin lukijakunnan.²¹ Lehtien levikki onkin yksi tekijä, joka puoltaa juuri näiden lehtien valintaa. *Aviisin* valintaan kannustaa myös se journalismin ja viestinnän historian näkökulmasta mielenkiintoinen tekijä, että Tampereella järjestettiin tiedotusopin opetusta jo 1960-luvulta lähtien.²² 1970–1980-luvuillakin *Aviisia* on siis voinut olla tekemässä toimittajaopiskelijoita. Toisaalta hetkellisesti tutkimusaikavälillä vuosina 1979–1981 julkaistiin Tampereen yliopiston toimittajaopiskelijoiden toimesta *Tampereen Ylioppilaslehteä*. Tampereen yliopiston ylioppilaskunnan historiikin kirjoittaneen Vesa Vartiainen mukaan tämä *Aviisin* hetkellinen kilpailija syntyi ”kyllästyksestä Aviisin yksipuoliseen ja punasävyiseen kirjoitteluun”.²³ Vaikka sen tavoitteena oli olla ”kaikkien

¹⁷ Puoluetaustalla oli päätoimittajan valinnoissa perinteisesti ollut merkitystä ennen 1980-lukua, mutta 1980-luvun ensimmäistä päätoimittajaa Juha P. Partasta valittaessa alkoi korostua myös journalistinen kokemus. Kortti 2013, 444.

¹⁸ Ks. esim. *Ylioppilaslehti* 25/1981, Juha P. Partanen, 4.

¹⁹ Kortti 2012, 39.

²⁰ Ibid.

²¹ Pääsyynä ylioppilaskuntien pakkojäsenyys. Lehti voidaan myös nähdä yhtenä ylioppilaskunnan jäsenetuna.

²² Nyk. viestinnän ja journalistiikan oppiaineet.

²³ Vartiainen & Kaarninen 2013, 204–205.

opiskelijoiden äänitorvi”, *Aviisi* vaikuttaa kuitenkin pitäneen asemansa,²⁴ joten valitsen sen tutkielmaan mieluummin vakiintuneisuuden ja tunnettuuden vuoksi.

Keistä lukijakunta sitten koostuu? Valtaosa lehtien lukijoista on todennäköisesti yliopiston sen hetkisiä opiskelijoita. On haastava sanoa, kuinka paljon ylioppilaslehtiä luetaan tämän profiilin ulkopuolelta. Millainen on ylioppilaslehtien rooli esimerkiksi paikallisessa journalismissa? Lukevatko niitä muutkin kuntalaiset, vai erkaantuuko akateeminen maailma journalistisessakin kulttuurissa omaksi elämänpiirikseen? Tämäkään rooli ei ole vuosikymmenten ajan pysynyt muuttumattomana, vaan osallisuus esimerkiksi kuntapoliittiseen julkiseen keskusteluun on vaihdellut ajan mittaan ja lehtien välillä.

Ylioppilaslehti on Kortin mukaan ollut parhaimmillaan suomalaisessa lehdistössä merkittävä ja uniikki julkaisu, sekä kulttuuripoliittisten tai ideologisten keskustelujen käynnistäjä.²⁵

Muista ylioppilaslehdistä ei ole tehty yhtä paljon tutkimusta, mutta niiden vaikutus luultavasti rajoittuu paikalliseen julkiseen keskusteluun tai politiikkaan. Esimerkiksi Nelli Lapintie on tutkinut opinnäytetyössään *Tylkkärin* roolia ja sijoittumista turkulaisella mediakentällä, ja todennut sen toimivan paikallisena opiskelijoiden äänenkannattajana.²⁶ Pääosin voisi kuitenkin sanoa, että ylioppilaslehtiä tehdään opiskelijoilta opiskelijoille ylioppilaskuntien sisällä. Nykyäänkin eritoten *Ylioppilaslehti* nousee kuitenkin juttuineen toisinaan kansalliseen mediahuomioon.²⁷ Oman tutkielmansa voisi tehdä opiskelijalehtien tabuja rikkovista sisällöistä. Kohujutut ilmentävät mielestäni *Ylioppilaslehden* poikkeuksellisen vapaata tyyliä ja yhteyksiä opiskelijakulttuuriin, jonka perinteisiin mahtuu kaikenlaista huumoria, rajojen venyttämistä ja niiden rikkomista.

Opiskelijalehdet voidaan sijoittaa alakategoriaksi aikakauslehdistöön, mutta on hyvä tunnistaa aikakauslehden määritelmän laaja-alaisuus, esimerkiksi Jukka Kortin mukaan aikakauslehden vähimmäiskriteereinä on pidetty lähinnä sitä, että lehti ilmestyy säännöllisesti, sillä on päätoimittaja ja vakiintunut lukijakunta.²⁸ Aikakauslehdet ovat siis varsin heterogeeninen lehtityyppi. *Ylioppilaslehti* ilmestyi 1980-luvulla toisaalta niin usein, että sitä voisi aikakauslehtien sijaan tarkastella yhtä hyvin sanomalehtenä. Kummankin lehden

²⁴ Vartiainen & Kaarninen 2013, 204–205.

²⁵ Kortti 2013, 11–13.

²⁶ Lapintie 2018, ”Opiskelijakulttuurin sanansaattaja”: Turun ylioppilaslehden rooli turkulaisella mediakentällä.

²⁷ Esimerkiksi viimeisimmäksi vuonna 2023 kohua herätti *Ylioppilaslehden* juttu 8.9.2023, jossa toimittaja testasi ADHD-lääkkeitä opiskelun tehostajina. Tätä pidettiin eettisesti epäasiallisena lääkkeiden väärinkäytön ja ADHD-lääkkeiden saatavuusongelmien takia, ja satiirimuodon valintaa epäonnistuneena tapana käsitellä vakavia ilmiöitä. ADHD-liitto, ADHD-liiton yhteydenotto *Ylioppilaslehdelle*, 14.9.2023.

²⁸ Kortti 2016, 178.

materiaalinen muoto on sanomalehdille tyypillinen paperin ja ison sivukoon puolesta. Tässä tapauksessa en koe lehtityypin määrittelyä kuitenkaan niin olennaisena, sillä analyysiin on päätyntä laajalla skaalalla erilaisia juttutyyppjejä, eikä tavoitteena ole määrittää opiskelijalehtien profiilia mediakentällä, vaan havainnoida tietyn teeman ilmenemistä ja luonnetta julkisen tekstin tarjoaman reitin kautta.

Aiheiden kirjo on laaja: ajankohtaisten asioiden lisäksi lehdissä käsitellään opiskelijoille merkityksellisiä teemoja, tiedettä, politiikkaa ja kulttuuria. Yleisiä aiheita tutkimusaikavälillä ovat yliopistojen sisäinen sekä valtakunnan laajuinen koulutuspolitiikka ja yliopiston hallinnon asiat, kulttuuri, opiskelijan elämä, tutkimus ja tiede. Feminismin ja naisliikkeen teemojen lisäksi yhteiskunnallisista liikkeistä palstatilaa saavat erityisesti ympäristöliike ja rauhanliike.²⁹ Luvussa kaksi käsittelen sitä, mitkä elämän osa-alueet ja teemat nousevat esiin feminismiin yhteydessä.

Aineisto tarjoaa siis tutkijalle ikkunan nuorten aikuisten elämään ja ajatuksiin.

Mielenkiintoiseksi aineiston tekee myös se, kuinka se ilmentää journalistista perinnettä suomalaisessa järjestökulttuurissa. Miellän tässä myös ylioppilaskunnat järjestöiksi, vaikka ne pakkojäsenyyden takia ovatkin sellaisina varsin poikkeuksellisia. Järjestölehden julkaisemiseminen voi palvella useita tarkoituksia: jäsenistön tiedottamista, järjestön kulttuurin tallentamista ja luomista, sekä toisaalta sen tekeminen voi jo itsessään tarjota opiskelijoille harrastuksen ja oman yhteisön järjestön sisällä.³⁰ Nämä tarkoitukset ovat saaneet opiskelijat ylläpitämään kumpaakin julkaisua vuosikymmeniä, ja lehtiin onkin tallentunut mittava määrä tietoa suomalaisten yliopistojen toiminnan historiasta.

1.3 Tutkimusmenetelmät, tutkimuskirjallisuus sekä -kenttä

Tutkielmassa on laadullinen näkökulma. Aineistonkeruun jälkeen tulkintaa valitusta teemasta on muodostettu kerrostaen, lähilukien tekstejä läpi kirjoitusprosessin. Historiantutkimukselle aina olennaisten kontekstualisoinnin ja lähdekritiikin lisäksi haen tulkinnalleni tukea muista laadullisista tekstiaineistojen käsittelyyn sopivista menetelmistä, kuten diskurssin ja retoriikan analyyseistä. Esimerkiksi retorista diskurssianalyysiä käytetään laajalti humanistisilla ja

²⁹ Nämä yleiset huomiot sisältöteemoista perustuvat aineiston keruuprosessiin, jossa olen lukenut kaikki vuosikertojen saatavilla olevat lehdet hahmotellen läpi. Viitetiedot valitettavasti olen kerännyt vain aineistoon päätyneistä feminististä liikettä koskevista teksteistä.

³⁰ Artukka ym. 2022, 221.

yhteiskuntatieteellisillä aloilla, eikä sitä voikaan oikein tiivistää yhdeksi menetelmäksi, vaan se tarjoaa pikemminkin metodologisen lähestymistavan ja valikoiman tarkempia metodeja.

Omaa suhtautumistani diskurssin analyysiä kohtaan tässä pro gradussa kuvaa hyvin sana tutkimusasenne, jota esimerkiksi historian tutkijat Jani Marjanen & Pasi Ihalainen käyttävät artikkelissaan ”Käsitehistoria tutkimusasenteena”³¹. Artikkelin on julkaistu kokoomateoksessa ”Sanat siltana menneeseen”, joka käsittelee kielellisten lähteiden analyysiä ja tulkintaa historian tutkimuksessa. Ymmärrän tutkimusasenteen siis niin, että retoriikan ja diskurssin tutkimus sekä erilaiset historiatieteelliset lähestymistavat (tapauksessani esim. käsitehistoria ja aatehistoria) tarjoavat ajattelua ohjaavia periaatteita ja sekä apua siihen, millaisiin asioihin kiinnittää huomiota tulkinnassa. Muodostan kuvaa diskurssista havainnoimalla esitettyjä väitteitä sekä käytettyä kieltä, esimerkiksi retoriikan sävyjä ja tekstien välittämiä asenteita. Diskurssianalyysi tässä tapauksessa on kirjoitetun kielen tutkimusta, jossa tarkastelen merkitysten tuottamista, kontekstisidonnaisuutta ja kielenkäyttöä.³²

Käsitän diskurssin lähtökohtaisesti merkityksenmuodostusprosessina, jossa vuorovaikutus ja verbaalinen ilmaisu muotoilevat alati sosiaalisia merkityksiä, ja diskurssi rakentuu historiallisesti kerrostuen.³³ Tutkimusasenteeni sopii monitieteiseen tulkintaan, sillä oma positioni, se, että opiskelen samanaikaisesti toisena pääaineenani viestintää Tampereen yliopistossa, varmasti vaikuttaa sekä tulkintaani että kirjalliseen argumentaatiooni. Ajattelutavassani väistämättä jossain määrin kohtaavat kulttuurihistorian ja viestinnän tutkimusalojen mentaliteetit – pyrin analysoimaan tarkkanäköisesti aineiston viestien merkityksiä ja tarkoituksia, ja sitä millaisista laajemmista ilmiöistä ne kertovat. Miellän ylioppilaslehdet paitsi journalistisina mediajulkaisuina, myös tekstuaalisina tiloina, joissa voidaan olla muiden kanssa vuorovaikutuksessa, vaikuttaa toisiin, sekä ilmaista itseä kirjoittaen.

Kulttuurihistorian tutkimuksen kentällä tämä tutkielma sijoittuu lähdeyyppin puolesta media- ja viestintähistorian aloille, ja feminismiä käsittelevän näkökulman puolesta yhteiskunnallisten liikkeiden tutkimukseen. Tutkielmani näkökulmassa ja tutkimusasenteessa oikeastaan on myös aatehistoriallisuutta, jos katsotaan esimerkiksi Pasi Ihalaisen ja Heli Valtosen kuvausta aatehistoriasta edellä mainitussa artikkelikokoelmassa: ”Aatehistorian

³¹ Marjanen & Ihalainen 2022, 65–91.

³² Pyykkönen & Valtonen 2022, 40.

³³ Pyykkönen & Valtonen 2022, 41–42.

tutkijan ensisijaisena tehtävänä on koettaa ymmärtää menneisyyden ihmisten käsityksiä ja asioille antamia merkityksiä ja siten syventää ymmärrystä toistuvista poliittisista ilmiöistä ja prosesseista.”³⁴ Koska aineistossa olennaisena korostuu feminismiin määrittelyyn moniäänisyys ja määritelmien muotoilu, tutkielmassa on myös käsitehistoriallisuutta. Keskeiset käsitteet ovat monimerkityksisiä ja feminismin yhteydessä yhteiskunnallisen muutoksen teema on aina läsnä. Aineistossa erilaiset käsitteet liikkeestä ja liikkeen kannattajista heijastelevat ja tuottavat muutosta.³⁵

Kirsti Lempiäisen ja Liisa Rantalaihion teos *Naistutkimuksen alkua* valottaa feminismiä yliopistojen ja tutkimuksen kontekstissa, ja osoittautui erittäin hyödylliseksi. Merkittävä osa ylioppilaslehtien feminismikeskustelusta liittyy naistutkimukseen, koska olen valinnut juuri tämän ajankohdan, johon naistutkimuksen alku Suomessa sijoittuu. Tämä teos on siis omiaan laajentamaan ymmärrystäni akateemisesta kontekstista, jossa tekstit on kirjoitettu, ja monet aineistostani esiinnousevat ilmiöt, tapahtumat ja henkilöt esiintyvätkin myös tässä tutkimuksessa. Haastatteluaineiston ansiosta teos tuo, tähän julkiseen journalistiseen lähteeseen verrattuna, eri näkökulmasta tietoa aineistostani nouseviin aiheisiin. Solveig Bergmanin väitöskirja *The politics of feminism: autonomous feminist movements in Finland and West Germany from the 1960s to the 1980s* on myös olennainen teos, sillä siinä käsitellään juuri tämän ajanjakson suomalaista feminismiä kattavasti ja sekä huomioidaan akateemisen kontekstin erityisyys.

Useita aikarajauksen ja aiheen puolesta hyödyllisiä tutkimuksia ovat kirjoittaneet myös suomalaiset historiantutkijat Heidi Kurvinen ja Arja Turunen. Eritoten Kurvisen artikkelit tuovat tarkasteluuni tukea, sillä hän on tutkinut feminismiä nimenomaan toimittajien ja journalististen julkaisujen yhteyksissä. Kurvisen artikkelit tarjoavat käsitteitä omalle tulkinnalleni ja aineiston ilmiöille. Kun tarkastelen tässä ajan akateemisen feminismiin kontekstissa esiintyviä teemoja, viittaan myös Deborah Cameronin *Sukupuoli ja kieli* -teokseen, jossa käsitellään kuten liikkeen yhteyttä identiteettiin ja kielentutkimukseen. Radikaaliuden käsitettä ja opiskelijaliikkeen radikaalien vaiheiden historiaa taas käsittelee Tapani Suomisen teos *Ehkä teloitamme jonkun*, jota hyödynnän etenkin kun tarkastelen feminismiliikkeen määritelmiä.

³⁴ Ihalainen & Valtonen 2022, 29.

³⁵ Marjanen & Ihalainen 2022, 66.

Ylioppilaslehtiä ei ole tästä nimenomaisesta teemasta tai näitä valittuja lehtiä yhdistellen aiemmin tutkittu. Sini Terävän poliittisen historian oppiaineesta julkaistu pro gradu -tutkielma ”Naisen on vapauduttava antamaan, miehen tuntemaan – Suomen 1960-luvun radikaaliliikkeen tasa-arvokeskustelu *Ylioppilaslehden* vuosikertojen 1959–1969 valossa” osuu aiheensa ja lähteensä puolesta lähimmäksi. Terävä pyrkii tarkastelussaan kuitenkin keskittymään radikaaliliikkeeseen naisliikkeestä erillisenä, vaikka korostaakin rajauksenaan nimenomaan sukupuolten välisestä tasa-arvosta keskustelua.³⁶ Jukka Kortin historiikkityylinen teos *Ylioppilaslehden vuosisata* on kattavin opiskelijalehteä käsittelevä teos, mutta Kortin tutkimus rajautuu nimenomaan *Ylioppilaslehteen*. Feminismi, tasa-arvotemat ja naisten osallisuus nousevat kuitenkin muiden teemojen ohella Kortin kronologisesti etenevässä teoksessa esiin 1970–1980 lukujen osalta, ja teos on erittäin analyyttinen. Kortin tutkimus tukee oletustani siitä, kuinka teema nousi myös opiskelijoiden mielenkiintoon ja lehdissä säännöllisemmin nousevaksi aiheeksi feminismin valtavirtaistuesssa julkisessa keskustelussa. Samana vuonna on julkaistu myös Vesa Vartiainen kirjoittama historiikki *Elämää ja taistelua: Tampereen yliopiston ylioppilaskunta ja sen edeltäjät 1925–2010*, jossa on huomioitu tamperelaisen opiskelijalehtiperinteen historia ja kirjoitettu *Aviisista* osana ylioppilaskunnan historiaa.³⁷

Tutkimusaikavälilläni julkaistiin myös teos *Ylioppilaslehti* (Klinge, 1983), joka käsittelee *Ylioppilaslehden* historiaa sen alkuvuosista 1970-luvulle.³⁸ Aikarajauksen takia se ei kuitenkaan tarjoa tietoa tähän tutkimuskysymykseen. Lisäksi ylioppilaslehtiä on käytetty muiden pro gradu -tutkielmien lähteinä ja kohteina, lähinnä Suomen kontekstissa – Reeta Pöyhtäriin 2004 julkaistu pro gradu ”Toiseksi tehdyt” Tampereen tiedotusopin oppiaineesta on poikkeus, sillä se vertailee Tampereen *Aviisia* ja hollantilaista yliopistolehteä *Universiteitskrant*.³⁹ Pilkahduksia ylioppilaslehdistä voi löytää myös muusta journalismiin ja mediaan liittyvästä tutkimuksesta. Esimerkiksi Kortti sivuaa toisessa teoksessaan *Mediahistoria: Viestinnän merkityksiä ja muodonmuutoksia puheesta bitteihin* myös opiskelijalehdistöä, ja Esko Salmisen teoksessa *Viestinnällä vallankumoukseen ”Demokraattisen toimittajakoulutuksen” aika 1960-luvulta 1980-luvulle* *Aviisi* nousee esiin vasemmistolaisen historiansa puolesta. Salmisen teos käsittelee vasemmistolaista liikehdintää

³⁶ Terävä 2013, 2.

³⁷ Vartiainen 2013.

³⁸ Klinge, 1983.

³⁹ Pöyhtäri, 2004.

viestinnän, journalismin ja sen koulutuksen historiassa 1960–1980-luvuilla, ja Tampereella järjestettiin silloinkin journalismin (ent. tiedotusoppi) opetusta.

2 Feminismi yhteiskunnallisena liikkeenä: merkitys, teemat ja järjestäytynyt toiminta

Tässä luvussa tarkastelen sitä, mitä lehtien diskurssi kertoo käsityksistä feminismiliikkeen määritelmästä ja liikkeelle ajankohtaisista teemoista, sekä mitä liikkeen toiminnasta kerrotaan. Ensimmäinen alaluku analysoi sitä, miten ajan feminismiä määritellään, eli millaisia pyrkimyksiä ja liikkeen perimmäisiä funktioita kirjoittajat tuovat esiin. Sen jälkeen muodostan kirjavasta aineistosta kokonaiskuvaan siitä, missä asiayhteyksissä feminismi ilmenee, eli mitkä elämän osa-alueet ja teemat esiintyvät ja mitkä epäkohdat taas saavat vähemmän huomiota. Kolmannessa alaluvussa selvitän, mitä tällainen lehtilähde kertoo liikkeen järjestäytymisestä toiminnaksi: mitä ryhmiä tuodaan esiin, millaisista toimintakeinoista kerrotaan ja millaisia verkostoja muihin yhteiskunnallisiin liikkeisiin aineisto paljastaa.

2.1 Näkemyksiä liikkeen merkityksestä

Vasta 1970-luvun lopulla feminismi kasvoi suomalaisessa kontekstissa tunnistettavaksi, näkyväksi yhteiskunnalliseksi liikkeeksi. Aiemmin liikemäinen toiminta oli pitkälti rajoittunut Helsingin seudulle, ja diskurssi pysyttäytyi tiiviimmin omassa piirissään. 1970-luvun aikana feministisiä järjestöjä tai ryhmiä perustettiin kymmenittäin lisää pääkaupunkiseudun ulkopuolellekin, ja uudet lehdet, tapahtumat ja seminaarit mahdollistivat keskustelun ja ajatustenvaihdon entistä laajemmin.⁴⁰ Juuri tämä 1970-luvun lopun ja 1980-luvun alun feministisen liikkeen laajeneminen näkyy ylioppilaslehtiaineistossa. Lehtiin on tallentunut ilmoituksia näistä tapahtumista, ja keskustelu liikkeen merkityksestä ja määrittelystä kasvoi 1980-luvun alun vuosikerroissa.

Ylioppilaslehti, joka 1900-luvun vuosikymmenillä oli monissa poliittisissa, aatteisiin ja ideologioihin liittyvissä keskusteluissa yhteiskunnan etunenässä ja parhaimmillaan kansallisesti merkittävä kulttuurikriittinen julkaisu,⁴¹ vaikuttaa päässeeseen feminismin toisen aallon harjalle vasta tämän 1980-luvun valtavirtaistumisen aikaan.⁴² 1960–1970-lukujen jutunaiheissa näkyivät kulttuurin lisäksi muun muassa opiskelijaradikalismi, taistolaisuus,

⁴⁰ Bergman 2002, 159.

⁴¹ Kortti 2013, 11–16.

⁴² *Ylioppilaslehden historia* tuo esiin vuosikymmenten keskeisiä puheenaiheita melko yksityiskohtaisesti ja laajasti, mutta feminismiä ei käsitellä vielä 1960-1970-lukujen aiheena.

Ylioppilaskunnan puoluepoliittiset heilahtelut ja kansainvälinen politiikka.⁴³ 1960-luvulla ajan radikaaliliike käsitteli Sini Terävän pro gradun mukaan *Ylioppilaslehdessä* myös feministisen liikkeen aiheita, kuten naisten työelämän oikeuksia ja aborttioikeutta, eritoten sukupuolirooleja.⁴⁴

Solveig Bergman mainitsee väitöskirjassaan *The politics of feminism: autonomous feminist movements in Finland and West Germany from the 1960s to the 1980s*, kuinka Suomessa käytiin ensin huomattavaa sukupuoliroolikeskustelua⁴⁵ noin vuosina 1965–1970, josta liike vähitellen muotoutui laajemmaksi ja määritelmiltään radikaalimmaksi sekä naisen subjektia korostavaksi feminismiksi.⁴⁶ Tämä tulkinta esittää nämä liikkeet samassa laajemmassa naisliikkeen jatkumossa rakentuneiksi vaiheiksi, mutta suomalaisessa tutkimuksessa niitä on myös pidetty selkeämmin omina ilmiöinä.⁴⁷ Tätä feminismiliikettä edeltänyttä sukupuolirooliliikettä ovat tutkineet Heidi Kurvinen ja Arja Turunen artikkelissaan ”Radical sex role ideology and the Finnish gender role movement in the late 1960s”.

Sukupuolirooliliikkeen ideologia perustui ajatukseen, että sukupuoliroolit ovat sosiaalisesti rakentuneita ja ongelmallisia siksi, että miesten ja naisten roolit ovat eriytyneet erilaisiksi. Rajoittavat roolit pitäisi purkaa yhtä lailla miestenkin osalta, ja tavoitteena olisi toimintakulttuuri, jossa miehet ja naiset (ajan kontekstissa näin kapean kaksijakoisesti ilmaistuna) kantaisivat yhtäläisen vastuun perheen elättämisestä ja lastenhoidosta.⁴⁸ Sanastona feminismiä tai naisten oikeuksia tietoisesti vältettiin, sillä tässä keskustelussa yhtä tärkeäksi koettiin miesten roolien ja asemien purkaminen tai kyseenalaistus.⁴⁹

Oman luvun arvoinen lähtökohta ja diskurssista ilmenevä olennainen teema onkin itse feminismi-termin ja -liikkeen ytimen määrittely. Perimmäisinä kysymyksinä ne ilmenevät eri tavoin valtaosassa aineistoa. Koen feminismin moninaisen määrittelyn luontevaksi aloituspisteeksi, vaikka tämä aihe limittyikin yhteen myös myöhempien lukujen teemojen kanssa, ja erottelu voi vaikuttaa jossain määrin keinotekoiselta ja aiheuttaa jonkin verran toistoa. Tässä pääluvussa pyrin yleisesti kohdentamaan tarkastelun yhteiskunnalliselle,

⁴³ Kortti 2013: ks. 1960-luvun painopisteistä esim. 265–266, 272–274, 295-. 1980-luvulta välittyvä pasifismi nousi kirjoituksissa myös jo 1960-luvulla. Naisliikkeen (/feminismin) Kortti esittelee kokonaisuudessaan merkittävänä teemana vasta 80-luvun osalta.

⁴⁴ Terävä 2013. *Aviisista* en vastaavaa tutkimusta löytänyt.

⁴⁵ Tätä on kutsuttu myös eritellysti sukupuolirooliliikkeeksi; *sex role movement* (Bergman 2002) / *gender role movement* (Kurvinen & Turunen 2022).

⁴⁶ Bergman 2002, 134–135.

⁴⁷ Kurvinen & Turunen 2018, 21–22.

⁴⁸ Kurvinen & Turunen 2022, 62–63.

⁴⁹ Bergman 2002, 134–135. Kurvinen & Turunen 2022, 63.

yleisemmälle tasolle, jotta seuraava pääluke voi tarkentaa lähemmäs feminismin yksilölliseen ja henkilökohtaiseen ulottuvuuteen, jossa feministien kuvaukset lisäävät käsitystä liikkeen moninaisuudesta. Muiden alalukujen havainnot tarkentavat tätä perimmäistä kysymystä merkityksestä kyseisessä aineistossa, joten tämä luku kokoaa myös tutkimuskirjallisuudesta kontekstia siitä, miten liikettä on ymmärretty ja muotoiltu.

Solveig Bergman kuvailee, kuinka ”feminismi on diskursiivisesti rakentuva liike, jossa merkitykset ja kollektiiviset identiteetit rakentuvat ja konkretisoituvat sosiaalisten ja diskursiivisten toimintojen muodossa”.⁵⁰ Kun diskurssi nähdään alati merkityksiä rakentavana ja muokkaavana, myös naisliikkeen koettu tarkoitus ja toiminta ovat diskurssin vaikutuksen alaisia. Täten myös ylioppilaslehtiin tallentunut diskurssi on muovannut sitä, mitä feminismi ihmisille tarkoittaa ja kuinka siihen pitäisi suhtautua. Ylioppilaslehtien ilmaisutyyliin sekä sisältöjen painopisteisiin vaikuttaa erityisellä tavalla akateeminen konteksti. Rakentaako juuri akateemisissa yhteisöissä käyty keskustelu feminismistä erityisen aktiivisesti liikkeen ”aatteellista” merkitystä, sillä tiedeyhteisöissä määrittely, pyrkimys ymmärrykseen tai totuuden hahmottamiseen ovat yleisesti ajattelua ja toimintaa ohjaavia periaatteita?

Naisliikkeen historiassa tätä 1960-luvulla kansainvälisesti käynnistynyttä vaihetta on siis kutsuttu toisen aallon feminismiksi, ja siinä voidaankin erottaa sekä maltillisemmän että radikaalimman linjan feminismiä.⁵¹ Myös tämän aineiston keruun ja lähiluvun perusteella keskeiseksi kysymykseksi osoittautuikin radikaaliuden määrittely ja muotoutuva diskurssi radikaalifeminismistä. Kysymys on varsin epämääräinen. Ensinnäkään ei ole yhtä yksiselittäistä määritelmää radikaaliudesta: radikaalin toiminnan ja ajattelun muodot vaihtelevat, ja feminismi on huomioitava omana kontekstinaan. Se on kuitenkin aineistossa usein esiintyvä sana, ja aspekti, joka vaikuttaa liikkeen merkitykseen, sen järjestäytymiseen, sekä siihen, kuinka ihmiset jäsentävät ymmärrystään ja suhtautuvat feminismiin. Jos verrataan 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun naisliikkeeseen, toisen aallon feminismissä erottui paitsi aiempien vaiheiden tasa-arvoisten mahdollisuuksien tavoittelua, myös uutta radikaalifeminismiksi muotoutuvaa ajattelua. *Aviisissa* vuonna 1979 julkaistu ”Naisliike ei ole uusi ajatus” -teksti on lyhyt kuvaus liikkeen synnystä kotimaassa ja kansainvälisesti. Tässä esimerkissä käsitetään uuden naisliikkeen aluksi nimenomaan kansainväliset radikaaliliikkeet. Suomessa radikaaliliikkeen käynnistämä feminismi kuitenkin muotoitui kirjoittajien mielestä

⁵⁰ Bergman 2002, 5.

⁵¹ Turunen 2018, 39.

muihin maihin verrattuna myöhään.⁵² Tätä yhteyttä ja feminismin myöhäistä eriytymistä omaksi tämän nimiseksi liikkeekseen Suomessa tukee myös aiempi tutkimus.⁵³

Voisiko 1980-luvun opiskelijayhteisössä olla jonkin asteista 1960-luvun radikaalin opiskelijaliikkeen kaipuuta tai nostalgisointia? Kokonaiskuva opiskelijaradikalismiin liittyvästä retoriikasta ei sisälly feminismin rajaamaan aineistooni, mutta myös feminismikeskustelussa ilmenee mahdollinen yhteys 1960-luvun radikalismiin. Siteeraan tutkielman otsikossa Anu Karttusen kirjoitusta ”Naisissa on kapina” *Aviisissa* vuonna 1985. Karttunen haastattelee tutkimusassistentti Aino Saarista, joka kommentoi ”Tämän päivän yliopistossa ainoa todellinen kriittinen potentiaali on naisliikkeessä ja naistutkimuksessa. Kaikki muu kapina on kesyynytynyt.”⁵⁴ Kapinallisuus voidaan siis nähdä potentiaalina. Haastateltava vaikuttaa arvostavan naisliikkeen pyrkimyksiä muuttaa yhteiskuntajärjestystä, mihin kapinalla mahdollisesti viitataan.

Radikaaliutta ei kuitenkaan juuri suorasanaisesti määritellä aineistossa. Yksi määrittelyn pilkahdus on *Ylioppilaslehdessä* vuonna 1986 julkaistussa tekstissä ”Paskan ulostalikointia”, joka käsittelee feminististä radikaaliterapiaa mielenterveyden hoitomuotona. ”Epähierarkisuus tulee esiin ennen kaikkea siinä, että ketään ei pakoteta mihinkään; kenenkään ei tarvitse mennä omien traumojensa penkomisessa syvemmälle kuin mitä hän itse haluaa... Se on radikaalia!” lainaa kirjoittaja Jaana Lähteenmaa haastateltavaansa.⁵⁵ Epähierarkisuus ja yksilön vapaus valita mitä itsestään kertoo, eivät lähtökohtaisesti kuulosta erityisen ”hurjilta” radikalistisilta ajatuksilta. Ajan käsitystä radikaalin merkityksestä kuvaa myös Vastapaino-kustantamosta kertova teksti, jossa selitetään, että ”Radikalismihan merkitsee perinpohjaista muuttumista, mullistamista. Alun perin ’radikaali’ on merkinnyt jotain ’juuriin menevää’, perusteellista ja syvällistä.”⁵⁶ Tämän määritelmän mainitsee esimerkiksi Tapani Suominen teoksessaan *Ehkä teloitamme jonkun*, joka käsittelee opiskelijaradikalismia.⁵⁷

Aineiston feminismi eroaa ajattelultaan selkeästi aiemmasta sukupuolirooliliikkeestä, sillä enää ei häivytetä sukupuolta tasa-arvokeskustelusta. Aikarajauksen loppupuolella vuonna 1985 *Ylioppilaslehdessä* julkaistussa tekstissä ”Keskustelu on laimeaa, mutta Naisliike

⁵² *Aviisi* 1979, Sunniva Drake, Pia Ingström & Päivi Mäkelä, ”Naisliike ei ole uusi ajatus”, 10.

⁵³ 1960–1970-luvuilla radikaaliliikkeissä korostui ennemminkin sukupuolineutraali tasa-arvokeskustelu, ja feministisen naisnäkökulman esilletuonti saatettiin kokea vaikeaksi ja vaietuksi. Bergman 2002, 140–144.

⁵⁴ *Aviisi* 6/1985, Anu Karttunen, ”Naisissa on kapina”, 4.

⁵⁵ *Ylioppilaslehti* 13/1986, Jaana Lähteenmaa, ”Paskan ulostalikointia”, 11.

⁵⁶ *Aviisi* 4/1982, Erkki Karvonen, ”Vastapaino”, 3.

⁵⁷ Suominen 1997, 42.

hengittää” kerrotaan osuvasti 1980-luvun feministien suhtautumisesta tasa-arvodiskurssiin ja liikkeen ydintavoitteisiin:

...emme uneksi tasa-arvosta siinä merkityksessä, että haluaisimme muuttua miesten kaltaisiksi. Ei, me haluamme olla naisia ja tulla sellaisina arvostetuiksi... Me toivomme myös että tulisi päivä, jolloin voisimme kommunikoida miesten kanssa ilman, että joudumme kaiken aikaa puolustamaan mielipiteitämme ja selittämään olemassaoloamme.⁵⁸

Kirjoittaja ei tahdo häivyttää naiseutta tai mieheyttä, eikä toivo tasa-arvon tavoittelua sitä kautta, että sukupuolten välisiä eroja häivytettäisiin. Naiseuden erityisyys tahdotaan säilyttää ja samalla saada tasavertaista arvostusta. Kulttuurista muutosta siis kaivattiin, jotta tasa-arvoinen asema voisi todella mahdollistua, eikä vaatisi naisilta miehisen systeemin rakenteisiin sopeutumista miehen kaltaiseksi muuttamalla.

⁵⁸ *Ylioppilaslehti* 23/1985, Tarja Savolainen, ”Keskustelu on laimeaa, mutta Naisliike hengittää”, 7.

tilanteista, kuten ”Ilmoitit proffalle haluavasi vaihtaan gradun aiheen” ja ”Menetit assarin paikkasi”. Tämä on aineiston omaperäisin esimerkki huumorin hyödyntämisestä ja tekstilajien luovasta käytöstä feminismiä koskevassa diskurssissa. Feminismin tarkoituksesta ja pyrkimyksistä pelin säännöt sanovat näin ”Feminismin korkein tavoite on tehdä itsensä tarpeettomaksi ja se uskoo tasa-arvoiseen maailmaan, uuteen naiseen ja uuteen mieheen...”.⁶⁰ Pyrkimyksenä on siis tilanne, jossa sekä naiset että miehet ovat muuttuneet, eikä feminismille koeta enää olevan tarvetta. Feminismin tavoitteena on siis muuttaa sekä miehiä että naisia. *Ylioppilaslehdessä* tämä tuodaan esiin esimerkiksi teksteissä ”Kokonainen nainen” ja ”Naisen muuttuminen vaatii miehen muuttumista”. Niissä pohditaan, että feminismin tavoitteiden toteutumiseksi, naisten vapauttamiseksi patriarkaalisista valtarakenteista, myös miehiin kohdistuvia rooleja, määritelmiä ym. odotuksia tulee purkaa.⁶¹ Luvussa 3.3 käsittelen tarkemmin näitä vielä sen takia, että niissä näkyy myös keskustelu mahdollisen miesliikkeen tarpeellisuudesta ikään kuin feminismin vastineeksi.

Uudenlaisen järjestyksen tai kulttuurin tavoittelemisen edustaa radikaalia ajattelua, jos radikaalina pidetään aiemmin mainitulla tavalla tällaista yhteiskunnan rakenteellista mullistamista. Feminismin, kuten lähtökohtaisesti muidenkin niin sanottujen vaihtoehtoliikkeiden historiaan ja merkitykseen kenties kuuluukin olennaisesti vähintään ripaus radikaaliuden merkitystä, sillä pyrkimys yhteiskunnan muuttamiseen haastaa väistämättä normistoa ja yhteiskunnan järjestystä. Esimerkiksi jutussa ”Reijolle naisliikkeestä” *Ylioppilaslehdessä* vuonna 1979 Marjut Kaajakari kirjoittaa me-muodossa feministisestä liikkeestä, ja kuvailee, kuinka liike peräänkuuluttaa perustavanlaatuisia kulttuurista muutosta, ihmiskuvan tarkistamista.⁶² Tämä retoriikka vaikuttaa kuitenkin kovin erilaiselta verrattuna sellaiseen 60-luvun radikalismiin, johon kuului olennaisesti kapinointi, auktoriteettien uhmaaminen ja jopa vallankumouksellisiksi mielletäviä toimintatapoja.⁶³

Retorisia viittauksia tuollaiseen, vielä radikaalimpaankin linjaankin löytyy, sillä esimerkiksi johdannon aloittavassa lainauksessa Taina Bertell kirjoittaa ”feministisesti ajattelevien

⁶⁰ *Aviisi* 5/1982, Playgirl -82, ”Jokaisen opiskelijatyön feministipeli”, 3.

⁶¹ *Ylioppilaslehti* 23/1985, Hannes Mäntyranta, ”Kokonainen nainen”, 4–5. *Ylioppilaslehti* 4/1983, Maija Kaajakari, ”Naisen muuttuminen vaatii miehen muuttumista”, 4.

⁶² *Ylioppilaslehti* 21/1979, Marjut Kaajakari, ”Reijolle naisliikkeestä”, 17. Juttu on kommentti osoitettuna Reijo Rinnekankaalle, joka jutussaan ”Sovinistin julkilausuma” *Ylioppilaslehdessä* 19/1979 kritisoi halveksivien sanavalinnoin feminismiä. Käsittelen tätä tapausta perusteellisesti luvussa 3.1.

⁶³ Suominen 1997, 41–42.

naisten” perimmäisenä tavoitteena olevan vallanräjäyttämisen antiautoritäärisin keinoin.⁶⁴ Antiautoritäärisyys oli nimenomaan 1960-luvulla radikaalin opiskelijaliikkeen ominaisuus, mutta esimerkiksi Jukka Kortin mukaan tällöin *Ylioppilaslehdessä* vedettiin raja anarkismiin.⁶⁵ Tämä Bertellin teksti viittaisi kuitenkin siihen, että myös Suomessa pieni osa 1980-luvun feministeistä halusi muuttaa patriarkaalisia valtarakenteita vaadittaessa vaikka anarkismin keinoin. Eikä tällaistaakaan tekstiä, jonka otsikko on jättimäisin kirjaimin ”Anarkistin tajunta”, enää 1980-luvulla sensuroitu.

”Anarkistin tajunta” on otsikkonsa mukaisesti kirjoitettu erityisen suoraan anarkofeminismin, eli feminismin, joka kannattaa myös kapitalistisen valtiorakenteen, valtahierarkioiden ja yhteiskuntaluokkien purkamista, näkökulmasta. ”Järisyttävä yhdistelmä” -otsikon alla on Lynn Farrown sitaatti ”Feminism practices what anarchism preaches [suom. Feminismi harjoittaa sitä, mitä anarkismi saarnaa]”.⁶⁶ Teksti on toki otettava yksittäistapauksena. Sen perusteella voi sanoa lähinnä, että suomalaisissa feministeissä on voinut olla kriittisesti puoluepolitiikkaan ja vallinneeseen yhteiskuntajärjestykseen suhtautuvia, sillä Bertell esittäytyy tällaisena. Anarkofeminismi edustaa kuitenkin ajan radikaalifeminismin radikaaleinta nurkkaa, sillä esimerkiksi aiemmin esiteltyihin radikaalin määritelmiin ei kuulu välttämättä antiautoritäärisyys. Tässä kirjoituksessa mainitaan myös kuuluisasta anarkofeminististä ajalta ennen koko termiä, Emma Goldmanista, seuraavasti ”Emma Goldmania voi hyvällä syyllä pitää radikaalifeministinä tai anarko-feministinä, mikäli luokituksia on tehtävä”. Hieman ironinen maininta ”Emma ei uskonut äänioikeuden ihmeitä tekemään vaikutukseen” kertoo siitä, kuinka radikaali linja suhtautui kriittisesti varhaisempaa naisliikettä tai ns. liberaalifeminismää kohtaan.⁶⁷ Äänioikeutta tai vastaavia naisten asemaa tasa-arvoistavia oikeuksia pidettiin riittämättöminä ajattelussa, jossa aiemmin esiteltyyn tapaan koettiin tarpeelliseksi perinpohjainen kulttuurinen muutos. Goldman eli 1869–1940, mutta nousi uudestaan tunnetuksi 1970-luvulla, kun antiautoritäärisyys ja feminisismi kasvattivat suosiotaan.⁶⁸

Tällaisesta satunnaisesta anarkismi- ja opiskelijaradikalismipuheesta huolimatta mahdollisten negatiivisten, stereotyyppisten mielikuvien ei kannata antaa vaikuttaa käsitykseen

⁶⁴ *Ylioppilaslehti* 11/1984, Bertell, ”Anarkistin tajunta”, s. 8–9.

⁶⁵ Kortti 2013, 322.

⁶⁶ *Ylioppilaslehti* 11/1984, Bertell, ”Anarkistin tajunta”, 8–9.

⁶⁷ *Ylioppilaslehti* 11/1984, Bertell, ”Anarkistin tajunta”, 8–9.

⁶⁸ Goldmanin työstä, elämästä ja vaikutuksena yhtenä ”feminismin äideistä” ks. esim. Ferguson 2011, 1–20.

suomalaisesta feminismistä. Jopa suomalaista radikaalifeminismistä on kuvattu sanalla valtiofeminismi siitä syystä, että rakenteita mullistavista päämääristä huolimatta toiminnan keinot olivat valtiojärjestelmään sopeutuneita.⁶⁹ Myös tämä aineistossa selväsanaisesti anarkofeminismistä kannattava Taina Bertell kirjoittaa omasta toiminnastaan alaotsikon ”Anarkistinen parlamentarismi” alla, kuinka hän feministinä ja vihreän liikkeen kannattajana on sääntöjä noudattaen osallistunut Helsingin valtuustossa puoluepoliittiseen päätöksentekoon. Hänen mukaansa systeemiin sopeutuminen voi mahdollistaa ytimeltään kenties anarkistisen ideologian puolesta toimimisen käytännössä.⁷⁰ Tällöin vuosina 1980–1984 Bertell toimi siis Vaihtoehtoinen Helsinki -liikkeestä Helsingin kaupunginvaltuustoon valitun Ville Komsin varavaltuutettuna.⁷¹

Radikaalifeminismin ja jopa anarkofeminismin esiintyminen aineistossa on analyysin arvoinen seikka, mutta siihen on kuitenkin suhtauduttava kriittisesti. Aineiston on tuottanut verrattain pieni joukko ihmisiä koko kahden yliopiston tuhansien opiskelijoiden massasta. Näistä lehdistä ei välttämättä voi tehdä tulkintoja asenteiden määrällisesti jakaumasta tai yleistyksiä näkemyksistä, vaan sen sijaan aineisto tarjoilee moniäänisyyttä ja nostaa voimakkaasti yksilöllisiä äänenpainoja. Ilmaisunvapaudesta kuitenkin kertoo jotain se, että anarkofeministi saattoi kirjoittaa ”kaikkien opiskelijoiden lehteen” ja saada tekstinsä julkaistuksi.⁷² Taina Bertell ei myöskään käynnistänyt kiistelyä tai saanut sanoilleen vastalauseita kommenttipalstoilla, toisin kuin toisinaan jotkin feminismiin kohdistetut näkemykset. Tällaisia tapauksia tarkastelen luvussa 3.3. Toisaalta voi olla, että koska Bertell avoimesti kirjoittaa liikkeen radikaalista siivestä avoimesti näitä sanoja käyttäen ja sitä myös muusta naisliikkeestä erottaen, teksteistä ei välity väite siitä, että koko feministinen liike merkitsisi tätä.

Liikkeen sisäinen neuvottelu merkityksestä on feminismille tyypillistä: erilaiset narratiivit ja niiden vuorovaikutus sekä merkityskamppailu tuottavat liikettä ja vaativat myös tutkimusta tunnistamaan moniäänisyyttä sekä mahdollisesti tekemään perusteltuja rajausvalintoja.⁷³

Artikkelissa ”Nainen kansien välissä” Taina Bertell käsittelee kriittisesti tutkija Riitta

⁶⁹ Lempiäinen & Rantalaiho 2023, 28–29.

⁷⁰ *Ylioppilaslehti* 11/1984, Bertell, ”Anarkistin tajunta”, 9.

⁷¹ *Vihreä lanka* 25.5.2018, Jenni Leukumaavaara, ”Vihreät on muuttunut kolmessa vuosikymmenessä – alkuaikoina vastustettiin EU:ta ja tiivistä kaupunkia”. Jutussa kerrotaan esimerkkinä Bertellin feminismin ja vihreän liikkeen ajatusten yhdistämisestä esimerkkinä, että ”Bertell ajoi ja sai läpi muun muassa sen, että lastenvaunujen kanssa kulkevat saavat matkustaa joukkoliikenteessä ilmaiseksi.”

⁷² Bertell ei kuulunut valittuun toimituskuntaan kaikkina vuosina, jolloin hänen tekstejensä julkaistiin.

⁷³ Kurvinen & Turunen 2018, 22.

Jallinojan väitöskirjatilaisuutta vuonna 1983, jossa Jallinoja väitteli sosiologian tohtoriksi tutkimuksellaan *Suomalaisen Naisasialiikkeen taistelukaudet*. Tekstissä Bertell analysoi kriittisesti ja monin paikoin oudoksuen väitöskirjan väitteitä. Bertellin näkemyksen mukaan ”Naisliike [toisen aallon feminisismi] merkitsee laadullista harppausta”, joka erottuu selkeästi aiemmista naisasialiikkeistä sekä ajattelultaan että toiminnaltaan, eikä sitä pitäisi Jallinojan tavoin nimittää taisteluksi. Tekstin perusteella vaikuttaa siltä, että liikkeen perimmäistä pyrkimystä myös määriteltiin eri tavoin. Bertell tulkitsee Jallinojan määrittelevän feminisimiä samoin kuin varhaisempaakin naisliikettä, että pyrkimyksenä on ”traditionaalisella” tavalla ”valtaan liittyvien etujen” saavuttaminen myös naisille, kun taas hänen mielestään uuden liikkeen ytimessä on radikaalifeministinen näkemys siitä, että valtarakenteet tulee purkaa ja määritellä uudelleen.⁷⁴ Näkemykset feminismien olemuksesta ja merkityksestä eroavat siis myös feministien kesken, ja tämä näkyy myös aineistossa.

Tällainen naisliikkeen sisäinen neuvottelu myös tässä kyseisessä mediassa on osoitus siitä, kuinka keskusteluun saattoi osallistua, ja kuinka diskurssissa pyrittiin muotoilemaan liikkeen merkitystä ja tulkintaa uudelleentuotettiin edelleen 1980-luvulla. Se nostaa feminisimiä myös julkiseksi puheenaiheeksi. Huomionarvoisaa on myös se, että tätä Riitta Jallinojan väitöskirjaa *Suomalaisen Naisasialiikkeen taistelukaudet* pidetään edelleen perusteoksena suomalaisen naisliikkeen vaiheista, joita teoksessa nimitetään kansainvälisesti vakiintuneen ”aalto”-käsitteen sijaan taistelukaudeksi.⁷⁵ Mielestäni teos antaakin edelleen hyvän kronologisesti mallinnetun kokonaiskuvan, johdatuksen, naisliikkeen historiasta Suomessa.

Huolimatta siitä, että aineistossa tunnistetaan liikkeen kasvu verrattain hitaasti suomalaisessa yhteiskunnassa vasta 1970-luvun lopulta alkaen, *Ylioppilaslehdessä* esiintyy jo vuonna 1985 huoli siitä, onko ”naisliike kuollut”. ”Keskustelu on laimeaa, mutta naisliike hengittää” -artikkelin mukaan eritoten ”vanhat feministit” pohtivat naisliikkeen hiipuneen, eivätkä ”nuoret edistyksellisetkään naiset nykyään välttämättä edes tiedä mitä sana feministi tarkoittaa”.⁷⁶ Artikkelista välittyy toisen aallon feminismien ”vaiheikkuus” - sekä toimintatavat että feministisen ajattelun periaatteet ovat muuttuneet, mutta naisliikkeen aiemmat vaiheet mielletään yhteisenä historiana. Tähän hiipuneisuuteen viittaa myös otsikko ”Keskustelu on laimeaa, mutta naisliike hengittää”. Voi olla, että tässä kohtaa opiskelijayhteisössä käytiin aktiivisempaa keskustelua, kuin muissa yhteiskunnan julkisissa tekstuaalisissa tiloissa. Tämän

⁷⁴ *Ylioppilaslehti* 21/1983, Taina Bertell, ”Nainen kansien välissä”, 9.

⁷⁵ Kurvinen & Turunen 2018, 21–22.

⁷⁶ *Ylioppilaslehti* 23/1985, Tarja Savolainen, ”Keskustelu on laimeaa, mutta Naisliike hengittää”, 6–7.

tutkielman aineistossa feminismiin liittyvässä puheessa ei nimittäin vielä 1985 näy hiipumisen merkkejä, koska tekstejä kuitenkin tähän melko tiukasti liikesanastolla rajoitettuun aineistoon on päätynt useita kummastikin lehdestä.⁷⁷ *Ylioppilaslehdessä* aineistoon tältä vuodelta valikoitui viisi itsenäistä ja pitkää artikkelia, ja *Aviisin* vuosikerrat 1984–1986 tuottivat tällä aikarajauksella aineistoon eniten juttuja.⁷⁸

Artikkelissaan ”Yhteiskunnallinen muutos ja suomalaistoimittajien ärtymys – kuinka feminismistä tuli 1970-luvun lopun lehdistössä vaikea sana” Heidi Kurvinen kirjoittaa toimittajien suhtautumisesta feminismiin ja tekstuaalisten tilojen roolista feminismille kielteisen mielipideilmaston tuottamiseen.⁷⁹ Valtaosa *Aviisin* ja *Ylioppilaslehden* kirjoittajista tuskin oli ammattitoimittajia, mutta koska lehtiä jaettiin Suomen mittakaavassa suurten yliopiston opiskelijoille, kirjoittajilla on voinut olla vaikutusta lukijoiden käsityksiin tai asenteisiin. Feminismin kohdalla asenteiden kirjo on laaja: sitä puolustetaan ja kannatetaan, sallitaan ja sivuutetaan, kritisoidaan ja pilkataan. Mielipideilmastoa voisi kuvailla jopa satunnaisesti myrskyisäksi, sillä käsitykset siitä, onko feminismi paremman tulevaisuuden avain, vai liian pitkälle mennyttä raivoa ja miesvihaa, ilmenevät samalla aikavälillä ja ajautuvat törmäyskursseille.⁸⁰ Analysoin negatiivisia asenteita ja niiden tuottamia määritelmiä tarkemmin luvussa 3.2 stereotyyppien yhteydessä.

Aineistossa feminismiä määrittelevänä tekijänä ilmenee siis radikaalius. Radikaaliuden määritelmä jää kuitenkin varsin ympärilyöreäksi – radikaalius vaikuttaa merkitsevän pääosin sitä, että feminismi vaatii perustavanlaatuisia kulttuurista muutosta ja uudella tavalla ajattelua. Kulttuurin ja yhteiskunnan rakenteiden uudistaminen abstraktilla tasolla ilmaistaan liikkeen päämääräksi, kun taas esimerkiksi 1900-luvun alun naisliikkeen keskiössä olivat äänioikeuden ym. yhtäläisten kansalaisoikeuksien saaminen naisille. Naisliikkeeseen tehdäänkin toisinaan eroa, mutta toisaalta feminismi nähdään myös osana samaa jatkumoa. Diskurssista välittyy ajan feminismiin korostama nais erityisyys, eli naisten näkökulman ja toimijuuden korostaminen, mitä käsittelen vielä lisää tulevissa alaluvuissa. Vaikka feminismi nähdään naisten liikkeenä ja uutta kulttuuria tahdotaan nimenomaan naisten edun vuoksi, uusi kulttuuri olisi myös miesten etu. En tunnistanut aineistosta yhtäkään sellaista määritelmää, jossa

⁷⁷ Liite 1.

⁷⁸ Ibid.

⁷⁹ Kurvinen 2021.

⁸⁰ Luvussa 3.3 avaan muutamaa merkittävää tapausta, jotka kertovat tällaisista vastakkaisista käsityksistä, feminismiin vastustamisen ja puolustamisen yhteentörmäyksistä.

feministit viestisivät, että liikkeen tavoitteena olisi naisten aseman parantaminen miehen kustannuksella.

2.2 Feminismiin liittyvät teemat ja akateemisen kontekstin puheenaiheet

Lähdetyypin erityisyys nousee eritoten esiin tässä, kun tarkastellaan argumenttien aiheita, sitä, mitkä teemat korostuvat opiskelijalehtien feminismin yhteydessä. Lehdistä voimakkaimmin esiin nousevia teemoja ovat tiede ja tutkimus sekä kulttuuri. Työelämän konteksteina nousevat yliopistoinstituutio ja kulttuurialat. Muista elämän osa-alueista esimerkiksi perhenormeista puhutaan opiskelijalehdissä hyvin vähän, vaikka äitiys ja perhe-elämän haasteet tai normit ovatkin yleisiä keskusteluteemoja naisliikkeen historiassa sekä nykypäivänä. Tätä voisi selittää se, että iältään valtaosa opiskelijoista oli nuoria aikuisia. Toisaalta myös kuten aiemmassa luvussa pohdittua, tämän ajan feminismiin liittyikin myös pyrkimystä erottautua aiemmasta naisliikkeestä, joten sekin voisi kannustaa nostamaan esiin liikkeelle uusia puheenaiheita.

Koska lehtien toimittajakunnat olivat pieniä, kirjoittaminen lehtiin oli luultavasti monella tekstien lähettäjällä pitkälti oman mielenkiinnon ja aktiivisuuden varassa. On mahdotonta sanoa, miten moni kirjoittajista oli perheellisiä, eikä se toki ole edellytys perhe-elämästä kirjoittamiselle. Toki poikkeuksiakin paljastuu sillä, pilkahdus perheelliseksi feministiksi esittäytyvästä kirjoittajasta näkyy *Aviisista* vuonna 1985, kun Liukkonen kirjoittaa Tanskassa pidetystä feminismiseminaarista:

Mielenkiintoista oli myös todeta, että kirjoittaja oli kokouksen AINOA pikkulapsen äidiksi tälläytynyt feministi. Tämä ilmeisesti kertoo jotain perheenäidin vapaudesta – ja varsinkin sen puutteesta. Vai eikö ole asemassa parantamista? Takuulla on.⁸¹

Kokoukseen osallistui tekstin mukaan noin 60 pohjoismaista opiskelijaa, ja Liukkonen vaikuttaa yllättyneeltä siitä, ettei muita äitejä ollut mukana. Perhe- ja äitiysteemojen osalta perhesuunnittelua helpottavan ehkäisyn mahdollistuminen ja yleistymisen kuuluivat toisen aallon feminismin puheenaiheisiin kansainvälisesti, sillä ne tukevat naisten mahdollisuuksia kouluttautua ja työskennellä. Suomessa oli kuitenkin edistetty jo 1970-luvulla tällaisia perheisiin ja lisääntymisterveyteen liittyviä lakeja, eritoten edellisessä luvussa mainitun

⁸¹ *Aviisi* 17/1985, Liukkonen, ”Vain miehistä ei puhuttu”, 6.

sukupuolirooliliikkeen keskeisen toimijan Yhdistys 9:n aktiivitoiminnan siivittämänä.⁸² Yhdistys 9 oli vuosina 1966–1970 toiminut tasa-arvon edistämiseen tähdännyt ns. yhden asian liike, jonka pohjalla oli niin kutsuttu sukupuolirooli-ideologia, ja joka pyrki muuttamaan asenteiden lisäksi esimerkiksi perhelainsäädäntöä.⁸³

Yliopisto-opiskelijoiden lehdissä käsitellään luonnollisesti koulutusteemoja ja koulutuspolitiikkaa säännöllisesti. Feminismi esiintyy koulutukseen liittyvissä aiheissa yhteydessä naistutkimukseen (nyk. sukupuolentutkimus). Naistutkimuksen juuret ovatkin liikkeessä ja aktivismissa, sillä sekä varhaisempi liberaalifeministinen toiminta että toisen aallon feminismin vaihtelevan radikaalit toiminnat loivat tutkimusalan alkua.⁸⁴

Naistutkimuksen syntyvaiheen kehityksen voi huomata tutkimusaikavälin aineistosta: lehdissä esiintyy mainintoja naistutkimuksen oppiaineen perustamisesta, naistutkimuksen teosta, tutkimusjulkaisuista ja kursseista, seminaareista sekä muista tilaisuuksista.⁸⁵ Myös haastatteluja naistutkijoista kirjoitettiin.⁸⁶ Naistutkimuksen kasvukaaren kruunaa se, että *Ylioppilaslehdessä* tiedotetaan vuonna 1987, kuinka Helsingin yliopistossa on koottu viimein Suomen ensimmäinen naistutkimuksen tutkinto-ohjelma.⁸⁷ Tämä Reijo Virtasen kirjoittama pitkä artikkeli koostuu pitkälti sosiologian dosentti Riitta Jallinojan ja historian dosentti Päivi Setälän kommenttien referoinnista, mutta sisältää myös hieman kirjoittajan omaa kriittistä tulkintaa naistutkimuksesta. Virtanen ihmettelee naistutkimuksen näkökulmien kirjoja ja teologian sisällyttämistä tutkinto-ohjelmaan. Kyseenalaiseksi asetetaan se, onko naistutkimus vain uusi ”sukupuolirasistinen” ilmiö, ja naistutkijoille osoitetaan piikittelevä muistutus siitä, kuinka he suosivat miesten luomia tutkimusmetodeja.⁸⁸

⁸² Muun muassa ehkäisyneuvontaa, ensimmäinen isyysvapaa, päivähoitolaki. Ks. esim. Bergman 2002, 138. Kurvinen & Turunen 2022, 62, 71–73.

⁸³ Ks. esim. *Tulva* 11.11.2021, Iida-Maija Pirttiniemi, ”Yhdistys 9 – tasa-arvotyön aallonharjalla”.

⁸⁴ Lempiäinen & Rantalaiho 2023, 14.

⁸⁵ Esim. seminaareista ja tilaisuuksista *Aviisi* 2/1984, ”Naiskulttuuripäivät” & ”Kylmän sodan ja naisen historiaa”, 2, 5. *Aviisi* 14/1984, ”Prostituution tutkija Suomessa”, 22. Naistutkimuksen aiheista ym. esim. *Aviisi* 8/1985, Mari Maasilta, ”Naiset tutkijoina ja tutkittavina”, 7. *Aviisi* 5/1985, ”Naisten kieli – muutoksen kieli?”, 5. *Ylioppilaslehti* 10/1986, Sara Heinämaa, ”Filosofisen intohimon hämärä kohde”, 12–13. Opintokokonaisuuden perustamisesta: *Ylioppilaslehti* 18/1987, Reijo Virtanen, ”Naistutkimus vie miestieteeltä poikuuden?”, 10.

⁸⁶ Esim. *Aviisi* 6/1985, Anu Karttunen, ”Naisissa on kapina”, 4.

⁸⁷ *Ylioppilaslehti* 18/1987, Reijo Virtanen, ”Naistutkimus vie miestieteeltä poikuuden?”, 10. Lempiäinen & Rantalaiho 2023, 104. Tästä opintokokonaisuudesta oli päättämässä mm. kirjoittajien joukosta löytyvä Auli Hakulinen, sekä muita Helsingissä aktiivisia feministitutkijoita: Päivi Setälä, Raija Sollamo ja Riitta Jallinoja.

⁸⁸ *Ylioppilaslehti* 18/1987, Reijo Virtanen, ”Naistutkimus vie miestieteeltä poikuuden?”, 10.

Naistutkimuksen synty ja kehitys on merkittävin todiste feminismin vaikutuksesta akateemiseen maailmaan. Myös aineistossa tunnustetaan liikkeen ja naistutkimuksen kiinteä yhteys:

- Naistutkimusta ei voi tehdä ilman naisliikettä. Ja päinvastoin: naisliike tarvitsee naistutkimuksen teoreettisia välineitä voidakseen toimia. Teoria ja empiria eivät ole erillisiä, vaan teoria on kokemuksen tiivistymää.⁸⁹

Näin kertoo Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitoksella tutkimusassistenttina toiminut Aino Saarinen *Aviisin* haastattelussaan vuonna 1985.⁹⁰ Naistutkimuksen esiintyminen sanana ja aiheena kasvaa aineistossa aikarajauksen ensimmäisten kolmen vuoden jälkeen, sillä aineistoon vuosilta 1979–1981 valituista jutuista suurin osa käsittelee feminismiä ilman yhteyttä naistutkimukseen.⁹¹ Myös *Aviisissa* vuonna 1981 artikkelissa ”Yliopisto miesten laitoksena” Auli Hakulinen tunnistaa kuitenkin jo yliopistoinstituutiossa alkavan muutoksen, jota yhteiskunnallinen liike on synnyttänyt: ”Uuden naisliikkeen voimistumisen myötä on mm. naapurimaassamme alettu etsiä keinoja, millä yliopistoinstituution miesdominanssia voitaisiin lievittää.”⁹² Artikkelissa koetaan tärkeäksi purkaa yliopistossa olevaa rakenteellista naisten syrjintää, sillä Hakulisen mukaan virkojen saaminen on naisille hankalampaa, ja näissä suositaan maskuliinisia ominaisuuksia.⁹³ Vuoden 1985 *Aviisissa* tunnustetaan, kuinka naistutkimuksen alku on ollut tieteenalakohtaista. Tampereen kontekstissa sosiaalitieteet korostuvat naistutkimuksen edellekävijöinä, kun taas valtio-opin ja politiikan tutkimuksen laitoksilla aihe ei vielä näy.⁹⁴ Sosiologia oli naistutkimuksen etunenässä myös esimerkiksi Turussa.⁹⁵

Feministien osoittama kritiikki tiedeyhteisön rakenteita kohtaan ilmenee muuallakin aineistossa.⁹⁶ Esimerkiksi 1983 *Ylioppilaslehdessä* julkaistussa tekstissä ”Tomaatteja ja muovipeniksiä” nimetön kirjoittaja kuvailee osallistuneensa Tamy:n ja SYL:n järjestämään ”Feminaariin”.⁹⁷ Tässä kuvaillaan tutkijanaisen asemaa siten, että tutkijanaisia pidetään

⁸⁹ *Aviisi* 6/1985, Anu Karttunen, ”Naisissa on kapina”, 4.

⁹⁰ *Aviisi* 6/1985, Anu Karttunen, ”Naisissa on kapina”, 4. Seuraavana vuonna julkaistu teksti ”Vapautta naisille” käsittelee Saarisen artikkelikokoelmaa, ja painottaa uudelleen kiinteää ja olennaista yhteyttä liikkeen ja tutkimuksen välillä, *Aviisi* 4/1986, Iris Ruoho, ”Vapautta naisille”, 11.

⁹¹ Vuonna 1979 *Aviisissa* naistutkimus mainitaan artikkelissa ”Hellapoliisi vai..” *Aviisi* 13/1979, Päivi Lipponen, 7.

⁹² *Aviisi* 6/1981, Auli Hakulinen, ”Yliopisto miesten laitoksena”.

⁹³ *Aviisi* 6/1981, Auli Hakulinen, ”Yliopisto miesten laitoksena”.

⁹⁴ *Aviisi* 8/1985, Mari Maasilta, ”Naiset tutkijoina ja tutkittavina”, 7.

⁹⁵ Lempiäinen & Rantalaiho 2023, 100–101.

⁹⁶ Esim. *Aviisi* 5/1984, Miss Metafyysikka, ei otsikkoa, 4. *Aviisi* 4/1986, Iris Ruoho, ”Vapautta naisille”, 11.

⁹⁷ *Ylioppilaslehti* 18/1983, ”Tomaatteja ja muovipeniksiä”, 12.

hyvinä sihteereiksi ja juhlien emännöintiin, mutta tärkeät työkeskustelut ”käydään tutkijamiesten kesken ja saunailloissa.” Myös keskustelu palkkatasa-arvosta mainitaan.⁹⁸ Kirjoittaja kuitenkin myös vertaa tämänkaltaista rauhallista feminististä toimintaa (seminaari ja keskusteleminen) huvittuneena radikaalin opiskelijaliikkeen aikaan, jolloin (tässä tosin erikoisesti mainittuna kontekstina Saksan liittotasavalta) naisetkin vastustivat rakenteita radikaalein toimintatavoin.⁹⁹

Kirsti Lempiäisen ja Liisa Rantalaihon mukaan naistutkimuksen alkuvaiheessa nimenomaan opiskelijoiden innostus on ollut toimeenpaneva voima, koska opiskelijat kaipasivat seminaareja, kursseja, sekä arvostusta yleisesti vähäpätöisenä pidetylle alalle.¹⁰⁰ Naistutkimuksen alkuvaihetta kuvaa, laajemmin feministiselle liikkeelle tuttu, liikkuvuus ja kamppailu oikeutuksesta, joka näkyy sisäisenä ja ulkoisena kritiikkinä.¹⁰¹ Sisäinen kritiikki aineistossani ilmenee eritoten luvussa 2.1 käsiteltyinä eriävinä näkemyksinä tarvittavasta radikaaliuden asteesta. Ulkoista kritiikkiä taas analysoin lisää luvuissa 2.2 ja 2.3, sillä se näkyy feministeihin liittyvien negatiivisten stereotyyppien käytössä sekä muutamissa tapauksissa, joissa koko liikkeen merkitys on kyseenalaistettu. Tässä akateemisen feminismin, naistutkimuksen, kontekstissa korostettiin alkuvaiheessa vapaata keskustelua, jossa hierarkkisilla opettaja-opiskelija -rooleilla ei ollut suurta merkitystä.¹⁰² Ohimennen se ilmenee artikkelissa ”Nainen kolmella tasolla”, jossa reflektoidaan seminaaritapahtuman olleen ”epäfeministinen” siinä mielessä, ettei tiukka aikataulutus mahdollistanut keskustelua.¹⁰³ Kenties tämä kannustava asenne mielipiteen ilmaisuun näkyy myös siinä, että näissä opiskelijalehtien julkisissa mediatioissa feminismistä kirjoitetaan kummassakin lehdessä vuosittain tämän tutkielman aikavälillä ja naistutkimuksestakin lukuisia kertoja ja monipuolisin tekstityypein.¹⁰⁴

1980-luvun naistutkimus oli asenteiltaan erilaista kuin tämän päivän sukupuolentutkimus. Tästä kertoo esimerkiksi artikkelikokoelmaa *Nainen, järki ja ihmisarvo* kriittisesti arvioiva artikkeli ”Filosofisen intohimon hämärä kohde” vuoden 1986 *Ylioppilaslehdessä*. Kirjoittaja Sara Heinämaan mukaan teosta eivät ”useimmat feministit hyväksyisi naistutkimuksen

⁹⁸ *Ylioppilaslehti* 18/1983, ”Tomaatteja ja muovipeniksiä”, 12.

⁹⁹ Eli heittelemällä tomaatteja, buuaamalla, rikkomalla muovipeniksiä ja riisuutumalla professorien edessä. *Ylioppilaslehti* 18/1983, ”Tomaatteja ja muovipeniksiä”, 12.

¹⁰⁰ Lempiäinen & Rantalaiho 2023, 11.

¹⁰¹ Lempiäinen & Rantalaiho 2023, 16–17.

¹⁰² Lempiäinen & Rantalaiho 2023, 126.

¹⁰³ *Ylioppilaslehti* 8/1985, Jaana Lähteenmaa, ”Nainen kolmella tasolla”, 14.

¹⁰⁴ Liite 1.

piiriin”, sillä valtaosa artikkeleista on miesten kirjoittamia, ja Heinämaan mukaan monet feministit pitävät olennaisena naistutkimuksen tekijöiden naiseutta. Heinämaa kuitenkin huomauttaa, että naisen määrittely ei välttämättä ole yksinkertaista.¹⁰⁵ Ajan naistutkimukseen ja miesten mahdollisuuksiin osallistua siihen siis suhtaudutaan vaihtelevasti, mutta tämän tekstin perusteella feminismille tärkeää oli jonkinlaisen määritelmältään vaihtelevan nais erityisyyden korostaminen. Kirsti Lempiäinen ja Liisa Rantalaihokin kuvaavat, kuinka naistutkimus merkitsi 1980-luvun alussa ”naisten naisille tekemää tutkimusta”.¹⁰⁶ Vaikka valtaosa aineiston naistutkimukseen liittyvistä teksteistä ovat positiivisia tai neutraaleja, tai sisältävät kritiikkiä pikemminkin naistutkimuksen toteumia ja joitakin tapauksia kohtaan, aineistosta ilmenee myös koko naistutkimuksen vastustaminen. *Aviisissa* 7/1987 Jukka Suomela kirjoittaa kommentissaan, kuinka naistutkimuksen ja nais erityisyyttä korostavan naisnäkökulman ”mädännäisyys” eivät kuulu tieteeseen ja päinvastoin pyrkimyksiään tekisivät tieteestä ja tiedeyhteisöstä seksistisiä.¹⁰⁷

Naistutkimuksen lisäksi Heinämaa kirjoittaa naishistorian sekä naisfilosofien tarpeesta, ja pohtii naisten puuttumista filosofisen tieteen parista ”ennen meidän feminististä vuosisataamme”.¹⁰⁸ Historia akateemisen feminismin kiinnostuksen kohteena nousee esiin myös seminaari- ja luentoilmoituksissa,¹⁰⁹ sekä artikkelissa ”Vallan vallatonta historiaa” *Aviisissa* vuonna 1986.¹¹⁰ Naistutkimus lähestyi myös liikunnan ja liikkumisen historian teemaa feministisesti seminaari-ilmoituksen mukaan vuonna 1987.¹¹¹ Nämä esimerkit liittyvät jälleen toisen aallon naisnäkökulman painotukseen: naisten ominaisuutta ja toimijuutta tahdottiin tuoda näkyväksi, ja siksi myös naisrepresentaation puute historiankirjoituksessa herätti huomiota.

Seuraavana akateemisen feminismin ilmiönä tai kiinnostuksen kohteena nousee esiin kielentutkimuksen ja feminismin suhde. Deborah Cameronin teos *Sukupuoli ja kieli – Feminismi ja kielentutkimus* käsittelee näiden suhdetta ja on tässä tapauksessa myös

¹⁰⁵ *Ylioppilaslehti* 10/1986, Sara Heinämaa, ”Filosofisen intohimon hämärä kohde”, 12–13.

¹⁰⁶ Lempiäinen & Rantalaiho 2023, 100.

¹⁰⁷ *Aviisi* 7/1987, Jukka Suomela, ”Naistutkijat peruskoulutukseen?”. Seuraavassa numerossa naistutkijat kommentoivat tätä tekstiä mm. siten, ettei mikään tiede voi täysin irrottautua tekijän subjektiivisuuden tuottamasta vaikutuksesta. *Aviisi* 8/1987, ”Aviisijournalismi kannattaa!” & ”Jukka Suomelalle” & ”Tieteen sukupuolettomuus”, 2.

¹⁰⁸ *Ylioppilaslehti* 22/1986, Sara Heinämaa, ”Laakson pohjalta”, 9.

¹⁰⁹ Esim. *Aviisi* 2/1984, ”Kylmän sodan ja naisen historiaa”, 5. Ilmoitus ensikertaa pidettävästä ”naisen historian luentokurssista”, jossa teemoina mm. feminismi, naisliikkeen järjestäytyminen, feminismin vaatimukset ja kysymys miehen muuttumisesta.

¹¹⁰ *Aviisi* 9/1986, ”Vallan vallatonta historiaa”, 6.

¹¹¹ *Ylioppilaslehti* 2/1987, ”Naisliikunnan historiaa ja nykypäivää”, 8.

aikalaiskirjallisuutta, sillä alkuteos julkaistiin 1985 ja käytössäni oleva toinen laitos 1992.¹¹² Näissä ylioppilaslehdissä näkyy muutama otteeseen feminismiin kiinnostus kielentutkimukseen. *Ylioppilaslehdessä* julkaistussa pohdiskelevassa kirja-arviossa ”Kunnes miehet synnyttävät” Anna Rutanen kertoo Sara Heinämaan ja Esa Saarisen tuoreesta kirjasta:

Yleisessä kielenkäytössä on edelleen puolia, jotka pitävät tilannetta olla mies normaalitapauksena. Tämä on kielen seksismin yksi taso. Nainen nähdään erityistapauksena joka vaatii maininnan (esim. naiskirjailija, naisministeri). Naista ei kuvata itsenään vaan jonkun toisen kautta. Naisliike painottaa sitä miten nainen perinteisesti on ollut olemassa toiselle.¹¹³

Konkreettisenä esimerkkinä Rutanen mainitsee nais-etuliitteen käytön, mikä onkin myös omasta perspektiivistäni arvioituna lehdissä vielä todella runsasta. Toisaalta etuliite on myös feministien toimesta ahkerassa käytössä, sillä monien tekstien tarkoituksena oli naisnäkökulman esiintuominen. Sara Heinämaa kirjoittaa artikkelissa ”Kieli keskellä suuta” vuonna 1985 myös feministisestä kielentutkimuksesta ja kriitikistä kielentutkimuksen tutkimusperinteeseen.¹¹⁴ Tampereen kontekstissa *Aviisissa* kielentutkimusta ja kielen sukupuolittuneisuutta käsittelee esim. Reija Portti pitkässä artikkelissaan vuonna 1986.¹¹⁵ Tampereen Tutkijanaiset järjestivät ilmoituksen mukaan myös tilaisuuden tästä aiheesta Naiskulttuuripäivillä 1985.¹¹⁶ Yleisesti aineistosta välittyy siis se, kuinka liikkeessä alkoi 1980-luvulla kasvaa syvälinen käsitys kielestä kulttuuria rakentavana ja ylläpitävänä. Tunnistettiin, että kieli sisältää patriarkaalisia rakenteita ja täten ylläpitää seksististä ja epätasa-arvoista yhteiskuntaa. Deborah Cameron kuvaa, kuinka juuri radikaalifeminismistä kumpusi tällainen näkökulma koko kielellisen järjestelmän seksistisyydestä, ja kuinka radikaalifeministiset kieliteoriat korostivat kielen muovaavan erottamattomasti todellisuutta.¹¹⁷

Aineistossa on myös tieteenkritiikkiä, esimerkiksi Taina Bertell arvioi artikkelissa ”Naiset kehityksessä” vuonna 1983 tuoretta artikkelikokoelmaa aiheesta naisten rooli kehityksessä ja kehitystutkimuksessa. Bertell kritisoi teoksessa sitä, että naisnäkökulmasta huolimatta kehitysteorioiden yhteys naistutkimukseen ja feminismiliikkeeseen jää epäselväksi.¹¹⁸ Niiden

¹¹² Englanniksi. Käytössäni oleva suomennos julkaistiin 1996.

¹¹³ *Ylioppilaslehti* 21/1983, Anna Rutanen, ”Kunnes miehet synnyttävät”, 8.

¹¹⁴ *Ylioppilaslehti* 10/1985, Sara Heinämaa, ”Kieli keskellä suuta”, 42.

¹¹⁵ *Aviisi* 19/1986, Reija Portti, ”Mies + kieli ≠ Nainen + kieli”, 6.

¹¹⁶ *Aviisi* 5/1985, Naisten kieli – muutoksen kieli?, 5.

¹¹⁷ Cameron 1996, 158–163.

¹¹⁸ *Ylioppilaslehti* 15/1983, Taina Bertell, ”Naiset kehityksessä”, 8–9.

nousu kuitenkin oletettavasti on yhteydessä siihen, että kehitystutkimuksen tieteenkentällä on lisätty keskustelua naisnäkökulmasta ja naisten toimijuudesta. Tieteenkritiikki ja naistutkimuksesta keskustelu ovat siis ylioppilaslehtien feminismiin liittyvän diskurssin vuosittain toistuvia teemoja. Päätelmä vaikuttaa varsin yllätyksettömältä. Se kuitenkin havainnollistaa hyvin sitä, miten liikkeen teemat ja prioriteetit ulottuvat erilaisiin elämänympäristöihin ja painottuvat diskursseissa – tietysti – kontekstisidonnaisesti. Tämän media-aineiston kiinteä yhteys tiedeyhteisöön muuttaa myös kyseisen yhteisön feminismin painopisteitä – vaikkapa äitiydestä tai perhepolitiikasta puhuttaisiin kenties enemmän toisenlaisissa järjestölehdissä tai naistenlehdissä.

Näiden mainittujen tutkimusalojen lisäksi vuosikerroissa 1986–1987 paljastuu pilkahdus kiinnostavasta ilmiöstä: feminismistä lääketieteen ja (naisten) terveyden parissa. Evens (2024) on tutkinut Yhdysvaltojen kontekstissa feminististä naisten terveyden liikettä 1976–1987. Tämä liike ei pelkästään pyrkinyt vahvistamaan naisten mahdollisuuksia lääkäreinä, vaan se pyrki muuttamaan perinteisen lääketieteen käytännön rakenteita – instituutioita, palveluita, menetelmiä, ja potilaiden kohtelua. Eritoten ongelmalliseksi koettiin tietysti gynekologian tila miesten miehisesti tekemänä, minkä johdosta yntyi ns. *self-help* -ryhmiä ja pedagogiikkaa, joissa pyrittiin opettamaan naisille avoimesti oman kehon arvioimista ja tuntemista. Tärkeää oli paitsi luoda terveydenhoitokulttuuri, joka kohtaisi naiset perusteellisesti ja heidän näkökulmastaan, sekä vapauttaa diskurssi tabuista. Tuli puhua avoimesti naisten kehosta ja lisätä esim. seksuaalineuvontaa.¹¹⁹ Tästä ilmiöstä kirjoittaa *Aviisissa* vuonna 1986 Anssi Auvinen artikkelissaan ”Itsehoidon vaihtoehto”¹²⁰ sekä Martina Reuter artikkelissaan ”Hoida itsesi oman käden kautta”¹²¹. Auvinen mainitsee ensimmäisinä itsehoitoliikkeinä juuri nämä ”feministien 60-luvulla Yhdysvalloissa perustamat gynekologiset itsehoitopiirit”.¹²² Reuter pohtii, että Suomessa ei ole syntynyt vastaavaa liikettä, koska naisliike on yhteiskuntaan ”integroituneempi” ja koska suomalaisessa terveydenhuoltojärjestelmässä esimerkiksi neuvoloiden toiminta vastaa jo itsehoitoliikkeen periaatteita.¹²³

Tieteen ja tutkimuksen lisäksi kulttuuri oli kummassakin julkaisussa merkittävä sisältöjen lähde: kirjallisuudesta, musiikista, kuvataiteista ja elokuvasta sekä teatterista kirjoitetaan

¹¹⁹ Evens 2024, 520, 524.

¹²⁰ *Aviisi* 16/1986, Anssi Auvinen, ”Itsehoidon vaihtoehto”, 4.

¹²¹ *Aviisi* 4/1986, Martina Reuter, ”Hoida itsesi oman käden kautta”, 8.

¹²² *Aviisi* 16/1986, Anssi Auvinen, ”Itsehoidon vaihtoehto”, 4. *Ylioppilaslehdessä* aiheesta: 7/1987, Taina Mäntyranta ”Pää puskaan”, 11.

¹²³ *Aviisi* 4/1986, Martina Reuter, ”Hoida itsesi oman käden kautta”, 8.

paljon.¹²⁴ Näiden aiheiden osalta juttutyypeinä korostuvat arviot ja referaatit, sekä ilmoitukset esimerkiksi elokuvaohjelmistoista tai keikoista. Näistä kulttuurimuodoista eniten feminismi esiintyy yhteydessä kirjallisuuteen. Aineistossa on esimerkiksi kirjoitettu feministisistä teoksista myös tutkimuskirjallisuuden ulkopuolelta,¹²⁵ ja pariin otteeseen feminismi nousee esiin kirjailijan ajatusmaailmassa haastattelussa tai kirjareferaatissa.¹²⁶ Myös elokuvien osalta eritoten niin kutsuttu ”naisnäkökulma” erottuu selvästi, koska sitä voitiin korostaa sanalla naiselokuva, vaikka liikkeeseen eivät kaikki tekstit yhdistykään. Aineistoni ulkopuolelle jäi esimerkiksi elokuvia koskevia tekstejä, joissa aiheena on naisten toimijuus tai representaatio. Ilmoitus ”Hauskaa naiselokuvaa” *Ylioppilaslehdessä* vuonna 1986 kertoo paitsi kulttuuriharrastuksen ja feminismin yhteensovittamisesta, myös järjestyneisyydestä näin ”Naiselokuvanaiset on ryhmä feministejä, jotka esittävät naiselokuvan kerran kuukaudessa. – Tarkoituksena on tehdä näkyväksi naista, naisen elämää, ja naisohjaajien työtä sekä herättää keskustelua suomalaisenkin elokuvan sukupuolivinoumista.”¹²⁷ Näiden feministien tavoitteena siis oli naisen representaation lisääminen ja kulttuurialaan vaikuttaminen.

Vaikka populaarimusiikki on lehdissä merkittävä teema, hyvin harva musiikkiin liittyvä kirjoitus sivuaa feminismiä, naisliikettä tai ylipäättään naisten roolia ja toimijuutta musiikkikulttuurissa. Vuoden 1982 *Ylioppilaslehdessä* naisnumerossa Helena Luukkonen kirjoittaa naisrockista, ja kuvaa, kuinka naisliike on mahdollistanut naisten pääsyn musiikkialalle, esimerkiksi perustamaan yhtyeitä, levy-yhtiöitä, agentuureja, sekä levyttämään ja esiintymään festivaaleilla. Lopuksi kirjoittaja kuitenkin toivoo, että naiset musiikkialalla pääsevät erottautumaan liikkeestä: ”Pikkuhiljaa päästään siihen, että naisyhtyeiden ei tarvitse julistaa feminismiä eikä esiintyä vain naisille, niin kuin Euroopassa on usein käynyt.”¹²⁸ Tämän lisäksi vuonna 1986 *Ylioppilaslehdessä* haastateltiin Cillie Rentmeisteriä, joka esitellään feministiguruna, joka on ”soittanut naisrockia lesboyhtyeessä”. Tekstissä mainitaan,

¹²⁴ Huom. Tämä on arvioni, joka perustuu lehtien läpikäynnin prosessissa saavutettuun yleiseen kokonaiskuvaani kummastakin julkaisusta. Tätä arviotani kulttuurista yhtenä sisältöjen kattoteemana tukee *Ylioppilaslehdessä* osalta myös Jukka Kortin tutkimus, sillä hän mainitsee 1980-luvun teemojen suhteen näin ”Myös kulttuurin osuus lehden sisällössä kasvoi melkein lehden ’kultakauden’ [ajoittuu n. 50-luvulle] mittoihin”. Kortti 2013, 442. Teatteri ja kirjallisuus ovat olleet aina lehden kulttuurisisältöjen kulmakiviä, ja myös elokuvasta kirjoitettiin 1980-luvulla. Kortti 2013, 452–453.

¹²⁵ Esim. *Aviisi* 2/1979, Kristiina Koivisto, ”Ranskalainen ja itävaltalainen nukkekoti”, 10.

¹²⁶ Esim. *Aviisi* 5/1982, Paula Paavolainen, ”Anja K – Sonja O”, 2. *Aviisi* 1/1984, Emma Kaurahalme, ”Uusi vaikuttava kuvaus naisesta, miehestä ja tamperelaisesta kulttuurielämästä”, 4–5.

¹²⁷ *Ylioppilaslehti* 25/1986, ”Hauskaa naiselokuvaa”, 10. Feministisen elokuva-analyysin seminaari-ilmoitus myös *Ylioppilaslehti* 8/1987, ”Nainen – kirja – leffa”, 10.

¹²⁸ *Ylioppilaslehti* 24/1982, Helena Luukkonen, ”Naisrock”, 5.

että 80-luvulla kaikki naisbändit eivät olleet enää sidoksissa naisliikkeeseen.¹²⁹

Mediakulttuuriin tarttumisesta mainittakoon myös, että *Aviisissa* analysoitiin vuonna 1986 pitkässä artikkelissa paikallisradion naisiin liittyviä ohjelmia. Siinä kuvaillaan, että feminististen ohjelmien tekoon liittyy haastava ristiriita, jossa niiden odotetaan olevan jotenkin rajuja ja ylenmääräisiä, mutta naisten täytyy tuottaa niitä ikään kuin miesten malliin ja miesten näkemysten mukaisesti.¹³⁰

Tutkimusaikavälin ylioppilaslehdissä puhe seksistä ja seksuaalisuudesta on 2020-luvun opiskelijan silmin varsin suoranaista, räväkkää ja luovaa. Teemat esiintyvät lehdissä aineistonkeruuprosessin perusteella niin usein, että aiheesta voisi hyvin tehdä kokonaisen tutkimuksen.¹³¹ Valtaosa näistä teksteistä jää kuitenkin tämän tutkielman ulkopuolelle, sillä feminismiä ei sanoiteta niiden yhteydessä. Arvioin myös, että teemat naisen keho ja representaatio esiintyvät kummassakin julkaisussa läpi tutkimusaikavälin, mutta yllätyksekseni näissäkin usein sanastosta jää puuttumaan suora yhteys liikkeeseen sanastorajaukseni mukaisesti. Mielestäni hedelmällinen tutkimusasetelma olisi käsitellä kehon ja seksuaalisuuden teemoja tutkimuksessa, jossa ei ole tehty tällaisia sanastollisia rajausvalintoja, jotka karsivat mahdollisesti ison osan olennaisista teksteistä. Näistä syistä johtuen tyydyn tässä tutkielmassa mainitsemaan, että seksuaalisuus on tutkimusvälillä merkittävä sisältöteema, ja ”vapautunut” puhe siitä voi sisältää feminististä ajattelua.

Mainitsen aineistostani muutaman esimerkin siitä, millä tavoin liike esiintyy tämän teeman yhteydessä. *Aviisissa* kommenttipalstalla vuonna 1982 nimimerkki feministisesti suuntautunut naisopiskelija kommentoi, että jos lehdessä julkaistaan seksuaalisuusaiheisia tekstejä, kuvastossa pitäisi olla yhtä lailla miehiäkin naisten lisäksi, ja mainoksissa ehkäisyneuvontaa.¹³² *Ylioppilaslehdessä* vuonna 1984 Jaana Lähteenmaa kirjoittaa pitkähkössä artikkelissa ”Muistakaa joka akka” 60-luvun ”seksuaalivallankumouksesta” ja siitä, kuinka feministit ovat pohtineet kriittisesti tätä seksuaalisuuden vapautumista. Feministisen kritiikin ydin kohdistuu tekstin mukaan siihen, että naisten itsemääräämisoikeus¹³³ ei ole vahvistunut ”Feministien opetus seksuaalivallankumouksesta:

¹²⁹ *Ylioppilaslehti* 8/1985, Jaana Lähteenmaa, ”Kuka pelkäisi nemesistä?”, 14.

¹³⁰ *Aviisi* 7/1986, Pirjo Pajunen & Iris Ruoho, ”Ennenkuulumatonta sananvapautta”, 7.

¹³¹ Myös Jukka Kortti mainitsee seksuaalisuuden yhtenä läpi 1980-luvun *Ylioppilaslehdessä* esiintyneenä sisältöteemana. Kortti 2013, 16. Esimerkiksi nimimerkki Ytterström kirjoittaa ilmeisesti vakituisella kolumni-/pakinapalstallaan vuosikerroissa 1984–1985 useita kertoja seksuaalisuutta ja seksiä käsitteleviä tekstejä.

¹³² *Aviisi* 16/1982, Nimimerkki feministisesti suuntautunut naisopiskelija, ”Seksuaalista yksipuolisuutta”, 2.

¹³³ Tätä kuvataan tekstissä sanalla itseymmärrys.

naisen oli entistä vaikeampi sanoa ei”.¹³⁴ Artikkelit tuo esiin sen, että feminismin näkökulmasta naisten seksuaalinen vapautuminen ei ole tapahtunut, ennen kuin naisten oma päätäntävalta tulee kunnioitetuksi ja naisten omat toiveet kuunnelluiksi. Samassa numerossa julkaistu artikkeli ”Sydänyön tuolla puolen”¹³⁵ puolestaan käsittelee pornon ongelmallisuutta. Siinä viitataan kansainvälisesti liikkeessä ajankohtaiseen keskusteluun, sillä tekstin mukaan eritoten Yhdysvalloissa osa feministeistä vastustaa pornoa, sillä se tuottaa väkivaltaista ja naista alistavaa ilmapiiriä.¹³⁶ Vaikka pornografian vahingollisuus tunnustetaan, aiheen mainitaan jakavan ”feminististä liikettä kahtia”, sillä osa ei kannata sensuuria toimenpiteenä.¹³⁷ Tämän teeman suhteen tärkeä huomio on se, että ajan ja erit. aineiston feminismin, kuten aiemmissa luvuissa mainittua, on pitkälti naisia ja miehiä binäärisesti käsittelevää ja näyttäytyi naisten liikkeenä. Puhe seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksista vaikuttaakin yhdistyneen feminismin sijaan eritellysti ”homoliikkeeseen” tai ”lesboliikkeeseen”.¹³⁸ Lesbot esiintyvät feminismin kontekstissa ”lesbofeministi”-stereotypian takia mainintojen tasolla.¹³⁹

Ennako-oletuksistani poiketen vähäiselle huomiolle jäävät feminismille nykyään nämä erittäin keskeiset teemat: sukupuolittunut väkivalta, kuten lähisuhdeväkivalta, sekä (erit. naisiin kohdistuva) seksuaalinen häirintä ja väkivalta. On hieman yllättävää, kuinka vähän näistä aiheista puhutaan ylipäänsä, sekä myös yhteydessä feminismiin, kun otetaan huomioon lehtien vapaa tyyli, joka ei lähtökohtaisesti kaihdakaan tabuja tai raskaita aiheita. Väkivalta ei esiinny missään aineiston tekstissä keskiössä, mutta se mainitaan naisten kohtaamana todellisena ongelmana esimerkiksi *Ylioppilaslehden* kommenttipalstalla vuonna 1979 näin ”Väkivalta, matalapalkkaisuus, työpäivän pituus, seksuaalinen hyväksikäyttö ja monet muut asiat eivät ole irvailun aiheita tämän päivän naisille”.¹⁴⁰ *Aviisin* kommenttipalstalla vuonna 1981 nimimerkki Realisti -59 mainitsee lähisuhdeväkivallasta tällä tavoin ”Naisten

¹³⁴ *Ylioppilaslehti* 24/1984, Jaana Lähteenmaa, ”Muistakaa joka akka”, 14–15.

¹³⁵ *Ylioppilaslehti* 24/1984, Kati Kirstinä, ”Sydänyön tuolla puolen”, 16.

¹³⁶ Ibid. Väkivaltaisesta sisällöstä teksti mainitsee pornon raaistuneen sekä lapsipornon yleistyneen. *Aviisissa* väkivaltaista pornoa käsittelee pitkässä artikkelissa Elina Juusola-Halonen. *Aviisi* 5/1983, Elina Juusola-Halonen, ”PORNOGRAFIA – väkivaltaa naisia kohtaan”, 4.

¹³⁷ *Ylioppilaslehti* 24/1984, Kati Kirstinä, ”Sydänyön tuolla puolen”, 16.

¹³⁸ En ole tämän tutkielman rajauksen takia järjestelmällisesti tallentanut tekstejä näistä ylös, mutta homoliikkeestä ks. esim. *Ylioppilaslehti* 20/1985, Mikko Puumalainen, ”Saako homoliikettä arvostella?”, 32; *Ylioppilaslehti* 11/1984, Jorma Hentilä, ”Homous ei ole tahdon asia”, 3 (sekä muu vuosikerta 1984). Transsukupuolisuudesta voi olla satunnaisia juttuja, esim. *Ylioppilaslehti* 14/1985, Marja Hänninen, ”Nainen, mies vai pelkkää lihaa”, 6–7.

¹³⁹ Esim. *Aviisi* 5/1987, Tarja Parkkinen & Katja Parkkinen, ”Pidä silmäsi avoinna, nainen”, 5.

¹⁴⁰ *Ylioppilaslehti* 20/1979, MARJA, TIINA ja SINIKKA, ”Nöf nöf”.

pahoinpitely perheen sisällä on lisääntynyt. Tämä on suora seuraus miehen kyvyttömyydestä tehdä tilaa naisen tasa-arvon toteuttamiselle parisuhteessa.”¹⁴¹ Tämä kirjoittaja huomioi kiinnostavasti myös, että tasa-arvolikkeiden vastustajat käyttävät väkivaltaa heikentääkseen liikkeiden toimintaa. Tulkitsen kirjoittajan tarkoittavan tällä myös naisvihamielistä käytöstä tai puhetta pelkän fyysisen väkivallan uhan sijaan, sillä hän kehottaa lopuksi välttämään ”vihamielisiä tunteita kanssaihmissiämme kohtaan”.¹⁴² *Ylioppilaslehdessä* 1983 julkaistu artikkeli ”Pehmeä mies!? Tämäkö?”¹⁴³ referoi tiiviisti muualla käytyä keskustelua raiskauksen määrittelystä. Siinä kirjoittaja Minna Salmi tuo esiin, kuinka feminismi vaatii raiskauksen tunnistamista väkivallaksi – kirjoittaja viittaa sellaisiin vastakkaisiin näkemyksiin, joiden mukaan raiskaus olisi osa seksuaalisuutta.¹⁴⁴

Kansainvälinen feminismiliike nosti esiin lähisuhdeväkivaltaa keskeisenä naisten oikeuksien epäkohtana 1970-luvulla, kun taas Suomessa aihe ei saavuttanut niin merkittävää huomiota vielä 70-luvun lopullakaan,¹⁴⁵ mikä tukee myös näitä omia havaintojani aineiston diskurssista. Kielen konteksti tarjoaa yhden selityksen sille, miksi aihe muotoutui täällä osaksi feminististä diskurssia hitaammin kuin muualla. Täällä käytettiin usein termiä perheväkivalta, joka ikään kuin häivytti sen huomattavan aspektin, kuinka sukupuolittunutta väkivalta oli. Sukupuolineutraalissa perheväkivaltakeskustelussa väkivaltaa selitettiin esimerkiksi alkoholismilla ja mielenterveysongelmilla.¹⁴⁶ Toisaalta myös poikkeuksia voi havaita myös tästä aineistosta, esimerkiksi pitkä, naisten häpeänaiheita (mm. seksuaalisuus, kohdattu väkivalta, feminismi) käsittelevä artikkeli ”Naisen häpeän aika” onnistuu kertomaan perheväkivallan sukupuolittuneesta todellisuudesta.¹⁴⁷

Huomattava hiljaisuus vallitsee toisenkin merkittävän teeman suhteen, nimittäin aborttioikeuden. Keskustelu abortista ja oikeudesta siihen ei juuri näy aineistossani. Suomessa laki raskauden keskeyttämisestä uudistettiin vuonna 1970,¹⁴⁸ jolloin abortista tuli sallittua myös joidenkin laissa eriteltyjen sosiaalisten syiden nojalla. Tutkimusaikavälilläni lakia

¹⁴¹ *Aviisi* 17/1981, Realisti -59, ”Mistä johtuu nykyinen naisvihamielisyys?”, 2.

¹⁴² *Aviisi* 17/1981, Realisti -59, ”Mistä johtuu nykyinen naisvihamielisyys?”, 2.

¹⁴³ *Ylioppilaslehti* 12/1983, Minna Salmi, ”Pehmeä mies!? Tämäkö?”, 6.

¹⁴⁴ *Ibid.*

¹⁴⁵ *Virkki* 2017, 4.

¹⁴⁶ *Ibid.*

¹⁴⁷ *Aviisi* 5/1982, Auli Hakulinen, ”Naisen häpeän aika”, 20.

¹⁴⁸ Laki raskauden keskeyttämisestä (1970/239). Vuoden 1970 raskauden keskeyttämisestä koskeva laki astui voimaan vuodelta 1950 olevan lain tilalle. Se salli raskaudenkeskeytyksen eritellyistä sosiaalisista syistä. Lakia on muutettu muutamaan otteeseen, merkittävästi naisen oikeudellinen asema muuttui vasta 1.9.2023 kun laki muutettiin sellaiseksi, että aborttiin riittää naisen pyyntö ilman selityksiä (12 raskausviikkoon asti).

Terveyskirjasto, Raskaudenkeskeytys, 12.2.2025. <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00166>

muutettiin vuonna 1985 niin, että ”sikiöindikaatiolla tapahtuvan keskeytyksen aikarajaa pidennettiin 24 raskausviikkoon”.¹⁴⁹ Tästä ei keskusteltu aineistossani. Vaikka 1970 laki ei vielä tunnistanutkaan naisen täyttä päätäntävaltaa, aihe ei ollut Suomessa yhtä lailla pinnalla, kuin kenties muualla maailmassa. Kuten Kurvinen ja Turunen (2022) kuvaavat, monien toisen aallon feminismiin tavoitteiden kohdalla Suomi ja muut Pohjoismaat olivat suunnannäyttäjiä. Esimerkkinä he mainitsevat, kuinka aborttioikeutta laajentava lainsäädäntö eteni täällä esimerkiksi Yhdysvaltoja nopeammin.¹⁵⁰ *Ylioppilaslehdessä* numerossa 16/1981 Juha P. Partanen kirjoittaa matkasta Yhdysvaltoihin, ja mainitsee, kuinka abortti on siellä yksi opiskelijoita ja naisliikettä puhuttava teema.¹⁵¹

Tässä alaluvussa olen analysoinut sitä, minkä teemojen yhteydessä liike esiintyy. Kattoteemoina voi erottaa tieteen ja kulttuurin. Tieteen ja tutkimuksen tilanteesta keskustellaan, julkaisuja referoidaan tai arvioidaan, ja toisinaan kirjoitetaan pohdiskelevaa, feminististä tieteenkriittikää, sekä myös feministisen tieteen kritiikkiä. Suuressa roolissa on naistutkimus, ja aineisto tukeekin käsitystä siitä, kuinka sen liike ja sen valtavirtaistuminen tällöin 1980-luvulla vaikuttivat myös akateemiseen yhteisöön. Ilmiö ei myöskään jäänyt 1980-luvulle, vaan naistutkimuksen teko ja opetus on jatkunut ja laajentunut ja käsite muuttunut sukupuolentutkimukseksi. Kun tarkastellaan näitä esiin nousevia temaattisia sisältöjä, ajan feminismiin nais erityisyyttä ja -näkökulmaa korostanut ajattelu tulee hyvin esiin, sillä naistutkimuksen lisäksi naisten toimijuutta korostetaan erilaisten kulttuurimuotojen suhteen. Feminismi voitiin yhdistää teksteissä monenlaisiin asioihin, sillä kuten aiemmassa luvussa pohdittua, se laajeni myös yksittäisistä tasa-arvokysymyksistä tarkoittamaan kaikkialle yhteiskuntaan ulottuvien rakenteiden purkamista. Kulttuuriteemojen, kuten kirjallisuuden, elokuvien ja musiikin, yhteydessä feminismiin pyrkimyksinä välittyi tavoite tasa-arvoistaa eri alojen käytäntöjä ja lisätä naisten mahdollisuuksia.

2.3 Kuvauksia toiminnasta ja liikkeen järjestäytymisestä

Aiemmissä alaluvuissa olen analysoinut ikään kuin feminismiin aatteellista puolta – millaisia merkityksiä sille annettiin ja millaisia teemoja tämän ajanjakson liike käsittelee. Tässä alaluvussa keskityn siihen, miten näitä pyrkimyksiä ja puheenaiheita sitten toiminnan keinoin

¹⁴⁹ Terveyskirjasto, <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00166>.

¹⁵⁰ Kurvinen & Turunen 2022, 62.

¹⁵¹ *Ylioppilaslehti* 16/1981, Juha P. Partanen, ”Opiskelijalehtien päätoimittajat: Vapaa lehdistö on vapauden tae”, 10–11.

käsiteltiin. Kartoitan ja erittelen sitä, millaisia toiminnan kuvauksia lehdistä löytyy ja miten liikkeen järjestäytyminen ryhmiin ilmenee. Aineistoa on kahden kaupungin kontekstista, joten mainintoja löytyy monista järjestöistä. Koen kuitenkin tarpeelliseksi mainita niitä kattavasti, jotta liikkeen toiminnan jakautuminen tulee esiin. Analysoin myös sitä, miten feminismin yhteydet ja kytkökset muihin liikkeisiin tai aatteisiin näkyvät. Tutkimusaikavälin alkupuoli oli Suomessa vaihtoehtoliikkeiden nousun aikaa, ja keskustelu näkyy myös ylioppilaslehdissä.¹⁵² Esimerkiksi prosenttiliike, rauhanliike ja ympäristöliike esiintyvät lehtien sivuilla huomattavasti.¹⁵³ Prosenttiliike oli 1980-luvun alussa noussut yhteisvastuuta peräänkuuluttanut kehitysapuliike, jonka tavoitteena oli saada ihmisiä lahjoittamaan kehitysyhteistyöhön ”prosentti palkasta” -ajatuksella. Rauhanliike ja ympäristöliike taas ovat nykyäänkin tutumpia. Tutkimusaikavälillä rauhanliikkeen rauhan edistämiseen ja sodanvastaisuuteen perustuva toiminta oli aktiivista ja näkyi esimerkiksi rauhanmarsseina. Ympäristöliike nousi 1970–1980-lukujen vaihteessa suomalaisessa yhteiskunnassa feminismin tavoin huomattavasti, ja se tuotti erilaisia alaliikkeitä, ilmiöitä ja ryhmittymiä, kenties tunnetuimpana ja merkittävimpanä esimerkkinä Koijärvi-liikkeen vuonna 1979.¹⁵⁴ Vihreä liike järjestäytyi 1980-luvulla myös puolueeksi.¹⁵⁵

Järjestäytyneisyys ilmenee konkreettisimmin lyhyissä, ilmoitustyyppisissä teksteissä, joissa mainostettiin seminaareja, luentoja tai järjestöjen kokouksia. Yliopistoyhteisön feministeille oli useita järjestöjä, esimerkiksi yleinen kansallinen Naisasialiitto Unioni ja Feministit – Feministerna, Tampereella yliopistoyhteisön Akkaryhmä ja Tampereen Naisunioni, sekä Turussa esimerkiksi yliopistoyhteisön ryhmä Täysin rinnoin ilman munia.¹⁵⁶ Jo 1892 perustetun Naisasialiitto Unionin ja feministien suhde ei toisaalta ollut tällöin 1980-luvun vaihteessa täysin mutkaton, sillä varsinkin Helsingissä oli ideologisesti ja toimintavoiltaan radikaalimpia feministiryhmiä, kun taas Unionin historia juontui jo vuosisadan vaihteen

¹⁵² Kortti 2013, 453.

¹⁵³ Aineistonkeruuni ja perusteellinen lähilukuni toki on keskittynyt vain feminismiä käsitteleviin teksteihin, joten tämä tulkinta perustuu vuosikertojen läpiluvulla saavutettuun arviooni.

¹⁵⁴ Koijärvi-liike syntyi nimensä mukaisesti yhden tapauksen ympärille: luonnonsuojelijat vastustivat väkivallattoman kansalaistottelemattomuuden keinoin Koijärven kuivatushanketta, jonka tarkoituksena oli helpottaa maanviljelyä järven viereisillä pelloilla. Tämä aktivistitoiminta sysäsi vihreän liikkeen kasvua vauhtiin, ja toi liikkeen kärkihenkilöt, kuten Ville Komsin ja Osmo Soininvaaran, yleisesti tunnetuiksi.

¹⁵⁵ 1980-luvun alussa puoluepolitiikkaan lähdettiin mm. eri vaihtoehtoliikkeiden yhteisillä vaalilistoilla. Aalto 2018, esim. 188–189. Yhdistysmuotoinen Vihreä liitto perustettiin 1987, prosessista Aalto 2018, 289–297. Puolueeksi Vihreä liitto rekisteröitiin 9.8.1988, prosessista Aalto 2018 331–348.

¹⁵⁶ Vaikka valitut lehdet ovat Helsingistä ja Tampereelta, Täysin rinnoin ilman munia esiintyy esim. tekstissä *Aviisi* 17/1985, Liukkonen, ”Vain miehistä ei puhuttu”, 6.

traditionaaliseen naisliikkeeseen.¹⁵⁷ Tämä paljastuu myös *Ylioppilaslehdessä* vuonna 1987 julkaistussa tekstissä ”Unioni kaapattu”. Kirjoittaja Lotta Lehmusvaara kuvaa varsin negatiiviseen sävyyn Naisasialiitto Unionin olleen vuosia ”lähinnä kitisevä julkilausuma-automaatti”, ja että ”Anarkisteille ja radikaaleille feministeille on Unionissa näytetty jos ei nyt ihan ovea, niin ainakin hapanta naamaa”. Tekstin mukaan yhdistyksessä valta on kuitenkin vaihtunut uudistushenkisille feministeille, ja kirjoittaja toivoo Unionin toiminnallisuuden kasvavan ja ”räväköityvän”.¹⁵⁸

Naistutkimuksen takia myös Tutkijanaisten ryhmiä perustettiin yliopistokaupungeissa 1980-luvulla.¹⁵⁹ Tässä aineistossa näkyvissä järjestöissä oletettavasti oli opiskelijajäseniä, tai ne liittyivät jollain tapaa opiskelija- tai nuorisokulttuuriin tai muutoin herättivät kiinnostuksen kirjoittaa niistä. Havaintoni nimetyistä feministisistä yhdistyksistä perustuvat satunnaisesti julkaistuihin ilmoituksiin sekä mainintoihin artikkeleissa ja kommentteissa. Lehdissä oli järjestöjen ilmoituksia varten tarkoitettuja vakituisia palstoja, mutta niillä viestivät pääosin oppiaineiden ainejärjestöt tai osakunnat, jotka eritoten Helsingissä ovat olleet pitkään suosittuja ja aktiivisia opiskelijajärjestöjä.¹⁶⁰

Taina Bertell kuvaa suomalaisen liikkeen epämääräisesti järjestäytynyttä ja verkottunutta muotoa oikeastaan erittäin osuvasti artikkelissaan ”Anarkistin tajunta” lausahduksella ”1970-luvulta lähtien on Suomessa toiminut feministejä julkitasolla; rekisteröimätön firma, Feministit – Feministerna, erilaisten feminististen ryhmien löysä, funktionaalisesti toimiva, projekteihin suuntautunut kudelman”.¹⁶¹ Liikkeen järjestäytyneisyyttä on siis 1970-luvulta lähtien kuvannut hajanaisuus ja toiminnallisuuden korostaminen. Feministien välisiä eroja on, mutta toimintaryhmiä on siitä huolimatta muotoutunut. Liisa Rantalaiho ja Kirsti Lempiäinen ovat todenneet myös ajan naistutkijoiden olleen verkottuneita monipuolisesti akateemisen yhteisön ulkopuolellekin, että he ovat olleet mukana feministisen tutkimuksen lisäksi järjestöissä, politiikassa ja päätöksenteossa.¹⁶² Feministisen toiminnan kokonaisuuden havainnoinnin takia pohdinkin tässä luvussa myöhemmin myös sitä, mitä yhteyksiä muihin

¹⁵⁷ Ks. esim. Aalto 2018, 81.

¹⁵⁸ *Ylioppilaslehti* 23/1987, Lotta Lehmusvaara, ”Unioni kaapattu”, 7.

¹⁵⁹ Lempiäinen & Rantalaiho 2023, 40–41.

¹⁶⁰ Osakuntien suosiosta ks. Kortti 2013. Jotkin harraste- tai aateperustaiset ryhmät myös toistuvat säännöllisesti, kuten elokuvakerhot tai uskonnollisten opiskelijoiden ryhmät.

¹⁶¹ *Ylioppilaslehti* 11/1984, Bertell, ”Anarkistin tajunta”, s. 8–9.

¹⁶² Lempiäinen & Rantalaiho 2023, 13.

ajan liikehdintöihin ja aatteisiin tämä aineisto esittää. Muita keskeisimpiä vaihtoehtoliikkeitä ovat aiemmin mainitut rauhanliike ja ympäristöliike.

Tampereella toiminut Akkaryhmä on lehdissä näkyvin, eniten palstatilaa käyttävä, esimerkki järjestäytyneen feministisen ryhmän toiminnasta. Akkaryhmän perustamisilmoitus ja kutsu ryhmän ensimmäiseen tapaamiseen löytyy *Aviisista* 2/1984.¹⁶³ Ilmoituksen otsikko ”Hyvät Sisareni” osoittaa kutsun toimintaan eritoten, tai nimenomaan, naisille. Heti tämän alla on myös toinen ilmoitus siitä, että Tampereen yliopistoon on perustettu Tutkijanaisten yhdistys. Tässä tapauksessa kuitenkin ilmoitetaan suoraan, että jäseniksi ovat tervetulleita tutkimustyötä tekevät naiset ja ”ns. naistutkimusta” tekevät miehet.¹⁶⁴ Miesten osallisuus feministisiin ryhmiin aikana ei ollut yksiselitteisen toivottua tai mahdollista, mitä käsittelen perusteellisemmin luvussa 3.3. Toisen huomattavan tamperelaisen toimintaryhmän, Tampereen naisunionin, perustamisesta ja ensimmäisistä vuosista niin ikään kirjoitettiin reflektioiva artikkeli *Aviisissa* 1983. Anonyymi kirjoittaja kertoo naisten kasvattaneen ryhmässä feminististä tietoisuuttaan, saaneen selkeyttä elämäntilanteisiinsa, sekä esimerkiksi myös puuttuneen naista halventaviin ja vääristeleviin lehtikirjoituksiin. Tällöin vuonna 1983 tämän feministiryhmän tavoitteena oli kriisipuhelimen perustaminen ja naisten turvakodin saaminen Tampereelle.¹⁶⁵

Akkaryhmän toiminnan käynnistyttyä vuonna 1984 sen kokouksista ja muusta toiminnasta julkaistiin ilmoituksia *Aviisissa* vuosina 1985–1986 lähes joka numerossa.¹⁶⁶ Silloin se siis julkaisi ilmoituksia käytännössä yhtä aktiivisesti, kuin ainejärjestö tai osakuntajärjestö, joiden ilmoituksille on läpi tutkimusaikavälin kaikissa lehdissä omistettu vakiintuneita palstoja. *Ylioppilaslehdessä* ei julkaistu minkään feministisen ryhmän toimesta ja toiminnasta näin säännöllisesti tai runsaasti tekstejä. 2000-luvun alussa ryhmän nimi muutettiin tasa-arvojaostoksi, sillä Akkaryhmä koettiin sen verran (negatiivisesti) sävyttyneenä nimenä, että se karkottaisi tasa-arvon edistämisestä ja ryhmän toiminnasta potentiaalisesti kiinnostuneita opiskelijoita. Myös feminismiin muuttuminen kohti laajempaa määritelmää, intersektionalistiseksi feminismiksi, vaikutti nimenmuutoksen taustalla. Ryhmä oli syntynyt nais erityisyyttä korostavan feminismin kontekstissa, mutta kuten muukin feminismiliike, sen pyrkimys laajentui viimeistään 2000-luvulle tultaessa kahtiajakoisesta mies-naisajattelusta

¹⁶³ *Aviisi* 2/1984, ”Hyvät Sisareni”, 2.

¹⁶⁴ Tutkijoiden lisäksi opiskelijat olivat ryhmään tervetulleita. *Aviisi* 2/1984, ”Naistutkijat yhteistyöhön”, 2.

¹⁶⁵ *Aviisi* 5/1983, ”Tampereen naisunionin lempeä syntymä”, 3.

¹⁶⁶ Muun muassa: *Aviisi* 5/1985, 15; *Aviisi* 8/1985, 16.

ylipäänsä naisten ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksien ja aseman puolustamiseen. Enää ryhmää ei ole.¹⁶⁷

Akkaryhmä osoittaa osuvasti kirjoituksessaan ”Jätetään jo ne ihmissuhdeasiat!”, kuinka pienen feministisen ryhmän toimintamuodot, verkostoituminen ja vaikuttamisen kanavat olivat yksilösidonnaisia: ”Se mikä on Akkaryhmän tarkoitus on täysin kiinni siitä, ketkä kulloinkin ovat mukana. Nyt haluamme TEHDÄ, haluamme häiritä tunkeutumisellemme, vaikuttaa päätöksenteossa ja julkisessa sanassa.”¹⁶⁸ Näen, että hajanaiset pienet yhdistykset ja ryhmät johtavat siihen, että yksilöt voivat vaikuttaa konkreettisesti ja olennaisesti feminismiliikkeen järjestäytymiseen, eli siihen, kuinka ideologia lopulta käytännössä tuli esiin eri paikkakunnilla. Kuten teksti kertoo, yksittäisten henkilöiden kiinnostus vaikuttaa ja osallistua julkiseen keskusteluun saattoi hyvin ohjata yhdistysten toiminnan suuntaa.

Feminismi miellettiin yhdeksi ajan vaihtoehtoliikkeistä. Joissain teemoissa, kuten edellä mainitussa rauhan kannattamisessa ja sen lisäksi ympäristön suojelun arvostuksessa, asenteet jaettiin muiden liikkeiden kanssa. Moni aktiivinen henkilö onkin voinut edistää arvojaan useammassa eri liikkeessä ja näiden järjestöissä.¹⁶⁹ Yhteisestä toiminnasta tai vähintäänkin resurssien suhteen tehtävästä yhteistyöstä kielii teksti ”Vaihtoehtoliikkeille yhteinen toimisto” *Aviisissa* vuonna 1981. Ilmoitukseksi pitkäkö teksti kertoo Tampereen Naisunioni ry:n, Tampereen Sadankomitean ja Tampereen Ympäristöryhmän vuokranneen yhteisen toimiston ja suunnittelen jopa yhteistyössä lehden perustamista. Siinä mainitaan, kuinka järjestöjen aatteelliset näkemykset kohtaavat. ”Naisunioni, Sadankomitea ja Ympäristöryhmä toimivat pitkälti eri yhteiskunnan sektoreilla, mutta niitä yhdistää vaihtoehtoisen kehityksen idea.” Yhteistyön toivotaan myös auttavan näkökulmien laajentamisessa.¹⁷⁰

Vaihtoehtoliikkeen rajoittava mielikuva ei kuitenkaan välttämättä ollut feministeille itselleen mieluinen. Akkaryhmän ilmoitus vuodelta 1986 kommentoi ”Akkaryhmä ei ole vaihtoehto eikä yhden asian liike, se ei myöskään ole vihreä. – Akat puuttuvat kaikkeen, mihin ehtivät yliopistoliiikkunnasta ydinvoimaan, asumisesta seksiin.”¹⁷¹ Vihreys yhdistää kuitenkin sen

¹⁶⁷ Aviisin arkisto, *Aviisi* 16/2007. *Visiiri* 14.9.2021, Eli Harju ”Akkaryhmää, synnytyslakkoja ja naiskulttuuripäiviä – Yliopistossa on haasteltu arvoja jo vuosikymmeniä”.

¹⁶⁸ *Aviisi* 15/1985, ”Jätetään jo ne ihmissuhdeasiat!”, 14.

¹⁶⁹ Tätä tukee esim. Sari Aallon tutkimus, sillä Aalto mainitsee feministit yhtenä vihreän liikkeen aktiiviryhmänä useaan otteeseen 1970–1980-luvun vihreän liikkeen vaiheita tarkastellessaan. Aalto 2018, ks. esim. 75–83, 200–201, 234–235.

¹⁷⁰ *Aviisi* 5/1981, ”Vaihtoehtoliikkeille yhteinen toimisto”, 5.

¹⁷¹ *Aviisi* 11/1986, ”Akkaryhmä”, 12.

verran monia feministejä, että sellaistaakin ryhmää aineistossa mainostetaan. Ilmoitus otsikolla ”Vihreät femput” *Ylioppilaslehden* numerossa 26 vuonna 1986 on lyhyt, mutta tarjoilee esimerkin toiminnan organisoitumisesta ja feminismiin, vihreän liikkeen sekä radikalismiin yhdistymisestä. Siinä kerrotaan, että ”Vihreät feministit ry. perustettiin Helsingissä viime sunnuntaina” ja että ”Vihreät feministit pyrkii olemaan ”radikaali piikki” ja sitä kiinnostaa ”räväkkä toiminnallisuus”.¹⁷² Ilmoitus sisältää myös maininnan yhdistyksen seuraavasta kokouksesta, mikä antaa kiinnostuneille lukijoille mahdollisuuden liittyä toimintaan. Ilmoituksesta välittyy koettu tarve yhdistykselle, jossa nämä kaikki ajattelun painopisteet yhdistyisivät. Eritoten Taina Bertellin tekstien ansiosta tämä radikaali, vihreät arvot jakava feminismiin siipi näkyikin *Ylioppilaslehdessä* tutkimusaikavälillä. Tarkentavaa nimitystä ”ekofeminismi/-ti” ei kuitenkaan osunut aineistonkeruussa silmiini. Sari Aalto kertoo vihreän liikkeen historiaa käsittelevässä teoksessaan *Vaihtoehtopuolue*, että 1980-luvulla vihreät feministit yrittivätkin pariin otteeseen saada naisille myös omia ehdokaslistojaan vaaleissa, jotta naiset pääsisivät todella vaikuttamaan ja päättäviin rooleihin asti.¹⁷³

Pari vuoden 1979 *Ylioppilaslehdessä* julkaistua tekstiä kertovat lisää feminismiin ja ympäristöliikkeen yhteisistä näkemyksistä ja molemmissa toimineista ihmisistä. Kommentissaan ”Reijolle naisliikkeestä” Marjut Kaajakari havainnollistaa tätä näin ”Samanaikaisesti teemme työtä ympäristömme muuttamiseksi vastustamalla ydinvoimaa, luonnonvarojen järjestöntä tuhlaamista ja asevarustelua. Monet feministit toimivat myös muissa järjestöissä: ammattiyhdistysliikkeissä, poliittisissa järjestöissä, Kojjärvi-liikkeessä jne.”¹⁷⁴ Ja artikkelissa ”Naisliike etsii muotojaan” kuvateksti kertoo ”Suomen Feministit osallistuvat aktiivisesti ydinvoiman vastustamiseen. Seuraava Feministien ja ympäristöliikkeen yhteinen mielenosoitus järjestetään 12.12.”¹⁷⁵ Valokuvien käyttö aineistossa on ylipäänsä erittäin harvinaista, ja tässä tapauksessa valokuva on feministeistä mielenosoituksessa. Kuvassa Helsingin Kolmen sepän patsaan edessä näkyy kolme naista, sekä kaksi pientä lasta, toinen vaunuissa ja toinen katsomassa naisten pitelemää mielenosoituskylttiä.

Rauhanliike, kansainvälisesti läpi 1900-luvun merkittävä yhteiskunnallinen liike, on lehdissä erityisen näkyvä tutkimusaikavälini alkuvuosina. Suomessakin rauhaliikkeellä ja -aatteella on

¹⁷² *Ylioppilaslehti* 26/1986, ”Vihreät femput”, 8.

¹⁷³ Aalto 2018, 269.

¹⁷⁴ *Ylioppilaslehti* 21/1979, Marjut Kaajakari, ”Reijolle naisliikkeestä”, 17.

¹⁷⁵ *Ylioppilaslehti* 25/1979, Sunniva Drake, Pia Ingström, Päivi Mäkelä, ”Naisliike etsii muotojaan”, 11.

pitkät perinteet, sillä ensimmäinen suomalainen rauhanjärjestö Suomen Rauhanliitto perustettiin ensi kertaa jo 1907.¹⁷⁶ Nimenomaan yliopistoyhteisöjen konteksteissa rauhanliike nousi kansainvälisesti eritoten Vietnamin sodan ja samanaikaisen opiskelijaradikalismien takia 1960- ja 1970-luvuilla. Suomessa 1980-luvun rauhanaatteen huomattavia tapauksia olivat suuret rauhanmarssit.¹⁷⁷ *Ylioppilaslehdessä* ja *Aviisissa* tutkimusaikavälilläni osoitetaan solidaarisuutta, sekä uutisoidaan rauhanliikkeen toiminnasta Suomessa, esimerkiksi tulevista ja menneistä marseista, mielenosoituksista tai kannatuksen kasvusta. Lehtien läpikäyntiprosessissa muodostamani yleiskäsityksen perusteella rauhanliikkeen merkityksellisyyttä ei kyseenalaisteta sillä tavoin kuin feminismiä, jota, kuten läpi tämän tutkielman analysoin, sekä puolustetaan että väheksytään. Liikkeillä oli kuitenkin myös yhteistyötä ja jaettuja arvoja, sillä *Ylioppilaslehdessä* kirjoitetaan erikseen ”Naisten rauhanmarssista” ja feministit mainitaan yhtenä osallistujaryhmänä.¹⁷⁸ *Aviisissa* 1982 kansanedustaja Marjatta Stenius-Kaukonen kirjoitti naistenpäivän historian kautta siitä, kuinka naisliikkeelle rauhantyö on ollut tärkeää jo 1900-luvun alusta.¹⁷⁹ Näidenkin liikkeiden yhteys ilmenee henkilöissä, sillä esimerkiksi *Aviisissa* 12/1984 koko sivun kokoinen henkilökuvartikkeli ”Profeetan vierailu” kertoo teologi Dorothee Söllestä, joka esitellään rauhanliikkeen ja feminismiä kannattajana.¹⁸⁰

Aiemmassa luvussa analysoin akateemisen kontekstin näkymistä feminismiin liitettyjen teemojen kautta. Liikkeen järjestäytymisen suhteen akateeminen konteksti näkyy tässä lähdeaineistossa siten, että kokousten, tapahtumien tai muun järjestöille tyypillisen toiminnan sijasta ja lisäksi sivuilla mainostetaan seminaareja ja kursseja. Feminismi naistutkimuksessa vaikuttaa siis toteutuneen myös yhteisöllisyytenä tiedeyhteisössä, sillä esimerkiksi erilaisia naistutkimukseen liittyviä seminaareja järjestettiin vuosien varrella useita. Raportteja näistä tai kutsuja niihin löytyy sekä *Ylioppilaslehdessä* että *Aviisista* eritoten vuosilta 1983–1986. Yliopistoinstituution konteksti taas näkyy lehtien journalismissa konkreettisesti silloin, kun viestitään ylioppilaskuntien edustajistoista, hallituksista tai muista toimielimistä.

Edustajistovaalien alla sivuilla näkyy ehdokkaiden mainoksia, ehdokaslistoja ja toisinaan pidempiäkin artikkeleja vaaliliitoista tai ryhmistä. Yksinomaan ja suoraan sanoen feminististä ryhmää ei ehdokaslistoilla näy, mutta vuoden 1985 TAMY:n vaaleissa feministit muodostivat

¹⁷⁶ Rauhanliitto.fi, <https://rauhanliitto.fi/jarjesto/historia>.

¹⁷⁷ Ks. esim. Yle 17.4.2014, ”25.11. Teeman Elävä arkisto: Rauhanliike”.

¹⁷⁸ *Ylioppilaslehti* 18/1981, Marja Pallassalo, ”Naisten rauhanmarssi”, 6.

¹⁷⁹ *Aviisi* 5/1982, Marjatta Stenius-Kaukonen, ”Työtä leipää rauhaa”, 2.

¹⁸⁰ *Aviisi* 12/1984, Marja Mustakallio, ”Profeetan vierailu”, 4.

yhdessä muiden vaihtoehtoliikkeiden aktiivien kanssa ”Maa ilman parantajia” -vaaliliiton, josta kerrotaan lyhyesti *Aviisissa* ehdokaslistoja esittelevässä artikkelissa.¹⁸¹ Naisten ja erityisesti feministien lista edustajistovaaleissa oli aiheena myös *Aviisissa* vuonna 1987 julkaistussa tekstissä ”Jokapojille kourantäydeltä vastaRintaa”, josta ei tosin käy ilmi, toteutuiko tämä lista todella¹⁸². Lähteen kautta Akkaryhmästä välittyi siis feministien kiinnostus vaikuttaa myös poliittisen systeemin kautta, edustajistossa, jossa yhteistyötä tehdään puoluepoliittisten ryhmien kanssa. Vuonna 1985 Akkaryhmän toiminta näkyi muutoinkin erityisen usein *Aviisin* sivuilla.¹⁸³

Eräitä toistuvasti nousevia feministisen toiminnan järjestäjiä ovat lehtien perusteella kaupunkien Kirjakahvilat. Ne tarjosivat paitsi feminististä kirjallisuutta,¹⁸⁴ myös monenlaisia seminaareja ja muita tapahtumia vuosien varrella.¹⁸⁵ Vuonna 1982 *Ylioppilaslehden* toimittajat kiersivät kirjakahviloita ja kirjoittivat niiden tilanteista, ja vastikään perustetun Oulun kirjakahvilan perustamisen taustalla ja aktiivisimpina käyttäjinä mainitaan paikalliset feministit. Kirjakahvila koettiin keinoksi poistaa ”eri ryhmien välillä vallitsevaa nurkkakuntaisuutta ja ennakkoluuloja” – tässäkin tekstissä feminismi korostaa yhteistyökykyä muiden ajan vaihtoehtoliikkeiden kanssa.¹⁸⁶ Vaikuttaa siltä, että kirjakahvilat tulivat tarpeeseen fyysisinä kokoontumisen mahdollistavina tiloina, sillä pienillä paikallisilla ryhmillä tuskin oli varoja tilavuokrakustannuksiin.

Feminismin ja muiden yhteiskunnallisten liikkeiden suhteet ilmevät aineistossa myös yksilössä yhdistyen, josta paras esimerkki lienee jo useasti mainittu Taina Bertell.¹⁸⁷ Bertell toimi aktiivisesti Helsingissä vihreässä liikkeessä ja kirjoitti tosiaan myös anarkismista.

Aineiston perusteella voi siis todeta, että vihreässä liikkeessä toimivia radikaalifeministejä oli

¹⁸¹ *Aviisi* 16/1985, ”Palopuheita ja taisteluhuutoja”, 6. Seuraavassa numerossa kerrotaan, että lista sai edustajistoon neljä paikkaa. *Aviisi* 17/1985, ”Ainejärjestöt voittivat”, 3.

¹⁸² *Aviisi* 12/1987, Vastarinta, ”Jokapojille kourantäydeltä vastaRintaa”, 13.

¹⁸³ Akkaryhmä esiintyy mm. jutuissa: *Aviisi* 5/1985, 5. *Aviisi* 8/1985, 16. *Aviisi* 15/1985, ”Jätetään jo ne ihmissuhdeasiat!”, 14. *Aviisi* 16/1985, ”Palopuheita ja taisteluhuutoja”, 6. *Aviisi* 19/1985, Ulla Ahonen, ”Akat tapasivat uusia edustajia: Nyt otetaan naisesta mittaa”, 20.

¹⁸⁴ Esim. *Ylioppilaslehti* 4/1982 Jorma Lindfors & Pertti Suvanto ”Kirjakahvilan vaihtoehdot: Omat ideat vai kaikki valmiina?”, 8. *Aviisi* 16/1984 ”Kirjakahvila – räppänä Eurooppaan”.

¹⁸⁵ Esim. *Aviisi* 2/1984, ”Naiskulttuuripäivät Tampereella 8.3.–14.3.”, 1.

¹⁸⁶ *Ylioppilaslehti* 4/1982 Jorma Lindfors & Pertti Suvanto, ”Kirjakahvilan vaihtoehdot: Omat ideat vai kaikki valmiina?”, 7–8.

¹⁸⁷ Bertell kirjoitti *Ylioppilaslehden* vuosina 1982–1984 ja käsitteli feminismiin lisäksi muita yhteiskunnallisia liikkeitä ja politiikkaa. Vuonna 1982 hän ei kuulunut vielä lehden toimitukseen, mutta lehdessä julkaistiin silti useampi Bertellin kirjoitus. Henkilön tunnistaminen havainnollisti minulle tässä tapauksessa sitä, kuinka moni aktiivikirjoittajista saattoi olla toimituksen ulkopuolelta: he lähettivät toimitukseen tekstejä, ja toimitus (joka oli esimerkiksi vuonna 1982 vain neljä henkilöä) valikoi niistä julkaistavat. Näin myös naisten kirjoittamia tekstejä on lehdissä myös niinä vuosina, kun heitä ei ole ollut toimituksessa.

yliopistoyhteisössäkin. *Ylioppilaslehti* ei ylipäätänsä heijastelekaan enemmistöjä siinä mielessä, että kirjoittajia oli vähän ja ”sananvapautta” taas valtavasti.¹⁸⁸ Pieni toimitus – päätoimittaja ja yksi tai pari toimittajaa – valitsivat lehtiin lähetettyjen tekstien joukosta julkaistavat.¹⁸⁹ Huomionarvoista on myös 1980-luvulla käyty keskustelu *Ylioppilaslehden* heikosta suosiosta opiskelijoiden keskuudessa. *Ylioppilaslehden* tyylistä ja aihevalinnoista ei pidetty, ja lehden ajateltiin olevan kaukana opiskelijamassasta, jolle sitä tehtiin.¹⁹⁰ Tämä kritiikki välittyy suoraan lehdestä, sillä opiskelijat ovat kirjoittaneet aiheesta kommentteja tai mielipidekirjoituksia, ja päätoimittajat pohdiskelleet aihetta artikkeleissa useampana vuonna.

Arja Turusen tutkimus 1970–1980-luvun feministien kokemuksista tuo näkyväksi tämän toisen aallon feminismien alkuvaiheen yhteyksiä ja eroja taistolaisuuteen, sekä puoluepoliittiseen liikehdintään. Eritoten *Aviisissa* tutkimusaikavälin alkupuolella on vielä huomattavasti keskustelua kommunismista, taistolaisuudesta ja vasemmistoradikaaliudesta, mutta ne hiipuvat tutkimusaikavälillä. Omassa aineistossani taistolaisuudesta ei kuitenkaan enää puhuta, ja feministien kontaktit siihen jäävät piiloon. Vasemmistolaisuus on leimannut Tampereen ylioppilaskunnan sekä tarkemmin myös tamperelaisen tiedotusopin historiaa aiempina vuosikymmeninä, joten aineistossa olisi voinut olla selvempää sanallista vasemmistolaisuutta. Toki voi olla, että aiempia yhteyksiä taistolaisuuteen ei ole koettu olennaisiksi jutunaiheiksi ajankohtaisuutta painottavassa julkaisussa. Heidi Kurvinenkin saa tällaista liikkeisiin sidosteista identiteettiä näkyviin juuri muistitietotutkimuksen ansiosta.¹⁹¹

Kansainvälisen toiminnan käsittely ei ole aineistossa säännöllistä, mutta kansainvälisiin ilmiöihin viitataan toisinaan. Järjestäytyneisyyden suhteen vuonna 1985 pidetty Pohjoismaisten feministiopiskelijoiden kokoontuminen on ilmeisin tapaus kansainvälisestä yhteistyöstä. *Aviisissa* vuonna 1985 julkaistu artikkeli ”Vain miehistä – ei puhuttu” kertoo tästä nelipäiväisestä seminaarista Tanskassa, johon osallistui ”kuutisenkymmentä pohjoismaalaista feministiopiskelijää”. Kirjoittaja Liukkonen kuvailee, kuinka feministit eri maista ovat samoilla linjoilla, mutta huomauttaa kuitenkin kiinnostavasti Tanskan ja Norjan

¹⁸⁸ Esimerkiksi *Ylioppilaslehdessä* 25/1981 sivulla 4 päätoimittaja Juha P. Partanen kertoo ”...päätoimittaja on kiehtovan vapaa onnistumaan tai epäonnistumaan – paljolti omaa ansiotaan tai syytään. Hän on myös vapaa – painovapauslain – rajoissa puhumaan suunsa puhtaaksi, vapaa suunnittelemaan ja vapaa toteuttamaan kuningasideoitaan. Toteamus ”Suomen vapain lehti” kertoo kiehtovan, ehkä kiehtovimman puolen työskentelystä *Ylioppilaslehdessä*.”

¹⁸⁹ Tästä mainitsee esim. *Ylioppilaslehti* 1/1982, Harri Saukkomaa, ”Ylioppilaslehden linja”.

¹⁹⁰ Kortti 2013.

¹⁹¹ Kurvinen 2018, 39–41.

naisliikkeiden kehityksen olevan noin viidellä vuodella Suomea ja Islantia edellä.¹⁹² Liukkoson huomiota tukee luvussa 2.1 käsitelty suomalaisen feminismiliikkeen muotoutumisen viive. Vuonna 1981 *Ylioppilaslehdessä* julkaistiin kaksi matkakertomusta. Numerossa 16 päätoimittaja Juha P. Partanen kirjoittaa Yhdysvalloista, ja mainitsee, että naisliike on amerikkalaisissa opiskelijalehdissä säännöllisesti esiintyvä teema. Tämän mukaan puhuttavia teemoja naisten osalta ovat abortti, feminismi ja kutsunnat.¹⁹³ Numerossa 24 Pertti Suvanto kirjoittaa Moskovan matkasta, ja artikkelin osana alaotsikon ”Opiskelija-avioliitoista eri mieltä” alla on lyhyt kappale naisten asemasta Moskovassa eritoten yliopistoyhteisössä.¹⁹⁴

Kansainvälinen liike ja tutkimus välittyvät hiukan myös naistutkimusta käsittelevissä teksteissä. Esimerkiksi vuoden 1983 *Ylioppilaslehdessä* Taina Bertellin kirjoittaa Tansanian aktivoituneesta naistutkimuskentästä ja kehitysyhteistyöstä haastatellessaan tutkija Ulla Vuorelaa.¹⁹⁵ Se, että suomalaiset opiskelijat seurasivat kansainvälisen liikkeen tapahtumia ja toimijoita, ilmenee myös kirjasuosituksissa ja -arvioissa, sekä henkilöjutuissa kuuluisista feministeistä.¹⁹⁶ Lehdissä näkyy siis pääsääntöisesti pientä paikallista toimintaa ja naistutkimuksen organisoimaa toimintaa. Kansainvälisen näkökulman kapeus voi myös selittyä aineiston tyypillä, sillä jos esimerkiksi tarkasteltaisiin naisliikkeen järjestölehteä, jonka koko sisältö liittyisi feminismiin, voisi kansainvälinen liike nousta enemmän.

Tässä luvussa olen tarkastellut liikkeen kanavoitumista toiminnaksi, eli millaisia ryhmiä ja liikkeiden välisiä yhteyksiä ja toiminnanmuotoja tällaiset journalistiset tekstilähteet tuovat ilmi. Lehtien monipuolisen sisällön ansiosta ne paljastavat myös liikkeen järjestäytymisestä ja käytännön toiminnasta. Lyhyet ilmoitustyyppiset jutut korostuvatkin hyödyllisinä erityisesti tässä luvussa, sillä niiden muodossa lehdissä jaettiin tietoa ajankohtaisesta toiminnasta ja aktiivisista ryhmistä. Aineistosta on mahdollista löytää lukuisia ryhmiä ja yhdistyksiä, sillä tarkastelussa oli kaksi lehteä. Aineiston perusteella ei myöskään voi havaita suuria eroja Tampereen ja Helsingin alueiden toimintamahdollisuuksien välillä – kummassakin kaupungissa opiskelijoille oli sekä naistutkimuksen kursseja ja seminaareja, että feministisiä yhdistyksiä akateemisen yhteisön sisällä että yleisestikin.

¹⁹² *Aviisi* 17/1985, Liukkonen, ”Vain miehistä ei puhuttu”, 6. Pohjoismaiden kehityksen eritahtisuudesta myös Bergman 2002, ks. esim. 144–145.

¹⁹³ *Ylioppilaslehti* 16/1981, 10–11.

¹⁹⁴ *Ylioppilaslehti* 24/1981, 13.

¹⁹⁵ *Ylioppilaslehti* 1983, Taina Bertell, ”Ulla Vuorela: Tansanian nainen on myös tutkijanainen”.

¹⁹⁶ Näitä viimeksimainittuja esim. *Aviisi* 12/1984, Marja Mustakallio, ”Profeetan vierailu”, 4. *Ylioppilaslehti* 8/1985, Jaana Lähteenmaa, ”Kuka pelkäisi Nemesistä”, 14. *Aviisi* 5/1987, Tarja Parkkinen & Katja Parkkinen, ”Pidä silmäsi avoinna, nainen”, 5.

Aineisto tukee myös sitä hypoteesia, että feministisillä ryhmillä oli yhteistä toimintaa muiden ajan vaihtoehtoliikkeiden kanssa, varsinkin vihreän liikkeen. Toiminnan muodoissa korostuvat tutkimuksen teko ja verbaalinen vuorovaikutus: tämä medialähde kertoo, että liike kanavoituu toiminnaksi puhe- ja keskustelutilaisuuksina sekä kirjoittamisena. Erityisen selkeästi tai kapearajaisesti järjestäytyneenä liikkeenä feminismiä ei tämän aineiston perusteella voi pitää. Käsitteilymerkityksestä oli siis moninaista, mutta niin oli toimintakin. Eri tavoin painottuneet pienryhmät vaikuttavat tarjonnan paikallisia vaikuttamismahdollisuuksia.

3 Yksilöt ja identiteetit: feministin kuva ja liikkeen kytkös yksilön identiteettiin

Tässä pääluvussa keskityn tutkimuskysymyksen toiseen osaan, eli siihen miten teksteissä näkyy feminismin suhde yksilön identiteettiin. Tutkimuksellisesti pyrin siihen, että tämä luku huomioi kriittisesti kirjoittajan toimijuuden tekstien sisällön sekä julkaisukontekstin rinnalla. Esimerkiksi Heidi Kurvinen argumentoi katsausartikkelissaan mediahistorian tutkimuksen vaativan yhä enenevässä määrin toimittajien toimijuuden käsittelyä. Toimittajien ja toimituksellisten prosessien tunnistamisen sijaan perinteinen mediahistoria on painottanut yhteiskunnallista kontekstualisointia.¹⁹⁷ Mielestäni juuri tämän aineiston kontekstissa yksilöllinen toimijuus korostuu erityisen vahvasti siitä syystä, että kuten aiemmin mainittua ylioppilaslehdissä eritoten toimittajilla, mutta myös tekstien lähettäjillä, oli erittäin vapaat kädet sekä sisällön että ilmaisun suhteen. Erityisiä linjoja lehdet eivät muotoilleet, mutta eritoten päätoimittajien vaikutus saattoi näkyä lehden tyyllissä ja painopisteissä heidän toimikausinaan.¹⁹⁸ Toki havainnoin läpi tutkielman kirjoittajien toimijuutta siinä mielessä, että muissakin luvuissa käsitelen teksteistä pilkahtelevia asenteita feminismiä kohtaan.

3.1 Identiteetti kerronnan ja toiminnan voimavarana

Identiteetti-käsitteen määrittelyyn voisi käyttää koko luvun, joten tiivistettäköön tässä kohtaa se lyhyesti niin, että sitä voidaan pitää itsemäärittelyinä, jolla ihminen muotoilee ja ilmaisee omaa kokonaisuuttaan. Identiteetti on muuttuvainen ja epäselvärajainen. Yhteiskunnallisten liikkeiden tutkimuksessa kiinnostavaa on, kuinka yleisesti identiteettiin omaksuttujen asenteiden ja toiminnan välillä on yhteys, ja usein arvopohjaisten liikkeiden kollektiiviset identiteetit ovat jokseenkin selkeitä ja yhtenäisiä. Feminismin kohdalla tämä kuitenkin on monimutkainen kysymys, koska kuten 2.1 luvussa pohdittua, liikettä on määritelty eri tavoin ja painotuksin, eikä yhtä vakaata kollektiivista identiteettiä välttämättä ole.¹⁹⁹ Toisaalta feministisiin identiteetteihin kuuluu kyllä myös vahva ryhmätietoisuus, sillä feministeiksi identifioituvat naiset ovat tietoisia syrjinnästä ja he uskovat kollektiivisen toiminnan mahdollisuuksiin.²⁰⁰

¹⁹⁷ Kurvinen 2018, 311–312, 322.

¹⁹⁸ Kortti 2013, 17, 442.

¹⁹⁹ Schnittker et al. 2003, 607–608.

²⁰⁰ Roy, Weibust & Miller 2007, 146–147.

Tässä alaluvussa analysoin, kuinka liikkeen omaksumista osaksi identiteettiä ilmaistaan tällaisessa julkisessa journalistisessa mediassa. Ajanjakson feminismiä tutkinut Solveig Bergman kuvailee väitöskirjassaan *The politics of feminism: autonomous feminist movements in Finland and West Germany from the 1960s to the 1980s*, että feministiset identiteetit rakentuvat ja vahvistuvat yhteisessä toiminnassa, josta esimerkkinä mainitaan feminististen tekstien lukeminen ja yhteisölliset käytännöt, kuten naisille rajatut ryhmät.²⁰¹ Nämä vain naisille suunnatut keskusteluryhmät näkyvät myös aineistossani. Niiden olemassaolosta on mainintoja etenkin ilmoituksissa, joita käsittelin edellisissä luvuissa. Alla avaan kaksi esimerkkiä, joissa kirjoittaja kertoo suoraan osallistuneensa tällaisiin ryhmiin, joissa tarkoituksena oli keskustella feminismistä, naiseudesta ja toimia ajatuksenvaihdon sekä tuen ja sisaruuden kanavina. Tuula-Maria Ahonen suhtautuu *Ylioppilaslehdessä* vuonna 1983 kriittisesti ryhmiin, sillä tuen, sisaruuden ja jonkinlaisen yhteyden oletukset eivät täyttyneet,²⁰² kun taas Leena Brandt paria numeroa myöhemmin kertoo ryhmän tarjonnan lopulta juuri tällaista yhteistä identiteettiä vahvistavaa emotionaalista tukea.²⁰³

Ahosen teksti ”Onko feminismi osa rakkaudettomuuden kulttuuria?” sisältää runsaasti itsereflektiota ja pohdiskelua. Ahonen avaa ajattelunsa muutoksia, sitä, kuinka Naiskorkeakoulussa opiskelu sai hänet pohtimaan, että feministisestä kulttuurista ja feministien välisestä vuorovaikutuksesta puuttuu jonkinlaista uudelle kulttuurille kirjoittajan mielestä tarpeellista ”parantavaa ja vapauttavaa lämpöä”. Itsekeskeisyyden kulttuurista tulisi päästä ”rakkauden kulttuuriin”, jossa ihmisillä olisi syvälinen halu kasvaa, kyky itsereflektioon ja herkkyyden ja kunnioituksen tunteet ohjaajinaan. Alussa kirjoittaja ilmaisee olleensa feministi ”Epäkypsässä feminismissäni olen uskonut näin” ja ”Tällä [kirjoittajan aiemmalla käsityksellä siitä, että naiset olisivat yleisesti henkisesti kehittyneempiä kuin miehet] en nyt tietenkään tahdo sanoa, että jokainen feministi ajattelisi niin kuin itse olen ajatellut.”, mutta kirjoituksen edetessä paljastuu, kuinka kirjoittajan suhde feminismiin on muuttunut kyseenalaistavammaksi, kenties etäisemmäksi.²⁰⁴ Kirjoitus on jälleen esimerkki siitä, kuinka myös julkisessa puheessa esiintyy liikkeen sisäistä kritiikkiä ja neuvottelua sen merkityksestä, sekä myös hieno esimerkki oman identiteetin pohdinnan vaikeudesta ja identiteetin muuttuvaisuudesta. Feministi-identiteetti ei ole vakaa, sillä kokemukset yhteisössä

²⁰¹ Bergman 2002, 6.

²⁰² *Ylioppilaslehti* 14/1983, Tuula-Maria Ahonen, ”Onko feminismi osa rakkaudettomuuden kulttuuria?”, 5.

²⁰³ *Ylioppilaslehti* 16/1983, Leena Brandt, ”Feminismissä on mahdollisuus”, 5.

²⁰⁴ *Ylioppilaslehti* 14/1983, Tuula-Maria Ahonen, ”Onko feminismi osa rakkaudettomuuden kulttuuria?”, 5.

eivät vastaa niitä arvoja, joita kirjoittaja edellyttää liikkeeltä. Aineistossa näkyy vilahduksin myös esim. haastatteluissa, kuin epävarmuus siitä, mitä feminismi ja feministi tarkoittavat, haastavat identifioitumista.²⁰⁵

Leena Brandt vastasi Ahoselle numerossa 16/1983 kommentilla ”Feminismissä on mahdollisuus”. Tämä kirjoittaja kokee feminismin lupaavana ja juuri tällaisen ryhmän vahvistaneen hänen identiteettiään, vaikka mainitseekin samasta sisäisen kritiikin vaeintamisen kulttuurista.²⁰⁶ Ulkopuolisena tarkastelijana näin nelisenkymmentä vuotta julkaisun jälkeen tämä sisäinen vaientamisen kulttuuri ei mielestäni kuitenkaan tästä aineistosta välity. Kuten esimerkiksi luvussa 2.1 mainittua, sisäistä kritiikkiä ilmenee myös näissä lähteissä, jotka ovat julkisia tekstuaalisia tiloja itse liikkeen ulkopuolella. Aineistostani pikemminkin tulee sellainen vaikutelma, että feministit ovat voineet julkisessakin keskustelussa ilmaista itsemuotoilemansa mielipiteet ja kritisoida myös itse liikkeen toimintapoja tai pyrkimyksiä.

Aineistoa ei tarvitse tutkia kauaa huomatakseen, että yksilön merkitys teeman toistumisessa yhä uudelleen on suuri. Samat nimet toistuvat kirjoittajissa silloin, kun kirjoittaja on nimeltä mainittu. Eräs ensimmäisistä hypoteeseistani oli tietenkin, että kirjoittaminen on hyvin sukupuolittunutta ja pääasiassa aiheen tuovat paperille naiset. Käsittelen erikseen kolmannessa alaluvussa perusteellisemmin miesten osallistumista diskurssiin, sillä lopulta aineisto kuitenkin osoittautui niin laajaksi, että kaikenlaisia tekstiyypejä kirjoittavat myös miehet. Käsitys sukupuolesta on toki muuttunut paljon näiden noin neljänkymmenen vuoden aikana. Konteksti, josta käsin luen aineistoani ymmärtää sukupuolen moninaisemmaksi ja moninäkökulmaisemmaksi ilmiöksi, kuin aineistoni syntykontekstissa yhteiskunta tai sen akateeminenkaan ympäristö ymmärsivät. Lehdet edustavat edelleen hyvin binääristä näkemystä sukupuolesta, eikä esimerkiksi sukupuolen kulttuurista rakentumista oikeastaan tunnusteta ainakaan vielä näillä sanoilla. Myös ajankohdan feminismi on ymmärrykseltään noudattanut tätä kontekstia. Feminismin agendat ja toimijoiden käsitykset olivat siis erilaisia, ja esimerkiksi suhtautuminen naiseuteen ja mieheyteen tässä kontekstissa syntyneitä. Kun teksteissä tuodaan esiin feministeiksi identifioituvia henkilöitä, he ovat kuitenkin useimmiten naisia.

²⁰⁵ Esim. *Aviisi* 11/1987, Liukkonen, ”Valtakunnan dissidentti: Manne puhuu!”, 8–9.

²⁰⁶ *Ylioppilaslehti* 16/1983, Leena Brandt, ”Feminismissä on mahdollisuus”, 5.

Artikkelien vaihtelevaa anonyymiutta voisi pitää ongelmana, kun tutkitaan feminismin suhdetta kirjoittajien identiteettiin. *Ylioppilaslehdissä* anonyymiteettiin ei selvästi ole ollut yhtä selkeää linjausta, vaan samankin palstan sisällä kommentteja voi kirjoittaa omalla nimellään, nimimerkillä tai ilman kumpaakaan. Täten on mahdotonta osoittaa tarkasti ja varmasti, keitä eri kirjoittajat olivat tai kirjoittiko esimerkiksi sama henkilö joskus anonyymisti ja joskus nimellään. Koen tässä kuitenkin mahdolliseksi tutkia aihetta ilman syvällistä käsitystä kirjoittajien henkilöllisyyksistä ja elämäntarinoista.²⁰⁷ Artikkelien retoriset keinot ja valinnat voivat kertoa siitä, miten feminismit liittyvät ihmisen identiteettiin: se voi olla omaksuttu itsemääritelmä ja sillä sekä siihen liitettyillä stereotyyppioilla tai niiden rikkomisella voidaan rakentaa kuvaa itsestä tai muista. En tutki niinkään kenenkään kirjoittajan henkilökohtaista identiteettiä, vaan näiden käsitteiden suhdetta toisiinsa ja tämän suhteen ilmenemistä media-aineistossa. Siksi tätä teemaa ilmentävät mielestäni myös ne tekstit, joissa kirjoitetaan jostakusta toisesta feminististä.

Lehdet osoittavat, että kirjoittajat, jotka kirjoittavat toistuvasti näissä varsin julkisissa lehdissä feminismistä, ovat usein olleet myös akateemisella urallaan tai muussa elämässään kiinnostuneita siitä. Tiedeurastaan tunnetuiksi tulleita kirjoittajia olivat mm. Auli Hakulinen ja Sara Heinämaa.²⁰⁸ Heinämaa julkaisi tutkimusaikavälillä myös toisen aiheesta *Ylioppilaslehdessä* kirjoittaneen tutkija Esa Saarisen kanssa teoksen *Olenainen nainen: Naiskuvan filosofiset perusteet*. Tähän teokseen on myös viitattu ja sitä on kommentoitu aineistossa.²⁰⁹ Identiteetin ja käytännön toiminnan linkki näkyy aineistossa esimerkiksi siten, että aineistossa kirjoittajina esiintyvien mainitaan tehneen tiedejulkaisuja tai luennoivan.²¹⁰ Myös esim. luvussa 2.3 käsitellyt feminististen ryhmien toimintailmoitukset kertovat identiteetin ruokkimasta toiminnasta.

Selvä tapa viestiä feminismin olevan osa identiteettiä on tietysti se, että kirjoittaja itse sanoittaa itsensä feministiksi. Muutamissa tapauksissa tämä esitetään allekirjoituksen yhteydessä, esimerkiksi *Ylioppilaslehdessä* 4/1983 tekstin ”Naisen muuttuminen vaatii

²⁰⁷ Myös Kurvinen 2018, 319 & 322, argumentoi, ettei toimijuuden merkityksen ja vaikutuksen tutkiminen välttämättä aina vaadi yksittäisen toimittajan identifioimista tai henkilöhistorian selvittämistä.

²⁰⁸ Hakulinen on toiminut urallaan Helsingin yliopiston lingvistiikan professorina ja edistänyt huomattavasti naistutkimusta. Heinämaa puolestaan kirjoitti aktiivisesti sekä feminismistä että muista aiheista, ja sittemmin hän on erikoistunut tutkimuksessaan muun muassa fenomenologiaan, eksistentialismiin, filosofian historiaan ja feministiseen filosofiaan. Hän on Jyväskylän yliopiston filosofian professori.

²⁰⁹ Mainittu esim. *Ylioppilaslehti* 23/1985, Hannes Mäntyranta, ”Kokonainen nainen”, 4–5.

²¹⁰ Esim. Auli Hakulinen mainitaan heti tutkimusaikavälin ensimmäisenä vuonna seminaari-ilmoituksessa puhujana, *Ylioppilaslehti* 21/1979, ”Naisen vapautuminen – välttämättömyys vai utopiaa?”.

miehen muuttumista” allekirjoitus on ”Maiju Kaajakari, päiväkotiapulainen, feministi”. *Aviisissa* 2/1983 kommenttipalstalla nimimerkki ”Savolainen ilmeisesti huumorintajuton feministi” kritisoi edellisen numeron takasivun sarjakuvaa ”Vanhat herrat feministeinä”. Tapauksissa kiinnostusta herättää myös se, kuinka feministin rinnalla mainitaan muita määreitä – kuinka päiväkotiapulaisuus ja savolaisuus liittyvät tähän? Sisällöllisesti ne eivät liitykään. Vaikuttaa siltä, että ne tarkentavat kirjoittajien identiteetin moninaisuutta – feministisyys on yksi heitä kuvaava tekijä muiden rinnalla. Jos feministi tai nimimerkki korvaa kirjoittajan nimen, kirjoittajan on mahdollista myös kertoa identiteetistään ja suhtautumisestaan liikkeeseen ilman henkilöllisyytensä paljastamista. Koska feminismiin liittyy negatiivisia stereotyyppioita, joita kartoitan laajemmin seuraavassa alaluvussa, tämä voi madaltaa kirjoittajan kynnystä lähettää lehteen kantaaottava teksti, josta välittyy henkilökohtainen ajattelu. Esimerkiksi luvussa 2.1 esitelty ”Jokaisen opiskelijatyön Feministipeli” käyttää myös nimimerkkiä, mutta vaikuttaa feministin kirjoittamalta ja tarjoaa runsaasti samaistumisen mahdollistavia kokemuskuvauksia.²¹¹ 1980-luvun nais erityyisen feminismin ominaisuus oli sisaruuden kokemuksen korostaminen, mikä myös tukee kollektiivisen identiteetin vahvistumista.

Valtaosassa aineistosta ei kuitenkaan suoraan ilmaista, onko kirjoittaja feministi vai ei. Huomattavia, pitkiä artikkeleja kirjoitetaan myös toisista, julkisuudessa toimivista feministeistä. Haastattelut näyttävät journalistisena tapana tuoda feminismi keskusteluun tai antaa sille kasvot, ilman, että kirjoittajan tarvitsee perustaa tekstiä omalle identiteetilleen. Haastattelujen kohdalla on toisaalta myös tunnistettava tekijän vaikutus, eli esimerkiksi, kuinka kyseisen haastattelun valinta voi ilmentää kirjoittajan kiinnostusta häneen, ja että kirjoittajalla on valtaa valita näkökulmia sekä kysymykset.²¹² Esimerkiksi *Aviisi* haastatteli ”nuorta kirjailijataria” Anja Kaurasta koskien hänen saamaansa Erkkö-palkintoa kirjastaan *Onerva*. Haastattelijä kysyy Kauraselta myös voiko hän luokitella käsitettä ”naiskirjallisuus” ja kertoa omasta suhteestaan siihen sekä ”naisasiaan”. Kauranen vastaa näin:

On tavallaan itsestään selvää, että naisena kun kirjoittaa omista kokemuksistaan niin varmasti kirjoittaa eri lailla kun mies. En kuulu mihinkään naisjärjestöön, mutta olen vereltäni taistelija ja omin silmin nähnyt niin paljon tapahtuneeksi – se nostaa solujen kapinan nykyistä vastaan. En voi olla muuta kuin naisasianainen. – Niin taitavasti kuin nämä sanat onkin leimattu ’häpeällisiksi’ tai ’naurettaviksi’ tai ’vanhahtaviksi’. Feminismi kielletään joka puolella kolmasti, eikä tietenkään

²¹¹ *Aviisi* 5/1982, *Playgirl* -82, ”Jokaisen opiskelijatyön Feministipeli”, 3.

²¹² Kurvinen 2018, 322.

pitäisi lyödä leimoja tai ismejä kehenkään, mutta tuntuu kuin miehet olisivat taas onnistuneet hyvin vanhassa kunnon 'hajota ja hallitse' -tekniikassaan.²¹³

Kauranen mainitsee feministin leiman, sekä esittää ”ismejä” -termin samoin ihmistä leimaavana.²¹⁴ Naisasianaiset on Kaurasen mukaan mielletty häpeällisiksi, naurettaviksi ja vanhahtaviksi. Feministin identiteetti tuo siis mukanaan tunteen arvostelusta – kuinka ihmisestä tulee naurettava ja jopa häpeällinen. Sanan feministi sijaan Kauranen käyttää lauseessa naisasianaiset-sanaa, mikä viittaa jo vuosituhannen vaihteen naisliikkeeseen ja on täten omiaan korostamaan vanhahtavuuden leimaa. Sanojensa mukaan Kauranen ei kuitenkaan voi olla muuta kuin naisasianainen, eli Kauranen siis sanoo olevansa feministi. Hieman aiemmin loppuvuodesta 1981 *Ylioppilaslehdessä* kirjailija Anja Kaurasen feministiys kuitenkin kyseenalaistetaan loppuvuodesta 1981, kun Ulla Koskinen väittää tekstissään ”Kenestä kirjailija?”, että ”Jos Kauranen olisi ruma feministikirjailija, suhtauduttaisiin häneen tuskin läheskään niin suurella mielenkiinnolla kuin nyt.”²¹⁵ Tekstissä Kauranen esitetään nuorena ja kauniina naiskirjailijana, jonka esikoisteos siitä syystä on onnistunut saamaan mediahuomiota. Tässä tapauksessa kysymys toisen henkilön feministisestä identiteetistä näyttää kiinnostaneen kirjoittajia.

Myös artikkelissa ”Nainen vailla itseään” kerrotaan feministiksi identifioituvasta kirjailijasta, Anneli Pääkkösestä. Tekstin mukaan hän ei kuitenkaan haluaisi romaanistaan puhuttavan ”feministisen liikkeen äänenkannattajana” sillä se aiheuttaisi asetelmallisuutta ja rajaisi lukijan omaa tulkintaa.²¹⁶ Feministitkin saattoivat siis kokea tarpeelliseksi välttää asian esiin tuomista julkisessa keskustelussa, jotta muiden mahdollisten negatiivisten asenteiden vaikutusta voisi ehkäistä. Pitkä teksti amerikkalaisesta Claudette Charbonneaua taas esittelee tunnetun feministin moninaista identiteettiä: hänen kuvauksessaan tuodaan esiin liike, seksuaalisuus ja työ.²¹⁷ Charbonneaua käytetty sana ”radikaalilesbofeministi” tekee julkiseksi lukijalle varsin paljonkin henkilön identiteetistä.

Diskurssia ylläpitävätkin siis lehdissä useana vuonna feministisesti identifioituvat naiskirjoittajat. *Aviisissa* siitä toistuvasti kirjoittaa Marjo Liukkonen (useimmiten vain nimellä

²¹³ *Aviisi* 5/1982, Paula Paavolainen, ”Anja K – Sonja O”, 2.

²¹⁴ *Ibid.*

²¹⁵ *Ylioppilaslehti* 22/1981, Ulla Koskinen, ”Kenestä kirjailija?”, 7.

²¹⁶ *Ylioppilaslehti* 1983, Taina Bertell, ”Nainen vailla itseään”, 16.

²¹⁷ Claudette Charbonneau: ”Yhdysvaltalainen radikaalilesbofeministi, tuottaja, käsikirjoittaja, muusikko, toimittaja, kirjallisuuden opettaja ja kurssien vetäjä” *Aviisi* 5/1987, Tarja Parkkinen & Katja Parkkinen, ”Pidä silmäsi avoimena, nainen”, 5.

Liukkonen), joka vuonna 1987 valittiin myös lehden päätoimittajaksi. Tätä ennen Liukkonen kirjoitti lehteen TAMY:n hallituksen puheenjohtajan palstaa, ja joutuikin päätoimittajaksi siirtyessään eroamaan puheenjohtajan pestistään. Liukkonen toimi lehden perusteella myös Akkaryhmässä. Liukkonen asema on huomattava, sillä hän on koko tutkielman aineiston ainoa naispäätoimittaja.

Viime kädessä valta näiden lehtien sisältöjen suunnittelusta ja valikoinnista oli siis varsin konkreettisesti sukupuolittunutta. Aineistosta ei voi päätellä sitä, missä määrin (mies)päätoimittajien henkilökohtainen suhtautuminen feminismiin on kulloinkin vaikuttanut tekstien julkaisuun. Mitään systemaattista sensuuria ei voida havaita, sillä läpi tutkimusaikavälin teemasta kirjoitetaan suoraan sanastoa käyttäen, kuten tässä tutkielmassa todettua, jokaisena vuonna.²¹⁸ Vuoden 1985 päätoimittaja Olli Ylönen kommentoi ilmeistä keskustelua ja palautetta *Aviisin* miesvaltaisuudesta: hänen mukaansa ”jokainen feministien juttu, joka on Aviisiin tuotu on myös julkaistu.”²¹⁹ Ylönen myös kertoo feministien olevan kirjoittajaryhmänä aktiivisia. *Ylioppilaslehden* linjasta vuonna 1982 Harri Saukkomaa taas kommentoi, että toimitus yrittää välttää omien ennakkoluulojensa vaikutusta, ja että ”Paras tapa vaikuttaa Ylioppilaslehden linjaan on kirjoittaa itse.”²²⁰

Huoli naisten asemasta miesvaltaisella tiedotusallalla ilmenee laajemminkin kuin oman julkaisun suhteen: *Aviisissa* 17/1987 kirjoitetaan naistoimittajien mahdollisuuksia käsitelleestä seminaarista.²²¹ Naistutkimus ja -liike toimivat kiinteässä, toisiaan kasvattavassa vuorovaikutuksessa, josta toimittajat kokevat jäävänsä ulkopuoliseksi.²²² Myös tutkija Esko Salminen mainitsee tästä seminaarista teoksessaan *Viestinnällä vallankumoukseen ”Demokraattisen toimittajakoulutuksen” aika 1960-luvulta 1980-luvulle*, ja kertoo, kuinka ”naisjournalistit päättivät järjestäytyä liikkeeksi” ja organisoivat mielenosoituksen Vanhalla Ylioppilastalolla.²²³

²¹⁸ Liite 1.

²¹⁹ *Aviisi* 18/1985, Olli Ylönen, 2.

²²⁰ *Ylioppilaslehti* 1/1982, Harri Saukkomaa, ”Ylioppilaslehden linja”.

²²¹ *Aviisi* 17/1987 Virtanen & Korhonen, ”En ole nainen, vaan toimittaja ja ihminen”, 8.

²²² *Ibid.*

²²³ Salminen 2004, 304.

1970-luvun lopulla ja 1980-luvulla²²⁴ käytiinkin eritoten Pohjoismaissa huomattavaa naisjournalismikeskustelua, muun tasa-arvokeskustelun ja naisliikkeen toiminnan käynnistämänä. Tässäkin alan kritiikissä näkyi ajan feminismin naisnäkökulmaa painottanut ajattelu: palkkatasa-arvon lisäksi kritiikki kohdistui siihen, kuinka alan rakenteet, instituutionaaliset toimintamallit ja journalismin sisällöt olivat miehiä ja miesten näkökulmaa suosivia.²²⁵ Myös koulutukseen haluttiin tuoda naisnäkökulmaa, muun naistutkimuksen periaatteiden mukaisesti. Heidi Kurvinen toteaa 1980–1990-lukujen naisten toimittajuutta käsittelevässä tutkimuksessaan, että 1980-luvulla nuoret, eritoten feministeiksi identifioituvat toimittajanaiset, käynnistivät tätä alan sisäistä keskustelua. Mahdolliset feministin identiteetit eivät kuitenkaan toimittaja-alalla saaneet aikaan merkittävää kollektiivista toimintaa, ja feministien negatiivinen leima todennäköisesti vaiensi keskustelua sekä lisäsi puheessa tasa-arvon ja feminismin erittelyä.²²⁶ Tämä epävarmuus feministiksi identifioitumisessa näkyy myös aineistossani, ja käsittelen sitä lisää seuraavassa alaluvussa, vaikka puhe ylioppilaslehdissä yleisesti vaikuttaakin runsaalta ja rohkealta.

Tässä alaluvussa olen analysoinut sitä, kuinka aineistossa ilmaistaan feministiksi identifioitumista. Kirjoittajat voivat tuoda esiin omaa identiteettiään, tai kirjoittaa muista niin, että tekstissä otetaan kantaa siihen, millainen toisen henkilön suhde feminismiin on. Keinoja kirjoittaa muiden feministisistä identiteetistä ovat esimerkiksi haastattelut ja kirja-arviot. Feministeiksi identifioituvat ylläpitävät keskustelua. Seuraavissa alaluvuilla kasvatatan yksilöihin kohdistuvan retoriikan analyysia ja tuon perusteellisemmin esille aineistosta ilmeneviä haasteita identifioitua feministiksi.

3.2 Vihaiset ja huumorintajuttomat akat – stereotyyppien käyttö

”Keskustelua feministin olemuksesta, millainen hänen oletetaan olevan ja millainen hän todellisuudessa on.” kuvailee Akkaryhmä ilmoituksessaan tulevan keskustelutapaamisen aihetta.²²⁷ Tässä luvussa analysoin, millaisia feministin stereotyyppioita lehtien diskurssissa toistetaan ja missä tarkoituksissa tai tilanteissa niitä käytetään. Kuten yllä oleva lainaus kertoo, aineistossakin tunnustetaan stereotyyppien ja ”todellisuuden” välinen mahdollinen

²²⁴ Naisliike alkoi vaikuttaa keskusteluun journalismista esimerkiksi jo vuonna 1978 Suomessa ja Ruotsissa, kun lehdistössä naistoimittajat käynnistivät keskustelua alan miesvaltaisuudesta. Salminen kuvailee tätä ”kapinaksi”. Salminen 2004, 303–304.

²²⁵ Salminen 2004, 304–305. Kurvinen 2022, 355–356.

²²⁶ Kurvinen 2019, 148, 158–161.

²²⁷ *Aviisi* 7/1984, 3.

ristiriita. Myös varhaisessa feministisessä kielentutkimuksessa painottui ajattelu siitä, kuinka stereotyypioille altistuminen vaikuttaa ajanmyötä ihmisen käsityksiin todellisuudesta.²²⁸

Useiden nykytutkimusten mukaan identifioituminen feministiksi edistää sitä, että ihmiset sitoutuvat ja osallistuvat feministiseen toimintaan.²²⁹ Erilaisille stereotyypeille altistuminen vaikuttaa naisten itseidentifikaation: negatiiviset stereotyypit heikentävät naisten identifioitumista feministeiksi, kun taas positiivisille stereotyypeille altistuminen vahvistaa feministiksi identifioitumista. Tämän myötä negatiiviset stereotyypit heikentävät myös todennäköisyyttä kannattaa ja tukea feminististä toimintaa.²³⁰ Stereotyypit voivat toisaalta kannustaa ja kasvattaa, toisaalta tukahduttaa feministin – niillä siis on vaikutusvaltaa. Stereotyypit vaikuttavat identiteetteihin ja identifioituminen toimintaan, eli konkreettisesti esimerkiksi liikkeen toimintamahdollisuuksiin, sillä suuremmalla joukolla on toki enemmän resursseja osallistua diskurssiin ja ylläpitää sitä. Myös Kurvinen (2021) mainitsee, kuinka feminismin toisen aallon aikaan journalististen sisältöjen tuottamat ja ylläpitämät kielteiset käsitykset vaikuttivat suomalaisten asenteisiin ja sitä myötä feministiseen toimintaan sitoutumiseen.²³¹ Tästä syystä pidän stereotyyppioita alaluvun arvoisena kielen elementtinä. Olennaista on mielestäni suhtautua kriittisesti siihen, millaisella asteella ne heijastelevat todellisuuden toteumia, sekä milloin niitä käytetään mitätöimään tai tukahduttamaan ja milloin taas ironisesti havainnollistamaan todellisuuden ja väitteen välistä ristiriitaa.

Tuttuja kuvauksia edelleen 2020-luvullakin ovat vihaiset, tosikot ja huumorintajuttomat feministit, jotka vihaavat miehiä. Ulkonäöltään he ovat rumia tai vähintäänkin epäviehättäviä, ulkonäköään pilaavia tai siitä huolehtimatta jättäviä. Näiden yksilön ominaisuuksiin liittyvien stereotyyppien lisäksi huomionarvoinen on stereotypia radikaalifeministeistä, jotka polttavat rintaliivejä ja saavat kunnian edustaa koko hajanaista ja moniäänistä naisliikettä. Näistä kuvauksista aineistossani vähiten esiintyy ulkonäköön liittyviä stereotyyppioita. Ruman feministin stereotypiaa aineistossa käyttää Ulla Koskinen ohimennen tekstissään ”Kenestä kirjailija?”, kun hän pohtii, ettei Anja Kaurasen esikoisteos kiinnostaisi niin monia, jos Kauranen olisi ruma feministikirjailija.²³²

²²⁸ Cameron 1996, 23. Radikaalimmat feministikielentutkijat myös esittivät, että kielellinen representaatio on todellisuus, 31.

²²⁹ Roy, Weibust & Miller 2007, 146–147. Moore & Stathi 2020, 267–268.

²³⁰ Roy Weibust & Miller 146–148, 153. Moore & Stathi 2020, 268.

²³¹ Kurvinen 2021, 253.

²³² *Ylioppilaslehti* 22/1981, Ulla Koskinen, ”Kenestä kirjailija?”, 7.

Muita stereotyyppioita aineistossa käytetään myös, ja erityisesti, itseironisesti. Edellisessä alaluvussa mainittu allekirjoitus ”Savolainen ilmeisesti huumorintajuton feministi” on hyvä esimerkki stereotypian käytöstä feministin toimesta. Ilmaus ”Ilmeisesti huumorintajuton” on ulkopuolelta tuleva stereotyyppinen määritelmä, jonka kirjoittaja liittää omaehtoiseen itsensä määrittelyyn, savolaisuuteen ja feministiyyteen. Ilmeisesti-sana kuitenkin asettaa huumorintajuttomuuden jonkin asteisen kyseenalaistuksen alle. Stereotyyppiä feministien huumorintajuttomuudesta hyödyntää myös varsin provosoivaan tyyliin kirjoitettu artikkeli ”Ahonen ja Rajalahti katkaisivat suhteensa miehiin” *Aviisissa* vuonna 1985. Tässä käytetään ironisesti hyödyksi kärkkäitä ilmauksia ”Nämä naiset eivät huumoria ymmärrä”, ”nämä katkeruudesta syytetyt feministit” ja ”vihaiset naiset”. Katkeruudesta kysyttäessä haastateltavat vastaavat kuitenkin, että ”Jos me olisimme todella katkeria, me kittaisimme kotoa viinaa ja kulkisimme kaupungilla palleja viiltelemässä”.²³³ Katkeruuskin onkin toimelialeille feministeille vain toimintaan kannustava kipinä, alkupiste, mutta yksinään se ei riitä ylläpitämään feminististä toimintaa. Huumorintajuttomuuden lisäksi toistetaan siis myös stereotyyppiä siitä, että feministit ovat vihaisia. Ahonen ja Rajalahti esiintyvät sivunkokoisen artikkelin valokuvassa, joten teksti on varsin suora esimerkki negatiivisten stereotyyppien esittämisestä kriittisesti feministien itsensä toimesta.

Tosikkomaisuuden stereotyyppiä esiintyy myös naisten nauramisesta käsittelevässä artikkelissa ”Naurakaa pajatsot!” *Aviisissa* vuonna 1984. Kirjoittaja Taina Wert näkee vakavuutta feminismissä ja taistolaisuudessa, ja pitää sitä ongelmallisena ”Ja naurusuin julkituotu kritiikki saattaa joskus vetää maton jalkojen alta paremmin kuin otsan rypistely”.²³⁴ Liikkeen turhan tosikkomaisuuden suhteen ilmenee siis yllättäen myös yhteys taistolaisuuteen. Naurusuin julki tuotua kritiikkiä ylioppilaslehtiaineisto selvästi sisältääkin, mutta samanaikaisesti huumorintajuttomuuden stereotyyppiä työskentelee piilottaaksen sen.

Nykytutkimuksen mukaan stereotyyppiä miesvihaajista on pelkkä myytti – feministien suhtautuminen miehiin ei eroa merkittävästi muiden naisten suhtautumisesta. Feministit eivät suhtaudu miehiin sen negatiivisemmin kuin miehetkään (miehiin). Stereotyyppiä käytetään välineenä vastustaa feminismiä, ja se siinä jossain määrin toimiikin, sillä se heikentää identifioitumista feministiksi.²³⁵ Miesten oletettu negatiivinen suhtautuminen muodostaa

²³³ *Aviisi* 17/1985, Siviä Vastahanka, ”Ahonen ja Rajalahti katkaisivat suhteensa miehiin”, 4.

²³⁴ *Aviisi* 8/1984 Taina Wert, ”Naurakaa pajatsot!”, 9.

²³⁵ Hopkins-Doyle et al. 2023, 9–11, 30.

naisille esteen identifioitumiselle, vaikka he hyväksyisivätkin feminismin pyrkimyksiä.²³⁶ Tämä este paljastuu myös aineistossa. Varsin satiiriselta kuulostavassa ”Nainen monena” -artikkelissa kirjoittaja tuo kuvatessaan nykynaisen pohdiskelunkulkua tämän stereotypian esiin ”Feministeiksi rupeaa kai sellaiset naiset, jotka on jostain syytä pettyneet miehiin. Tai jotain.”. Miehen kielteinen suhtautuminen feminismiin vaikuttaa tämän ”nykynaisen” identiteettiin: ”...Hessu sais slaagin, jos mä rupeaisin käymään jossain femarikokouksessa. Se sanoo, että pitää mua älykkäänä naisena, että mä osaan ajatella omilla aivoillani enkä tarvitse minkään dogmaattisen kanalauman tukea.”²³⁷ Lyhyessä kommentissa ”Vapautumista?” nimimerkki Miesten puolesta kommentoi, että ”Tätäkö se naisten liperatsiooni on, että ruvetaan pilkkaamaan miestä. Tuo aviisissakin julkaistu Nautintojen iltapäivän mainos on niin miesvihamielinen kuin olla voi.”²³⁸ Tästä kommentissa sivutaan lyhyesti siis sellaista näkemystä, että naisliikkeen toimintaan kuuluisi miesten vihaaminen ja pilkkaaminen. Alla julkaistu toinen kommentoija sen sijaan onnistui kritisoimaan epäasiallista kuvitusta vetämättä syntipukiksi naisten vapautumista ja naisliikettä.²³⁹

Aineistosta paljastuu, kuinka stereotypioihin ja feministien pilkkaan reagoitiin myös toiminnan tasolla: Tampereen Naisunioni kehitti tekstin ”Se on valittu!” mukaan vuonna 1985 ”Umpisepalus” -palkinnon ironisesti toimittajalle, joka oli kirjoituksillaan toistanut negatiivisia stereotypioita feministeistä. Tässä kuvaillaan toimittajan asettaneen naiset ja feministit vastakkain – toiset ovat älykkäitä ja toiset pääasiassa polttelevat rintaliivejä. Tämä feministien esittäminen järjettöminä tai muutoin älykkyyden vähättely eritoten muihin naisiin verrattuna esiintyy aineistossa myös esim. Reijo Rinnekankaan kirjoituksessa vuonna 1979,²⁴⁰ jota käsittelen perusteellisesti seuraavassa alaluvussa. Muita feministeihin liitettäviä stereotypioita mainitaan: ”Feministithän ovat yleisten luulojen mukaan kaiken muun pahan lisäksi vielä rumia, lihavia sekä jatkuvassa miehen puutteessaan katkeroituneita. Kaiken kruunaa tietenkin feministeihin syvään juurtunut huumorintajuttomuus.” Teksti kertoo, että tempauksen ja siitä kertomisen tarkoituksena on kumota huumorintajuttomuusstereotypiaa, puuttua mediassa näkyvään ”asenteelliseen suhtautumiseen” naisesta sekä tuoda näkyväksi kielen sisältämiä ja tuottamia ”sovinistisia rakenteita”.²⁴¹ Tämäkin teksti nostaa esiin

²³⁶ Roy, Weibust & Miller 2007, 147–148.

²³⁷ *Ylioppilaslehti* 24/1982, Helena Johansson, ”Nainen monena”.

²³⁸ *Aviisi* 7/1984, Miesten puolesta, ”Vapautumista?”, 3.

²³⁹ *Aviisi* 7/1984, Eräs ylipainoisten miesten puolesta tuohtunut, ”Hedonismilennäkki halventaa”, 3.

²⁴⁰ *Ylioppilaslehti* 19/1979, Reijo Rinnekangas, ”Sovininistien julkilausuma”, 5.

²⁴¹ *Aviisi* 4/1986, ”Se on valittu!”, 16.

näkemyksen siitä, että on tasa-arvoa kannattavia (älykkäitä) naisia, ja sitten erikseen on feministejä, jotka ovat radikaaleja ja asioita kärjisteleviä tai väärinymmärtäviä. Tässä tilanteessa tosin kirjoittaja ei ole näin ajatteleva toimittaja, vaan häntä ironiaa ja sarkasmiakin hyödyntäen referoi tekstin kirjoittanut naisunionilainen. Stereotyyppiat ilmenevät tulkinnan tulkintana.

Kuten luvun 2.1 lopulla esiteltyä, Heidi Kurvinen käyttää sanaa mielipideilmasto kuvaamaan feminismiin kohdistuvaa yhteiskunnallista asennetta, ja kuvailee tutkimuksessaan, kuinka kielellisten mikroaggressioiden käyttö vahvisti negatiivista feminismikäsitystä 1970-luvun lopulla mediakeskustelussa.²⁴² Näen, että stereotyyppioita voidaan käyttää kielellisinä mikroaggressioina, jotka ylläpitävät ja vahvistavat feminismille kielteistä mielipideilmastoa, mikä johtaa feminismin vastustamiseen ja kasvattaa kynnystä identifioitua feministiksi. Kuten edellä esiteltyä, stereotyyppioita ei aina kuitenkaan käytetä niiden kohdetta mitätöiden, vaan osa käytöstä tapahtuu ironisesti. *Ylioppilaslehdessä* vuoden 1982 naisnumeron sisäkannen tekstissä nostetaan esiin feministi-termin negatiivinen lataus ”Miksi feministi on kuin kirosana, kuin alkoholisti, kuin kommunisti, täynnä myytin luomaa tenhoa ja pelotusvoimaa.”²⁴³ Kirjottaja pitää sanaa vaikutukseltaan voimakkaana, tästäkin kuvauksesta välittyä se, miten feministejä pidetään jokseenkin luotaantyöntävinä, kenties liian ehdottomina. Myös Olli Ylönen mainitsee *Aviisissa* vuonna 1985 pääkirjoituksessaan, jossa hän vastaa lehden kohtaamaan kritiikkiin lehden miesvaltaisuudesta, että feministi on valitettavan leimaava sana.²⁴⁴

Edellä mainitussa *Ylioppilaslehdessä* naisnumerossa parilta naistutkijalta kysyttiin, mitä mieltä he ovat feminismistä: ”En kannata äärimmäistä feminismiä, mutta kannatan kaikkea, mikä tähtää järkevällä tavalla tasa-arvoon: kaikki lait työstä ja palkasta jne. Olen maltillisen tasa-arvon kannattaja” vastaa Maarit Kaimio.²⁴⁵ Tämä lyhyt kommentti kuvaa hyvin sitä, kuinka määrittelemättömän radikaalifeminismin pelko tai muut negatiiviset stereotyyppiat saavat välttämään koko feministikäsitettä. Tarkentaessaan sanalla ”äärimmäistä” haastateltava kuitenkin viestii tunnistavansa, että feminismiin sisältyy eriasteisia radikaaliskäsitteitä. Vaikka haastateltava on nainen ja kannattaa ”kaikkea tasa-arvoon tähtäävää”, sanat ”järkevä” ja ”maltillinen” eivät sovi feminismiin, vaan haastateltava valitsee feministin sijaan olla ”tasa-arvon kannattaja”. Ajattelu kuvaa 1980-luvun nais erityyppisen kulttuurista muutosta

²⁴² Kurvinen 2021.

²⁴³ *Ylioppilaslehti* 24/1982, 2.

²⁴⁴ *Aviisi* 18/1985, Olli Ylönen, 2.

²⁴⁵ *Ylioppilaslehti* 24/1982 Kati Kirstinä & Anna Rutanen, ”Naiset maailmankartalle”, 1–2.

peräänkuuluttaneen feminismin sijaan paremmin esimerkiksi luvuissa 2.1 ja 2.2 mainittua 1970-luvun sukupuolirooliliikkeen mentaliteettia.

Jos aineiston kirjoittajat kokivat jo feministi-sanan sisältävän negatiivisen latauksen, niin stereotypiaan radikaalifeminististä sisältyy vielä radikalismi-sanan painolasti: Suominen (1997) mainitsee, kuinka (erit. arkikielessä) siihen sisältyy jopa miellelyhtymiä väkivaltaan, rikollisuuteen, tai terrorismiin. 1960-luvun opiskelijaradikalismiin liittyvät kapinan ja kapinoinnin merkitykset, sekä olennaisesti uusvasemmistolaisuus.²⁴⁶ Radikaalifeminismin käsitteeseen ei tällaisia toiminnan muotoja sisälly, vaan sen yhteydessä radikaali vaikuttaa pikemminkin viittaavan kulttuuriradikalismien tapaiseen kriittiseen ja kaiken kyseenalaistavaan asenteeseen.²⁴⁷ Kuten aiemmin luvussa 2.3 mainittua, feministit kannattivat julkisuudessa myös esimerkiksi rauhanliikettä. Stereotypia radikaalifeministeistä vaikuttaa esiintyvän julkisessa puheessa korostuneena. Yleisestikin merkityksiä tutkiessa voi toki huomata, että ääripäät ovat niitä, joiden avulla ihminen rakentaa merkityksiä. Tarvitsemme kontrasteja, eroja ja vastakohtia, suhteuttaaksemme käsitteitä toisiinsa ja täten rakentaaksemme merkitysverkostoa.²⁴⁸ Kuten luvussa 2.1 pohdin, aineistossa vaihtoehtoliikkeet nähdään ikään kuin radikaaliuden rippeinä, tai ainoana kanavana, joissa voisi olla jotakin yhteiskuntaa muuttavaa potentiaalia. Opiskelijalehtien kontekstissa suhtautuminen radikaalipotentialiin on kiintoisan ristiriitaista: toisaalta sitä jokseenkin kaivataan, mutta toisaalta juuri feminismin tapauksessa radikaalius on punainen vaate ja väkivallattomuudesta huolimatta stereotypia esittää sen yliampuvana ja järjettömänä.

Eräs stereotyyppien ja negatiivisesti värityneiden ilmausten käyttötarkoitus vaikuttaa olevan markkinointi: kärkevät otsikot kiinnittävät huomion. *Aviisin* 4/1987 etukansi²⁴⁹ mainostaa ”Feministiakkojen kaakatusta! Heinähousujen vihervouhotusta! Jormakkaa koulupoikahuumoria!”. Negatiivisilla merkityksillä varustettua kieltä siis käytettiin näissä

²⁴⁶ Suominen 1997, 41–42.

²⁴⁷ Suominen 1997, 42.

²⁴⁸ Esim. radikaaliliikkeen tapauksessa Suominen 1997 mainitsee olleen tällaista ajattelua jäsentävää selitysvoimaa: ”Radikalismia voi myös tarkastella nuorten ihmisten yrityksenä ymmärtää ja strukturoida olemassaoloa – nuoret halusivat yksiselitteisiä vastauksia, ja siihen radikalismien jyrkkä kaksijakoisuus sopi hyvin.”, 433.

²⁴⁹ Feminismin maininta kannessa on aineistossa hyvin poikkeuksellista, vaikka siitä joka vuosi kirjoitetaankin. Ilmeisin syy tälle paljastuu pintapuolisellakin vilkaisulla lehtiin, sillä valtaosa etenkin *Ylioppilaslehden* kansista noudattaa tyyliä, jossa kannessa ei ole nostoja teksteistä vaan suurikokoinen kuvitus. Siispä valtaosasta niitä ei voi tehdä päätelmiä muistakaan ajankohtaisista puheenaiheista. *Aviisin* kansissa feminismi esiintyy tämän maininnan lisäksi kahteen otteeseen Naiskulttuuripäivien ilmoituksissa.

lehdissä reippaasti muidenkin aatteiden yhteydessä. Negatiivinen lataus omaksuttiin feministien omaan käyttöön esimerkiksi myös luvussa 2.3 esitellyn Akkaryhmän nimessä.

Tässä alaluvussa olen syventänyt analyysia siitä, kuinka diskurssissa puhutaan feministeistä, stereotyyppien teeman kautta. Huomattavaa on, että stereotyyppistä retoriikkaa käytetään lehdissä erityisesti itseironisesti. Koko lähiluvun prosessin jälkeen tulkintani on, että huumoria – itseironiaa ja sarkasmia käytetään feministien toimesta taitavasti ja toistuvasti niin, että stereotyypit päätyvät alleviivaamaan omaa kärjistettyä yksinkertaisuuttaan.

3.3 Miesten osallistuminen diskurssiin – keskustelua feminismin nais erityisyydestä ja erilaisia asenteita liikettä kohtaan

Keskustelu sukupuolesta on eittämättä feminismille olennainen teema, joten tässä luvussa sivuan sitä tutkielman aiheen puitteissa. Siitä, kuinka sukupuolen käsitettä pohditaan tai sukupuolta ilmentetään lehdissä, pitäisi tehdä tyystin oma tutkimuksensa. Toki teema tässäkin tapauksessa tuo pohdittavaa ja reflektoitavaa tutkielmanteon vaiheisiin, kuten valintoihin aineiston rajaamisessa ja määrittelyssä, sekä analyysivaiheen tulkintoihin. Koska en halua keskittyä kirjoittajien sukupuoli-identiteetin määrittelyyn jokaisen tekstin tapauksessa, käsittelen lähinnä selvästi sanallistettuja yhteyksiä tai tekstejä, joista positio ilmenee kiinnostavalla tavalla. Kun tarkastelun kohde siirtyy yleisestä liikemäisestä toiminnasta liikkeeseen osana ihmisten identiteettejä, tulee sukupuolen teemasta ja aineiston kontekstin binäärisestä käsityksestä mielestäni erityisen olennaista. Tässä luvussa pyrin siis käsittelemään yleisesti sitä, kuinka miehet osallistuvat keskusteluun: millaisia näkökulmia he tuovat ja millaisia asenteita sekä suhtautumistapoja he välittävät. Ajan feminismi oli nais erityisyyttä ja -toimijuutta korostavaa, mutta ylioppilaslehdet taas toimitukseltaan miesvaltaisia. Siksi miesten roolia tässä teemassa onkin mielestäni kiinnostavaa käsitellä omassa alaluvussaan, sillä kirjoitusteknisenä valintana se ikään kuin nostaa esiin myös tutkielman kohteena olevan kontekstin vastakkainasettelua.

Aineiston diskurssi sukupuolesta on, kuten aiemmin todettua, varsin binääristä. Tämä päätelmä perustuu sekä aineistonkeruuvaiheen havainnointiin että valikoidun aineiston lähilukuun. Keskustelu sukupuolen moninaisuudesta ei vielä tämän aikarajauksen aineistossa näkyvästi kyseenalaista binääristä tottumusta. Sukupuolisanastoa käytetään ilmaisemaan naiseutta tai mieheyttä mielestäni tätä päivää näkyvämmiin ja aktiivisemmin. Jos pohditaan naisliikkeen kaarta koko 1900-luvun ajalta, on tekijyyden ja toimijuuden analyysin näkökulmasta relevanttia edelleen sovittaa analyysi tähän binääriseen käsitykseen naisista ja

miehistä. Sukupuoliroolien tai -identiteettien tutkimus voisi kuitenkin löytää näistäkin lehdistä ajattelun moninaistumisen alkuja.

Miehillä on aineistossa monta roolia: puhujan, vastaanottajan ja poissaolijan. On tekstejä, joiden kirjoittajan oletan mieheksi nimen ja/tai tekstisisällön perusteella, sekä sellaisia, jotka on osoitettu miehille tai joissa sisältö käsittelee miehiä tai mieheyttä. Suurin osa teksteistä on osoitettu ihan kaikille, ja jotkin taas vaikuttavat olevan naisilta naisille.²⁵⁰ Jos tekstien arvioidaan joko vastustavan tai puolustavan feminismiä, molemmista joukoista löytyy myös mieskirjoittajia. Kuten aiemmin mainittua, *Ylioppilaslehdien* toimituksessa ei ollut 1970-luvulla mukana naisia. Osa lehtien sisällöstä koostuu kuitenkin muiden kuin vakituisten toimittajien kirjoituksista, joten teksteistä välittyy vaihtelevasti myös naisten ääni. Vuoden 1979 numeroissa feminismi ei esiintynyt kuitenkaan läheskään yhtä runsaasti kuin esimerkiksi vuosina 1983–1985. Täysi hiljaisuus ei naisasiasta kuitenkaan vallinnut: erityisen sisältörikas tapaus on Reijo Rinnekankaan feminismiä ja feministejä halveksinut teksti ”Sovinistin julkilausuma”.²⁵¹

Tyyliään teksti vaikuttaa kolumnilta – sen yhteydessä on kirjoittajan kuva, ja kirjoittaja on kyseisenä vuonna julkaissut useita muodoltaan vastaavia, henkilökohtaisia mielipiteitään esitteleviä tekstejä. Teksti herätti aineiston mittakaavassa runsaasti vastustusta: sitä kommentoivat seuraavissa numeroissa viisi kirjoittajaa.²⁵² Rinnekangas sai aiemmin samana vuonna aikaiseksi toisenkin kohun kirjoituksellaan seksuaalivähemmistöistä, jossa myös feminismi maininnan tasolla esiintyy. Tällöin Rinnekangas kuittasi tekstinsä myöhemmin satiirina, joten epäily tarkoitusperistä ja tyyliälinnoista täten herää myös feminismikriittisen tekstin kohdalla. Ilmaiseeko teksti todellista mielipidettä ja väheksyntää, vai kritisoiko kirjoittaja feminismiin vastustajia esiintymällä karrikoidusti sellaisena, kärkkäänä ja vankkumattomana? Teksti on joka tapauksessa koko tutkimusaikavälin sisältörikkain esimerkki negatiivisesta asenteesta feminismiä kohtaan ja yleisesti naisia halventavasta kielenkäytöstä, heijasteli se sitten kuinka pitkälti kirjoittajan omaa mielipidettä. Rinnekangas sai julkaista esimerkiksi tällaisen naisten ihmisarvolla vitsailevan kommentin: ”Nainen on ihmisen paras ystävä, heti koiran jälkeen”. Teksti on myös esimerkki *Ylioppilaslehdien*

²⁵⁰ Esim. ilmoitukset naisille rajatuista tapahtumista ja ryhmistä. Sekä esim. *Aviisi* 5/1982, Playgirl -82, ”Jokaisen opiskelijatyön Feministipeli”, 3.

²⁵¹ *Ylioppilaslehti* 19/1979, Reijo Rinnekangas, ”Sovinistin julkilausuma”, 5.

²⁵² *Ylioppilaslehti* 20/1979 ”Nöf nöf” (kolme erillistä kommenttia) sekä *Ylioppilaslehti* 21/1979, Marianne Wickström, ”Feministi ei halua alistaa” & Marjut Kaajakari, ”Reijolle naisliikkeestä”, 17.

toisinaan hankalasti tulkittavista tekstilajeista ja tyylikeinoista – ilmaisun kielellinen värikkyys ja omalaatuinen tyyli olivat selvästi *Ylioppilaslehden* toimituksessa tutkimusaikavälillä suosittuja,²⁵³ mutta tämä teksti on epäasiallisuudessaan poikkeava.

Mikäli joutava sekoilu ei lopu, sovinitit tulevat kokoamaan joukkonsa ja niistävät feministisiat viimeiseen naiseen. Mukavana vapaa-ajanharrastuksena feminismi menettelee, kuten virkuukin, ei muuten.²⁵⁴

Yllä oleva kappale päättää tekstin, kuittaa feminismin turhana ja järjettömänä, viittaa *Kansan Uutisten* ja *Suomen Kuvalehden* käyttämään feministisika-termiin ja vertaa feminismiä virkkaamiseen. *Kansan Uutiset* siis julkaisivat 11.3.1978 nimettömän, kärjistävän kommentin, joka esitteli feministejä pilkkaavan feministisika-sanana. Feministisika-retoriikkaa jatkoi *Kansan Uutisissa* vielä Tuulaliina Varis, ja sen toi entistä laajempaan julkisuuteen vuonna 1979 *Suomen Kuvalehdessä* Mauno Saari jutussaan ”Feministit harhat”, jonka kuvituksena oli sikaria polttava naista esittävä sika. Saari esitti yliampuvia ja perusteettomia väitteitä, jotka maalasivat feministeistä miesvihaista kuvaa, ja liikkeen uhkaavan lähes tulkoon koko miesten olemassaoloa.²⁵⁵ Tämä tapaus näkyy myös *Aviisissa*, sillä numerossa 10 vuonna 1979 on julkaistu suurikokoinen Suomen Kuvalehden mainos, jossa on sikakuvituksen lisäksi lyhyet nostot Saaren tekstistä ja Pirkko Ikosen kirjoittamasta vastineesta.²⁵⁶

Virkkuvuvertaus loppukaneettina toimii alentaen aatteen yhteiskunnallisesta liikkeestä, jota voitaisiin pitää merkittävänä, harrastukseksi tai mukavaksi puuhasteluksi, joka ei synnytä muutosta. On selvää, kuinka kirjoittaja hyödyntää sukupuolinormeja: vertaus yhteiskunnallisen liikkeen ja käsityön välillä perustuu naisten tekemän toiminnan merkittävyyden vähättelylle.²⁵⁷ Vaikuttavien tekstien ja puheiden rakentamisessa lopetuksella on tärkeä rooli – se on kirjoittajan viimeinen tilaisuus synnyttää reaktio, vakuuttaa tai suututtaa lukija, tai tiivistää viestinsä ydin. Tuttu tapa rakentaa sidosteisuutta on viitata lopussa uudelleen alkuun jollakin tavalla: tässä se ilmenee niin, että kirjoittaja palaa kuvailemaan soviniteina aktivoituvia miehiä – miten sovinitit tulisivat toimimaan, jos tilanne kehitty kirjoittajan näkemällä tavalla. Tekstin tympeä lopetus ei ainakaan kannusta

²⁵³ Tulkinta vaikeaselkoisuudesta ei ole vain omani, sillä jo julkaisuaikana 1980-luvulla *Ylioppilaslehteä* syytettiin lukijoiden taholta vaikeaselkoisuudesta, ”kulttuurisnobismista” ja liiasta ”filosofien ja esteetikkojen sisäpiirin sekoilusta”. Kortti 2013, 468–469, 479.

²⁵⁴ *Ylioppilaslehti* 19/1979, Reijo Rinnekangas, ”Sovinitin julkilausuma”, 5.

²⁵⁵ Kurvinen 2021, 241–245.

²⁵⁶ *Aviisi* 10/1979, ”Mistä tässä maassa todella puhutaan? Usein siitä mistä Suomen Kuvalehti kirjoittaa”, 5.

²⁵⁷ *Ylioppilaslehti* 19/1979, Reijo Rinnekangas, ”Sovinitin julkilausuma”, 5.

lukijaa feministiksi, tai tarjoa tuen tunnetta feministilukijalle. Patriarkaaliset valtarakenteet ovat ja pysyvät – soviniistimiehet kukistavat kyllä ”sekoilevat” feministinaiset.

Toisessa artikkelissaan ”Unelmien kovaotteiset miehet”²⁵⁸ Rinnekangas kommentoi varsin negatiiviseen sävyyn naistenlehtiä ja loppupuolella *Suomen Kuvalehteä*, jota hän pitää ”asiajournalismin yksinvaltiaana”. Toimittajat tosin ”jäljittelevät toisiaan, taloudellisesti, ylikypsästi, neutraalisti laadituissa jutuissaan”, mutta ”Feministin harhat” -jutun kirjoittanutta Mauno Saarta Rinnekangas pitää ”omaleimaisena poikkeuksena”. Jos Mauno Saari saa siis kirjoituksillaan Rinnekankaalta arvostusta, uskallan tulkita ”Sovinistin julkilausuman” olevan luettavissa ilman huolta hämmentävästi satiirista, rehellisesti otsikkonsa mukaisena. Rinnekangas on myös käyttänyt muissa otsikoissaan lainausmerkkejä,²⁵⁹ mikä antaa viitteen mahdollisesta ironiasta, sarkasmista tai satiirista näiden kohdalla.

On kuitenkin korostettava, että edellinen esimerkki on pilkallisuudessaan ainutlaatuinen koko aikavälillä, eikä miesten voi yleistää kirjoittavan toistuvasti vastustavia tai halveksuvia tekstejä. Lehdistä voi löytää myös esimerkkejä, joissa miehet puolustavat feminismiä pilkalta. Esimerkiksi *Aviisissa* 5/1983 tekstissään ”Ravistelevaa naisasiaa naisille (- mutta ennenkaikkea miehille)” Juha Palve kannustaa miehiä laajentamaan ymmärrystään kirjavinkin kautta. *Aviisissa* 2/1983 kommenttipalstalla Markku P. kritisoi edellisen numeron sarjakuvaa näin:

Luin suureksi kauhukseni viime *Aviisissa* olleen sarjakuvan ”Vanhat herrat feministeinä”. Miten tällaista roskaa voidaan ylipäänsä julkaista kaikkien opiskelijoiden yhteisessä lehdessä? Sarjakuvantekele osoittaa tekijöistään paljon: he ovat ilmeisesti läpeensä patamustia soviniisteja, jotka yrittävät ”huumorinsa” varjolla ujuttaa julkisuuteen taantumuksellisia, vääriä, loukkaavia, provosoivia ja lapsellisia vääristyneitä aivoituksiaan.²⁶⁰

”Vanhat herrat feministeinä” -sarjakuvassa miehet pukeutuivat naisiksi päästäkseen iskemään naisia vai naisille rajattuun tapahtumaan. Tämä Markku P.:n kommentti osoittaa, että soviniistisen huumorin vastaanotto ei lehtien julkisessa keskustelussa ollut aina kritiikitön, vaan lukijat saattoivat myös vaatia, ettei kaikenlaista loukkaavaa sisältöä saisi julkaista ja tunnistaa soviniistisen puheen haitallisuuden. Kuten sarjakuva ja Rinnekankaan juttu

²⁵⁸ *Ylioppilaslehti* 8/1979, Reijo Rinnekangas, ”Unelmien kovaotteiset miehet”, 5. Kirjoitus käsittelee uutta, ilmeisesti tulossa olevaa naistenlehteä ja kirjoittajan näkemystä naistenlehtien surkeasta journalismista, mutta ei sisällä viitteitä feminismiin.

²⁵⁹ Esim. ym. ”Unelmien kovaotteiset miehet” ja ”Nuo mainiot seksuaalienemmistöt” *Ylioppilaslehdessä* 10/1979 s. 5 on otsikoitu lainausmerkkien kera.

²⁶⁰ *Aviisi* 2/1983, Markku P., ”Vanhat herrat vinksahivat!”, 2.

osoittavat, sovinismi ei ainakaan 1980-luvun taitteessa ollut mikään este julkaisulle. Kun tarkastellaan miesten puhumista feminismistä aineistossa, erästä nimeä ei voida sivuuttaa, vaikkei sen suuremmin henkilöhistorialliseen tarkasteluun uppouduttaisikaan. Hän on filosofi Esa Saarinen. Aineistoon kuuluu Saarisen haastattelu, Saarisen itse kirjoittamia tekstejä, sekä tekstejä, joissa Saariseen viitataan tai hänen kirjoittamaansa kirjaa arvioidaan. Vain 24-vuotiaana vuonna 1977 tohtoriksi väitellyt Saarinen tunnettiin jo 1980-luvulla paitsi akateemisista ansioistaan, myös muun muassa punk- ja rockpiireissä vaikuttamisesta.²⁶¹ Marjo Liukkonen tituleeraa Saarista vuoden 1985 *Aviisissa* ilmaisuin ”Suomen kuuluisin feministi, Esa Saarinen”²⁶² sekä ”Suomessa ”ykkösfeministinä” tunnettu Esa Saarinen”.²⁶³ Tunnettu Saarinen eittämättä oli, vaikka nämä maininnat kuulostavatkin hieman sarkastisilta.

Vuoden 1982 naisnumeroon *Ylioppilaslehti* teki Saarisesta pitkän haastattelun, josta voisin lainata tähän rivikaupalla kiinnostavia kohtia. Kokonaisuudessaan se esittelee kuitenkin esimerkin miehestä, joka argumentoi suora- ja monisanaisesti kannattavansa feminismiä ja olevansa feministi. Samanaikaisesti hän kuitenkin sanoo olevansa ”helvetin seksistinen” ja että ”Musta on mahdotonta olla suhtautumatta naisiin jossain määrin seksiobjekteina, jos on yleensä vähänkään kiinnostunut erotiikasta.”²⁶⁴ Teksti paljastaa erikoisen ristiriidan, sillä seksismin vastustaminen ymmärretään perustavanlaatuisesti osaksi feministiä ja liikkeen ajattelua.²⁶⁵ Seksismin määrittely tässä kuvattuun tapaan ei vaikuta huomioivan, kuinka se ilmiönä vahingoittaa naisia ja ylläpitää todellisuudessa naisia sortavia valtarakenteita. Liukkoson hivenen piikittelyvä sävy viittauksissa Saariseen voisikin viitata siihen, kuinka feministiyhteisön suhtautuminen Saariseen ei ollut mutkattoman myönteinen, kuten hän itsekkin tunnustaa haastattelussa. Kitka kuitenkin ilmaistaan tekstissä sanoin ”tämä joitain naisasianaisia ärsyttää”: kriittisistä feministeistä ei käytetä modernia sanaa feministi, jollaisena Saarinen pitää itseään ja käyttää muutoin läpi haastattelun, vaan naisasianainen, joka sisältää merkityksen perinteisestä, 1900-luvun alun naisliikkeen kannattajasta. Käsittehistoriallisesti tarkasteltuna tätä voisi tulkita niin, että tietoisesti tai tiedostamatta käsitteen ”naisasianainen” valinta valjastaa siihen kerrostuneet merkitykset argumentoijan

²⁶¹ Ks. muun muassa Yle 12.7.2013, ”Pääosassa Esa Saarinen”, <https://yle.fi/a/20-116554>.

²⁶² *Aviisi* 17/1985, Liukkonen ”Vain miehistä – ei puhuttu”, 6.

²⁶³ *Aviisi* 8/1985, Liukkonen, ”Jokainen nainen tarvitsee päivittäisen miehensä?”, 6.

²⁶⁴ *Ylioppilaslehti* 24/1982, Kati Kirstinä & Anna Rutanen, ”Esa Saarinen: ”Se on rankka haaste niille harmaanaamoille””, 7–8.

²⁶⁵ Esim. Roy, Weibust & Miller 2007, 146.

tueksi²⁶⁶ – feministit ja naisasianaiset erotellaan, ja eikä kritiikki vaikutakaan enää tulevan toisilta feministeiltä.

Aineistoni runsain numeroiden välinen keskustelu käynnistyi näistä Saarisen mietteistä: tätä haastattelua kommentoi numerossa 2/1983 Matti Hyvärinen,²⁶⁷ johon vastasi Esa Saarinen numerossa 3/1983,²⁶⁸ joita kommentoi numerossa 4/1983 Maiju Kaajakari,²⁶⁹ ja näihin taas vastasi Hyvärinen numerossa 5/1983.²⁷⁰ Keskustelu koski feminisimiä ja miesten – selvästi kiistanalaista – osuutta siihen. Saarisen mukaan Suomessa feministeiksi julkisesti tunnustautuvien miesten joukko on vielä pieni, eikä miesten kannanottoja sen puolesta ole kuin yksittäistapauksina. Hän pitää solidaarisuuden ilmauksia tärkeämpänä myös miesten pyrkimystä havaita naisten olemista vaikeuttavia seikkoja ja tehdä jotakin näiden korjaamiseksi.²⁷¹

Matti Hyvärisen ensimmäinen vastaus ”Miehistä feministejä?”²⁷² käsittelee feminismin tarkoitusta ja luonnetta yhteiskunnallisena liikkeenä miehen näkökulmasta. Siinä ei vastusteta feminisimiä, mutta näkemys feminismistä on varsin sukupuolittunut. Läpi tekstin korostetaan, kuinka feminisimi kuuluu yksinomaan naisille:

...meidän on itse tehtävä oma vallankumouksemme, emme auta ketään leikkimällä feministejä... Mutta miksi miehet eivät ole jotain itse, miksi meidän täytyisi heittäytyä naisliikkeen varaan, elää naisliikkeen itselleen luomasta identiteetistä, feminismistä? ...Näin feminisimi on naisten asia. Se ei kaipaa miehiä lähetyssaarnaajiksi, koska lähetyssaarnaajista juuri halutaan vapautua. Vaikka lukisimme kuinka monta ’feministikirjaa’, emme voi – rouva paratkoon – rueta feministiliikkeen opastajiksi.²⁷³

Hyvärinen suhtautuu skeptisesti siihen, mitä hyötyä miesfeministeistä olisi: miesten ei pitäisi ryhtyä feministeiksi, jotta he eivät ala opettaa naisia siinä ja täten tuhoa feminismin tarkoituksen. Näin miehet voisivat pikemminkin tehdä hallaa periaatteessa tärkeälle liikkeelle. Näkökulma tarjoaa kaksi vaihtoehtoa tällaisille ”muuttohaluisille” miehille: tasa-arvo- ja reformivaatimusten kannattaminen, tai (vielä tärkeämpänä) mieskulttuurin käytännön uudistaminen miessolidaarisuutta korostavan miesliikkeen muodossa.

²⁶⁶ Marjanen & Ihalainen 2022 68–70.

²⁶⁷ *Ylioppilaslehti* 2/1983, Matti Hyvärinen, ”Miehistä feministejä?”, 7–8.

²⁶⁸ *Ylioppilaslehti* 3/1983, Esa Saarinen, ”Feminisimi ei ole uusmuotia”, 4.

²⁶⁹ *Ylioppilaslehti* 4/1983, Maija Kaajakari, ”Naisen muuttuminen vaatii miehen muuttumista”, 4.

²⁷⁰ *Ylioppilaslehti* 5/1983, Matti Hyvärinen, ”Hieman kärsivällisyyttä, Esa Saarinen!”, 4.

²⁷¹ *Ylioppilaslehti* 3/1983, Esa Saarinen, ”Feminisimi ei ole uusmuotia”, 4.

²⁷² *Ylioppilaslehti* 2/1983, Matti Hyvärinen, ”Miehistä feministejä?”, 7–8.

²⁷³ *Ylioppilaslehti* 2/1983, Matti Hyvärinen, ”Miehistä feministejä?”, 7–8.

Matti Hyvärisen tekstistä välittyy kokemus siitä, etteivät mieheys ja ajan feminismin sopivan ongelmitta yhteen identiteetin kudelmaan. Kommentit valottavat myös ajan feminismin kuvaa: liike nähtiin edelleen nimenomaan naisliikkeenä, eikä niinkään nykypäivän intersektionaalisen feminismin tavoin yleistä tasa-arvoa ja vähemmistöjen oikeuksia puolustavana. Myös toimintaan vaadittiin nimenomaan naisia. Kuilu miesten ja feminismin välillä ei johdu pelkästään heidän omista asenteistaan: esimerkiksi *Aviisissa* vuonna 1981 silloinen Tampereen Naisunionin hallituksen puheenjohtaja Marjo Heinola mainitsee, ettei Unioni ota miehiä jäseniksi. Myös Heinolan perustelusta välittyy ajatus siitä, että pelkkä miesten läsnäolo estäisi käytöksen muuttamisen ja pidättelisi kehitystä: ”Miesten mukanaolo unionissa laukaisisi helposti käyntiin juuri sen tottumuksen automaatin, josta meidän on pakko päästä irti.”²⁷⁴ Useat ryhmittymät kohdistivat ja rajasivat tutkimusaikavälillä toimintansa pelkästään naisille.

Vaikka feminismin muotoileman todellisuuden nähtiinkin pääosin olevan myös miesten eduksi, feministinen liike oli siis pitkälti naistoimijuutta korostava ja edellyttävä, kuten myös naistutkimus 1980-luvulla. Kuitenkin jo tällöin feminismin vaikutti myös miestutkimuksen käynnistymiseen ja mieheyden tarkastelun tarpeen kasvuun.²⁷⁵ Jukka Kortti mainitsee, että vaikka *Ylioppilaslehti* pääsi hitaasti feminismikeskustelun pariin, miesliike-keskustelua *Ylioppilaslehti* onnistui käymään jo vuosia ennen sen ajankohtaistumista muualla yhteiskunnassa.²⁷⁶ Ironisesti kiitos tästä kuulunee nais erityiselle feminismin. Myös artikkelissa ”Kokonainen nainen” sanotaan mieheyden ja feminismin dilemmaa:

Mies hyväksytään vain, jos hän hylkää oman identiteettinsä täydellisesti. Feminismin vakavasti suhtautuva mies, joka haluaa tuoda mukaan myös oman näkökulmansa, saa säännöllisesti haukut niin miesten kuin naistenkin taholta.²⁷⁷

Vaikea suhtautuminen miesten osallisuuteen nähdään ongelmallisena koko naisliikkeelle, sillä miehen mukaantuloa ja muuttumista pidetään myös naisen lopullisen vapautumisen edellytyksenä.

Maija Kaajakarin vastaus Esa Saariselle, Matti Hyväriselle ja ”muille feminismikeskustelijoille” on mielenkiintoinen ja reflektioiva puheenvuoro: Kaajakari arvostaa julkista keskustelua ja miesten osallistumista, kertoo feminismin hänelle tuoneesta

²⁷⁴ *Aviisi* 7/1981 ”Eheytyvä identiteetti”, 10.

²⁷⁵ Lempiäinen & Rantalaiho 2023, 141.

²⁷⁶ Kortti 2013, 460.

²⁷⁷ *Ylioppilaslehti* 23/1985, Hannes Mäntyranta, ”Kokonainen nainen”, 4–5.

avusta, ja lopuksi kannustaa miehiä toimenpiteisiin miesten ongelmien suhteen. Kaajakari näkee miesten muuttumisen tarpeellisena, ja korostaa nimenomaan miesten omaa vastuuta. Huomionarvoinen yksityiskohta on myös se, kuinka Kaajakari viittaa aiemmin mainitun Reijo Rinnekankaan feminisminäkemyksiin: ”Ilo todeta, etteivät miehet enää kuvittele naisten suunnittelevan ”uutta järjestelmää, jossa mies olisi halveksittu kulkurisiittäjä”, kuten vielä jokunen vuosi sitten eräs mieskirjoittaja *Ylioppilaslehdessä* väitti.”²⁷⁸ Vaikka tämä viittaus neljän vuoden takaisiin teksteihin onkin yksittäistapaus, se kertoo siitä, kuinka yksittäisilläänkin julkisilla ulostuloilla myös ylioppilaslehtien kontekstissa voi olla pitkäaikaista vaikutusta. Julkaisu vuonna 1979, rajusanainen feminismin kritiikki ja tekstin saama huomio ja jyrkkä vastustus: aineiston kokonaiskuvassa ”Sovinistin julkilausuma” on kuin *Ylioppilaslehden* oma versio *Suomen Kuvalehden* kohutusta ”Feministin harhat”-jutusta.

Ylioppilaslehdessä 11/1983 Jorma Bergholm kirjoittaa artikkelissa ”Omalaatuinen ilmiö” miesten vapautumisesta: artikkeli peräänkuuluttaa miesten vapauttamista patriarkaalisesta järjestelmästä, esimerkiksi liian kapeasta ja yksipuolisesta miehen roolista, ja kaipaa tämän ympärille naisliikkeeseen verrattavaa rakentunutta aktivistiyhteisöä. Tässäkin kirjoittaja ymmärtää siis feminismiin olevan vain naisille ja ajavan vain naisten vapautumista. Tämän tulkinnan valossa vaikuttaa siltä, että vaikka mies voisi ajatella feministisesti, aktiivinen osallistuminen liikkeen toimintaan olisi naisfeministien etuoikeus. Tässä Bergholm näkee feminismiin tuovan naisille liikkeen tarjoamaa yhteisöllisyyttä ja turvaa, kun taas ”toisinelävä mies on kertakaikkiaan kajahtanut, omalatuinen ilmiö, jota ei useimmiten oteta edes todesta”.²⁷⁹

Bergholm kuvaa koettua kahtiajaon säröä muun muassa näin: ”Joskus tuntuu siltä, että tiukalle feministille se vasta mahdotonta onkin aidosti kohdata sellainen mies, joka ei vähintäänkin ”viime kädessä” ole kova, tunteeton, vallanhaluinen, alistava.”. Tällainen syvällä juurtunut epäily tai epävarmuus, vaikka se perustuisikin oikeutetusti valtarakenteisiin ja todellisiin kokemuksiin, tuo toki kitkaa miesten ja (nais)feministien väliseen vuorovaikutukseen. Suhtautuminen feminismiin on kuitenkin ilmeisen positiivinen, ja kirjoittaja pitää sitä onnistuneen toiminnan esimerkkinä, sillä feminismiin peräänkuuluttama uuden kulttuurin tarve nähdään myös miesten tarpeena. Joskin kirjoitus on selvästi sillä

²⁷⁸ *Ylioppilaslehti* 4/1983, Maija Kaajakari, ”Naisen muuttuminen vaatii miehen muuttumista”, 4.

²⁷⁹ *Ylioppilaslehti* 11/1983, Jorma Bergholm, ”Omalaatuinen ilmiö”, 11.

kannalla, että naisten vapautuminen ei välttämättä paranna miesten tilaa, vaan roolirajoitteita on purettava heille erikseen.

On mielestäni olennaista myös huomioida, kuinka miesten vapauttamisen tarve kohdistuu nimenomaan juuri patriarkaalisin systeemin sukupuolirooleihin. On kiistatonta, että roolit, lokeroivat odotukset ja mallit, ohjaavat kaikkia rajoittamaan identiteettejään sekä toimintaansa. Naisen vapauttaminen kattaa kuitenkin vielä tätä laajemmat ”kahleet”: toisena olemisen automaation. Esimerkiksi luvussa kaksi käsitelty kielentutkimuksellinen näkökulma toi feminismin juuri näitä keskustelunaiheita ja epäkohtien paikkoja sukupuoliroolien ulkopuolelta.²⁸⁰ Vuoden 1986 *Ylioppilaslehdessä* lyhyessä, kommenttityylisessä tekstissään tätä tulkintaa sanoittaa myös Mari Saloheimo:

Ja toistaiseksi miehet tässä kulttuurissa ovat toisia tai siis ensimmäisiä, ainakin osittain... Alkuoletus, että ensimmäinen sukupuoli tekee, toinen sukupolvi [kirjoittaja tarkoittanee tässäkin sukupuolta] on, on väärä. Se on ihmistekoa. Sen voi muuttaa.²⁸¹

Kirjoittaja kuvaa jo luvussa 2.1 pohdittua feminismin tavoitetta mullistaa kulttuurinen järjestys, ja purkaa sukupuolirooleja, -stereotyyppioita ja niiden ylläpitämiä toimintaa ohjaavia kulttuurisia rakenteita kokonaisvaltaisesti kaikkia koskien.

Artikkelissa ”Tappava tauti”²⁸² Timo Harakka kirjoittaa terrorismista ilmiönä. Alaotsikon ”Naistentauti” alla Harakka kirjoittaa naisten osuudesta terrorismissa:

Naisten emansipatorisen tietoisuuden voimistuttua 60-luvulla puhkesi myös naisrikollisuuden ongelma. FBI:n tilaston mukaan vuosina 60–72 USA:ssa rikoksista epäiltyinä pidätettyjen naisten määrä kasvoi lähes kolme kertaa nopeammin kuin miesten. Voidaan siis puhua feminismin taistelukaudesta.²⁸³

Tekstin mukaan naisliikkeen toisen aallon käynnistyttyä myös naisten rikollinen toiminta kasvoi.²⁸⁴ Sanavalinta on hieman epätarkka – rikollisuus ”puhkesi”, mutta käsitys perustuu tuomioiden määrän kasvun sijaan epäilyjen määrän kasvuun. Tätä rikollisuuden kasvua kuvaillaan feminismin taistelukaudeksi. Feminismin liittäminen tällä tavoin terrorismiin ja

²⁸⁰ Esim. *Ylioppilaslehti* 21/1983, Anna Rutanen, ”Kunnes miehet synnyttävät”, 8, sisältää ajatusta toisena, mieheen verrattavana olemisesta. Myös *Ylioppilaslehti* 15/1986, Mari Saloheimo, ”Paska sisään, pinta ulos!”, 25–26.

²⁸¹ *Ylioppilaslehti* 15/1986, Mari Saloheimo, ”Paska sisään, pinta ulos!”, 25–56.

²⁸² *Ylioppilaslehti* 19/1983, Timo Harakka, ”Tappava tauti”, 20.

²⁸³ Ibid.

²⁸⁴ Tulkitseen, että tällä ”naisten emansipatorisen tietoisuuden voimistumisella” tarkoitetaan käytännössä naisliikkeen toista aaltoa, feminismin alkua.

rikollisuuteen on aineiston läpikäynnin perusteella poikkeuksellinen näkökanta. Muita tekstejä vastaavilla argumenteilla ei ilmennyt aineistossa. Negatiivisesta aiheesta huolimatta retoriselta sävyltään teksti on varsin neutraali: Harakka ei käytä erityisen värikkäitä adjektiiveja, vihamielistä puhetta tai narratiivien rakentamista, vaan muotoilee viestin lähteisiin viitaten. Naisten emansipatorisen tietoisuuden voimistuminen esitetään loogisena selityksenä tai vähintäänkin korrelaattina naisrikollisuuden kasvulle. Tässä kirjoituksessa mies puhuu feminismistä ikään kuin ulkopuolisen tarkkailijan roolista käsin, ja argumentointi näyttäytyy logiikkaan vetoavana. Kirjoittaja käyttää sanaa taistelukausi, jota esimerkiksi tutkija Riitta Jallinoja käyttää kuvaamaan naisasialiikkeen toiminnan aktiivikausia samana vuonna (1983) julkaistussa teoksessaan ”Suomalaisen naisasialiikkeen taistelukaudet”. Tässä kirjoittaja viittaa taistelulla kuitenkin varsin erilaiseen toimintaan – rikollisuuteen, yhteiskunnalliseen kapinointiin. Argumentointi ilmentää kriittistä ja huolestunutta suhtautumista feminismiin ytimeltään radikaalina liikkeenä, jossa on moraalialueita uhkaavia sävyjä.

Mies- ja naisnäkökulmien tarpeellisuudesta käyty keskustelu näkyi aineistossa mielenkiintoisessa yhteydessä puoluepolitiikkaan *Aviisissa* numerossa 5/1984. Bizarrenimimerkki käsittelee tässä ilmeisesti kolumnina julkaistussa tekstissään hieman Giovanni Papinin 50-luvulla kirjoittamaa romaania *Musta kirja*. ”Maskulinistit ehdottavat, että kaikki valta siirrettäisiin naisille, jotka ovat luonnostaan ovelampia, valheellisempia ja mukautuvampia kuin miehet.” Siitä päästään kirjoitushetkeen, jossa naiskulttuuripäivät ja tasa-arvolain säätöprosessit ovat käynnissä. Tekstissä viitataan pariin mieskansanedustajaan, jotka ovat tasa-arvoasianneuvottelukunnassa. Heitä kuvaillaan ”epätoivoisiksi”, ja sen yhteydessä lainataan näiden miesten *Helsingin Sanomiin* lähettämää tekstiä:

Epätoivoiset miehet päättävät kirjeensä ”Sukupuolten tasa-arvo ei toteudu yksin naisnäkökulmalla. Miestenkin edut on otettava huomioon... Myös tasa-arvolakia hallituksessa valmistellessa miesten edut on turvattava.”²⁸⁵

Lainauksesta välittyy huoli siitä, että tasa-arvoa ollaan tekemässä miesten kustannuksella tai miehet unohtaen. Tekstin kirjoittaja toisaalta itse referoi näitä väitteitä eikä vaikuta itse jakavan kokemusta, sillä teksti päättyy näin ”Feministit pystyvät puheittensa mukaan vielä systeemiä korjaamaan. Miksi emme antaisi muutoksen tapahtua – jos se on

²⁸⁵ *Aviisi* 5/1984, ”Periskooppi ja penis”, 11.

tapahtuakseen.”²⁸⁶ Muutoin tasa-arvolain prosessi ei valitettavasti juuri näy rajaamassani aineistossa. Aineistossa puoluepolitiikkaa tai valtionhallinnon ajankohtaisasioita ei ylipäänsä juurikaan käsitellä, vaikka muutoin nämä olivatkin kummankin lehden aiheidenkirjossa edustettuina.

Tässä alaluvussa olen käsitellyt miesten osallistumista feminismidiskurssiin. 1980-luvun feminismin naisnäkökulma ja nais erityisyyden korostaminen vaikuttavat johtaneen siihen, että feminismiä pidetään vaihtelevalla tasolla vain naisten liikkeenä. Aineistossa pohditaan miesten roolia sekä mahdollisuuksia olla feministi, ja vastavoimana keskustelussa tuodaan esille miesliikkeen ja miesnäkökulman konseptit. Lehdet sisältävät esimerkkejä myös feminismiä halveksuvasta tai vähättelevästä retoriikasta, sekä kuinka sitä voidaan vastustaa vuorovaikutuksen mahdollistavilla kommenttipalstoilla. Aktiivisimmat kirjoittajat tutkimusaikavälillä ovat naisia, mutta miehetkin kirjoittavat monentyylisiä tekstejä, joista välittyy erilaisia asenteita ja näkökulmia.

²⁸⁶ *Aviisi* 5/1984, ”Periskooppi ja penis”, 11.

4 Yhteenveto

Tässä pro gradussa tutkin feminismistä käytyä keskustelua helsinkiläisessä ja tamperelaisessa ylioppilaslehdessä vuosina 1979–1987. Feminismistä puhuvat siis aineistossa pääosin nuoret aikuiset yliopistokaupungeissa, aikana, jolloin aihe valtavirtaistui suomalaisessa yhteiskunnassa. Feminismin toisen aallon aktiivisen hetki mielletään kansainvälisesti pikemminkin 60–70-luvuille, mutta Suomessa se koitti vasta 60–70-luvun taitteen radikaaliliikkeiden jälkeen, ja vasta 70-luvun lopulta lähtien feminismi laajeni keskustelun aiheena vaihtoehtoliikkeestä koko yhteiskuntaan. Myös tämä aineisto tukee sitä, että liike valtavirtaistui ja laajeni julkisena puheenaiheena 1980-luvulla, sillä valittuina vuosina siitä puhutaan monenlaisissa tekstityypeissä ja moninaisista näkökulmista käsin. Pro gradua laajempaan tutkimukseen olisi mielestäni kannattavaa laajentaa analyysiä esimerkiksi 1960-luvulta 1980-luvulle, jotta mukaan saisi diskurssin kehityksen liikkeen rantautumisesta valtavirtaistumiseen ja feminismi-termin käytön yleistymiseen.

Koen aikavälin edelleen havainnoinnin kohteena hyödylliseksi siinä mielessä, että naisliikkeen toinen aalto oli saanut hiljalleen näinä parina vuosikymmenenä tulla tutummaksi ja tavallisemmaksi aiheeksi. Stereotyyppiöillä on ollut aikaa toistua ja vakiintua, ja ihmisillä aikaa omaksua feministisiä ajatuksia järjestöjen tai poliittisen elämän ulkopuolellakin. Näissä 80-luvun vaihteen ja 80-luvun teksteissä tuotetaan siis jo historiallista käsitystä feminismistä liikkeenä ja sen yhteiskunnallisesta merkityksestä. Tämä historiallisen kuvauksen tuottaminen näkyy konkreettisesti aikavälin lopulla vuonna 1987 *Aviisissa* julkaistussa artikkelissa, jossa kerrotaan lukijoille suomalaisen feminismin synnystä 1970-luvulla haastatellen silloisia aktiiveja.²⁸⁷ Vaikuttaa siltä, että liikkeen aktiiveissa alkaa olla sukupolvi vaihtunut, sillä aktiivisena feministikirjoittajana *Aviisissa* esiintyvä Liukkonen nimittää näitä feministejä veteraaneiksi.

Sanan naisliike historia ulottuu Suomessa vuosituhaten vaihteeseen, ja tässäkin aineistossa niitä käytetään toisinaan synonyymeina, vaikka esiin tulee myös näkemyksiä, jotka pyrkivät erottamaan feminismiä varhaisemmasta naisliikkeestä ja painottavat sen pohjana 1970-luvun radikaaliliikkeitä. Naisliike voi kuitenkin olla tutumpi termi, joten toisaalta sen käyttöön feminismin sijaan on voinut ohjata halu käyttää suomen kieleen jo vakiintuneita muotoja. Tässä tutkielmassa olen siis tarkastellut 1980-luvun feminismiä osana naisliikkeen jatkumoa,

²⁸⁷ *Aviisi* 12/1987, Liukkonen, ”Kun feminismi taisteli – veteraanit kertovat”, 4.

uutena omanlaisena aaltonaan. Naisliike- ja naisasia-etuliitteisen sanaston sisällyttäminen toisaalta on mahdollistanut myös mahdollisten merkityserojen havainnoinnin kirjoittajien sanavalinnoissa, esimerkiksi stereotyyppien yhteydessä luvussa 3.2.

Näihin lehtiin kirjoittaessaan kirjoittajat myös nimenomaan tuovat ajatuksensa julki feministisen yhteisön ulkopuolelle. Julkiseen kirjoittamiseen uskaltavia on voinut olla aiempaa enemmän. Nykyään feminismikeskusteluun liittyy huomattava kyllästymisen ilmiö – varsinkin kriittisten äänenpainojen vuodesta toiseen suosima argumentti on se, kuinka kyllästyttävää jatkuva feminismistä toitottaminen on. Tutkielman perusteella tämä ei kuitenkaan näy opiskelijalehdissä vielä 1980-luvulla.

Pyrin prosessin ajan muodostamaan lehdistä kokonaiskuvia ja havainnoimaan niiden sisältöjä myös yleisesti tutkimuskysymyksen ulkopuolelta. Kerätyn aineiston ja sen analyysin perusteella merkittävä tulos on, että vaikka *Ylioppilaslehteä* on julkaistu huomattavasti enemmän, feminismiä käsitellään *Aviisissa* määrällisesti aivan samalla tasolla. Yksittäisiä tekstejä aineistoon valikoitui *Aviisista* jopa hieman enemmän.²⁸⁸ *Aviisin* perusteella liike vaikuttaa kanavoituneen Tampereella useina paikallistoimintaryhminä, joista merkittävimmät ovat Akkaryhmä ja Tampereen Naisunioni, sekä aktiivisina julkista puhetta ylläpitäneinä yksilöinä. Tutkimusaikavälillä *Aviisissa* selkeästi merkittäviä puheenaiheita olivat yhteiskunnalliset liikkeet; eritoten aikavälin alkupuolella taistolaisuus, fasismi ja sen vastustaminen, vasemmistolaisuus, kommunismi ja rauhan liike. Vaihtoehtoliikkeistä feminismin lisäksi ympäristöliike oli myös *Ylioppilaslehdessä* läpi 1980-luvun pinnalla. Itse kuvailisin myös puoluepolitiikkaa olennaiseksi aiheeksi *Ylioppilaslehdessä*, mutta esim. Jukka Kortin mukaan puoluepolitiikka hiipui sen teemana 1970-luvun sisältöihin verrattuna.²⁸⁹ Ympäristöteemaan liittyen *Ylioppilaslehdessä* myös ydinvoima ja energiapolitiikka nousevat mainitsemisen arvoisina aikavälillä toistuvina puheenaiheina.²⁹⁰ Yliopistopolitiikasta ja opiskelijoiden arkeen liittyvistä aiheista kirjoitettiin säännöllisesti: toistuvia aiheita olivat esimerkiksi opiskelija-asuminen, opiskelijoiden talous ja

²⁸⁸ Liite 1.

²⁸⁹ Kortti 2013, 15–16.

²⁹⁰ Esim. vuonna 1983 näitä käsiteltiin lukuisia kertoja, esimerkiksi teksteissä *Ylioppilaslehti* 2/1983, Kimmo Pietinen, ”Ydinvoimahierros”, 11; *Ylioppilaslehti* 12/1983, Olli Tammilehto, ”Kuusi askelta pehmeään energiapolitiikkaan”, 8; *Ylioppilaslehti* 17/1983, Kari Kontio, ”En etsi valtaa loistoa”, 15–17; *Ylioppilaslehti* 17/1983, Ilkka Tuomi, ”Maailman tulevaisuus riippuu energiasta”, 18–19; *Ylioppilaslehti* 19/1983, Taina Bertell, ”Ei kaikki ole vihreätä mikä...”, 7; *Ylioppilaslehti* 19/1983, Ilkka Tuomi, ”Vaihtoehto ydinvoimalle?”, 8; *Ylioppilaslehti* 21/1983, Henrik Hausen, ”Ohi heitetty energiatomaati”, 5.

ylioppilaskuntien tai tutkimuslaitosten kuulumiset. Opiskelijaryhmistä *Aviisissa* palstatilaa saivat erikseen erityisesti teekkarit.²⁹¹

Keskustelu feminismistä siis esiintyy ja toistuu tutkimusaikavälillä. Kaikkein hiljaisimpia ovat ensimmäiset kaksi vuotta 1979–1980.²⁹² Se vaatii naiskirjoittajia noustakseen toistuvasti puheeksi, mutta keskusteluun osallistuvat myös miehet, ja miesten kirjoittamat tekstit käynnistävät keskustelua, kuten luvussa 3.3 esitettyä. Yksilön merkitys on suuri, mikä tulee esiin esimerkiksi siten, että kummassakin lehdessä on kirjoittajia, jotka ovat toistuvasti kirjoittaneet feminismistä. Toistuvia nimiä ovat esimerkiksi Taina Bertell, Maiju Kaajakari²⁹³, Liukkonen (/Marjo Liukkonen), Sara Heinämaa, Esa Saarinen, ja Auli Hakulinen. Aineistossa on myös useampi kirjoittaja, joka myöhemmin elämässään on työskennellyt jollain tapaa aiheen parissa.

Tutkimusaikavälillä *Ylioppilaslehdessä* erityisen antoisaksi osoittautuivat vuodet 1983–1984. Vuosina 1979 ja 1981–1982 aihe esiintyi, mutta vain muutamissa tapauksissa se oli keskiössä. *Ylioppilaslehden* suhteen juttumääriä nostivat useita kommentteja kirjoittaneet ”tapaukset” vuonna 1979 ja vuonna 1983, joita analysoin luvussa 3.3. Eritoten Rinnekankaan ”Sovinin julkilausuma” teksti aiheutti sen, että liikkeen merkitystä ja toimintaa puolustettiin usean eri kirjoittajan toimesta. *Aviisissa* korostuvat vuodet 1984–1986. Suurin selitys tälle voi löytyä Akkaryhmästä, joka perustettiin 1984 ja joka luvussa 2.3 esitellyin tavoin esiintyi huomattavan toistuvasti lehdessä seuraavina vuosina. Kummassakin lehdessä julkaistiin tutkimusaikavälillä joitain naisnumeroita²⁹⁴, joihin keskittyi runsaasti aiheeseen liittyviä kirjoituksia. Vastapainoksi naisnumerolle vuonna 1982 *Ylioppilaslehti* julkaisi toki miesnumeron keväällä 1983.²⁹⁵ Miesnumeron on mielestäni käytännönläheinen esimerkki siitä, kuinka feminismipuheen kasvu ruokki myös puhetta miesliikkeestä ja miesnäkökulmasta.

²⁹¹ Teekkarisivut olivat vakiintunut palsta. Tämän ”epäoikeudenmukaisuuden” kyseenalaisti myös nimetön kirjoittaja *Aviisissa* 20/1985, joka otsikon ”Nais- ja tyttösviit Aviiisiin” alla pohti, kuinka muilla vähemmistöillä ei ollut omaa sivutilaansa.

²⁹² Liite 1. Tosin tässä suuresti vaikuttaa se, etten saanut *Ylioppilaslehden* vuosikertaa 1980 luettavakseni. *Aviisissa* se oli kuitenkin myös erityisen ”feminisminpuutteinen” vuosi.

²⁹³ Aineistossa on tekstejä sekä Maiju Kaajakarilta, Maija Kaajakarilta että Marjut Kaajakarilta. Kirjoittaja on kuitenkin mahdollisesti ainakin osassa sama henkilö, sillä myös Sari Aalto kertoo Kaajakarista yhtenä ajan vihreän liikkeen keskeisistä henkilöistä, joka toimi myös feministisessä liikkeessä. Aalto 2018.

²⁹⁴ Esim. *Ylioppilaslehti* 24/1982, *Aviisi* 5/1983 ”Mimminumero”.

²⁹⁵ *Ylioppilaslehti* 11/1983, ks. Kortti 2013, 460.

Luvussa kaksi olen eritellyt, kuinka lehdistä välittyy keskeisenä tuloksena se, miten feminismin akateemisessa kontekstissa 1980-luvulla oli yhdistelmä liikettä ja muotoutuvaa tutkimusalaa. Liike ja aktivismi toivat kipinöitä ja ylläpitävää voimaa naistutkimuksen rakentamiselle, ja naistutkimuksen vakiintuminen ja aktivoituminen toivat feminismiä toistuvasti lehtien sisältöihin. Yksi näkyvä osa yliopistoyhteisöjen feminismistä kirjoittamista tällaisessa eittieteellisessäkin julkaisussa on tutkimuksesta keskustelu, esimerkiksi kirja-arvioita tai -referaatteja, seminaari- ja kurssirefleksioita esiintyy usein. Aineiston perusteella erilaiset näkökulmat feminismin määritelmistä ovat kiinnostaneet kirjoittajia, ja kenties lukijoitakin, läpi tutkimusaikavälin. Kolmannessa luvussa analyysissäni merkittävässä roolissa on ollut kysymys identiteetistä. Olen analysoinut identiteetin ilmenemistä teksteistä kolmesta näkökulmasta: miten ensinnäkin sanaa ”feministi” käytetään, miten stereotyyppoja käytetään ja miten sukupuoli suhtautuu feministiyteen. Feminismidiskurssissa identiteetin ulottuvuus on merkittävä, ja vaikka vahvojakin feministi-identiteettejä tekstistä välittyy, henkilökohtaisten ja kollektiivisten identiteettien muodostamiseen liittyy haasteita. Negatiivisia stereotyyppioita on useita ja ne osallistuvat negatiivisen mielipideilmaston tuottoon.

Naisliikkeen ja feminismin historiaa Suomessa on tutkittu jo melko runsaasti, ja tämä tutkimus täydentää tutkimuskenttää ylioppilaslehtien osalta. Lähdetyypin valinta keskittää katseen opiskelijoiden ja nuorten aikuisten ryhmään, sekä akateemisessa yhteisössä käytyyn julkiseen keskusteluun. Ylioppilaslehdet muistuttavat toisaalta ainejärjestöjen ja järjestölehtien toimintaa, mutta toisaalta kattavat oletettavasti suuremman ja vaihtelevamman joukon opiskelijoita kohderyhmän ja tekijäkunnan puolesta. Medioina ne ovat mielestäni erityisen kiinnostavia ja monipuolisia siksi, että niissä yhdistyy ainejärjestömainen harrastaminen, journalismin harjoittelu, sanomalehtityyppillinen tiedonvälittäminen sekä opiskelijayhteisön sisäinen keskustelu ja laajempikin osallistuminen yhteiskunnan politiikkaan. Myös lehtien ilmaisunvapauden runsaus on mielestäni vaikuttanut siihen, kuinka moniulotteinen ja -ääninen diskurssi aineistossa näkyy.

Ylioppilaslehdet ovat kanava sanalliselle ilmaisulle ilman vaatimusta tai oletusta toimittajan ammatista. Täten myös muiden lehtilähteiden kohdalla olennainen ammatillisen roolin (tai identiteetin) huomioonottaminen on tässä tapauksessa väistynyt. Oletuksenani on ollut, että sitä olennaisempi vastine on kirjoittajien akateeminen rooli, kuuluminen tiedeyhteisöön. Feminismiä tarkastelevista teksteistä ei kuitenkaan suoraan välity se, missä tiedekunnissa tai tieteenaloilla kirjoittajat vaikuttivat. Ainoastaan nimiä tutkimalla ja tuoreempiin henkilöhistorioihin tutustumalla voisi kartoittaa tätä. Liikaa painoarvoa

henkilöllisyyskysymyksille ei kuitenkaan voi antaa anonyymiuden haasteiden takia. Akateemisuus välittyy kuitenkin esimerkiksi yhteyksistä, joissa feminismi esiintyy, eli keskusteluista naistutkimuksesta tieteenalana ja sen ajankohtaisista tapahtumista, tiedejulkaisuista ja yliopistoyhteisöstä.

Olenkin tässä tutkielmassa keskittynyt havainnoimaan sitä, kuinka käsitteet feminismi ja identiteetti kohtaavat teksteissä sekä henkilökohtaisella toimijan tasolla, että yhteiskunnallisen liikkeen tasolla. Yhteiskunnallisena liikkeenä feminismi onkin varsin identiteettisidonnainen. Sanan liike rinnalla henkilökohtaisempaan ajatteluun omaksumiseen viittaava sana ideologia on tyypillinen, ja tässä aineistossa esiintyy runsaasti henkilöön viittaavia sanoja (pääasiassa feministi) sanojen feminismi tai naisliike (muunnoksineen) rinnalla. Henkilöön viittaavat sanat ovat voineet olla tekstit aineistosta nostavia, vaikka tarkemmalla lähiluvulla viestin sisältö paljastuisi yhtä lailla yleisempää tasoa käsitteleväksi. Kritiikki koko liikkeelle ja ajattelulle voidaan siis osoittaa yksilöön kohdistuvilla sanavalinnoilla.

Yleisesti näitä lehtiä on tutkittu aiemminkin, mutta mielestäni tällaiselle useita lehtiä tarkastelevalle tutkimukselle on edelleen tilaa, ja tutkimusteemana yhteiskunnalliset liikkeet, aatteet ja ideologiat opiskelijalehdissä vaikuttavat erittäin antoisalta ja potentiaaliselta tutkimuskohteelta tulevallekin tutkimukselle. Ylipäänsä pidän näitä lehtiä erityisen antoisana aineistona trendien tutkimisen suhteen – niin ajatusmaailmallisten kuin populaarikulttuuristenkin. *Ylioppilaslehden* sijaan olisi kiinnostavaa saada lisää tutkimusta maakuntien ylioppilaslehdistä.

Alkuvaiheessa käsitykseni oli, että liikkeen toiminnasta välittyisi lähinnä paikallinen konteksti. Lopuksi kuitenkin on todettava, että aineistosta välittyy myös kansainvälisen liikkeen havainnointia, ja Suomessa varsinkin naistutkimuksen tilaisuudet yhdistivät kiinnostuneita yliopistojen välillä. Tutkimusaiheeni osalta lehdissä ei juuri esiintynyt viittauksia toisiin ylioppilaslehtiin. Ylipäänsä vuoropuhelu eri lehtien tai medioiden välillä vaikutti yllättävän vähäiseltä ottaen huomioon numeroiden tiuhan ilmestymistahdin. Vuorovaikutteinen keskustelu lehdissä oli pääosin oman lehden sisällä toiseen tekstiin vastaamista. *Ylioppilaslehdessä* muita aiheita käsitteleviä raportteja toisilta paikkakunnilta, kuten matkakertomuksia on karkeasti arvioituna joka vuosikerrassa. Vaikka levikki ja todennäköisesti myös ylioppilaslehtien arvostus, olikin määrällisesti suurempaa tutkimusaikavälillä, kuin tänä päivänä, lukijat ja tekijät luultavasti keskittyivätkin oman yliopiston tai kotipaikan lehteen, eivätkä lukeneet säännöllisesti muita opiskelijalehtiä.

Feminismiteeman rajaamassa aineistossani viitataan muihin lehtiin muutaman kerran, Rinnekankaan ”Sovinistin julkilausuma” tekstissä *Suomen Kuvalehteen*, artikkelissa ”Yhteiskuntakelpoisuudesta kyseenalaistamiseen” kirjoittaja T.Tempakka viittaa *Akkaväki-lehteen*²⁹⁶ ja artikkelissa ”Pehmeä mies!? Tämäkö?” Minna Salmi viittaa *Hufvudstadsbladetissa* kirjoittaneen J.O. Mallanderin kirjoituksiin ja niistä käytyyn keskusteluun vuonna 1983.²⁹⁷

Analyysini on tehty julkisista teksteistä, ja nimenomaan tätä julkisuutta on olennaista korostaa. En ole tavoittanut keskustelua kampusten käytävillä, kaveriporukoissa lounasruokaloissa, tai pohdintaa yksityisissä päiväkirjoissa ja sananvaihtoa sukulaisten kesken. Analyysi on sen sijaan koonnut esiin tietoisesti julkisesti ilmaistuja näkökulmia ja mielikuvia feminismistä – sen merkityksestä maailmalle ja ihmiselle. Kukin kirjoittaja on kirjoitushetkellä hyväksynyt ja tavoitellut tekstinsä julkaisua kohtalaisen laajalevikkisessä lehdessä, ja tästä lähtökohdasta muotoillut argumenttinsa. Tekstien kohdeyleisö ei siis myöskään ole yksinomaan feministinen, vaan diskurssi laajenee aineistossa liikkeen ulkopuolelle. Jos haluaisimme syvällisemmin tutkia feminismiin kiinnittymistä henkilökohtaiseen identiteettiin, toisenlainen, luottamuksellisesti kerätty lähdeaineisto voisi palvella tavoitetta paremmin. Koska lähtökohtaisena tarkoituksena oli havainnoida keskustelua feminismistä ei-feministisessä yhteisössä – kuinka siitä puhuvat feministit ja muut, toisilleen tai ”suurelle yleisölle” – aineisto toimi hyvin. Se tarjoaa koko yhteiskuntaa rajatumman kontekstin, jossa kuitenkin on ihmisiä laajalti erilaisine kiinnostuksenkohteineen ja taustoineen.

Pohdin kerta toisensa jälkeen tutkielman merkitystä. Mikä näiden lehtiartikkeleiden ja tulkintojen anti on – kertovatko ne mitään uutta tai mitään mututuntumien vastaista? Mitä niiden pohtiminen hyödyttää? Yhden validaation antaa ajankohtaisuus. Heilahtelut naisten ja vähemmistöjen oikeuksissa kansainvälisesti vuosina 2024–2025 ovat alleviivanneet sitä, kuinka ne niiden muutos ei ole lineaarista. Myös julkinen viestintä ja vuorovaikutus ovat kulttuurin elävyyden alaisia, ja vaihtelut vallankäytössä ja valta-asemissa, ja sekä eettisessä ajattelussa vaikuttavat myös niihin. Sanan- ja ilmaisunvapautta ei tule pitää itsestäänselvyyksinä, eikä toisaalta äärimmäisen yksinkertaistettuinakaan: kieli ja kieleen liittyvät normit muuttuvat, ja on tärkeä kyetä kriittisesti tunnistamaan eroja sensuurin ja

²⁹⁶ *Aviisi* 14/1984, T. Tempakka, ”Yhteiskuntakelpoisuudesta kyseenalaistamiseen”, 15.

²⁹⁷ *Ylioppilaslehti* 12/1983, Minna Salmi, ”Pehmeä mies!? Tämäkö?”, 6.

kulttuurin ja ajan kerrostumisen tuottaman muutoksen välillä. Esimerkiksi helmikuussa 2025 YLE uutisoi Googlen poistaneen kalenteristaan naistenpäivän,²⁹⁸ Yhdysvaltojen terveysviranomaisten alkaneen sensuroida ja poistaa tutkimuksia, joissa esiintyy sukupuoliin liittyvää sanastoa, kuten *gender*, *transgender*, *biological man*, *non-binary*, ja niin edelleen. Sanojen *gender*²⁹⁹ ja *gender identity* poistaminen käytöstä johtaisi tieteen sensurointiin mittavalla tavalla, jolla olisi vaikutusta esimerkiksi terveystutkimuksen piirissä tilastotietoihin, vähemmistöjen tutkimukseen ja nuorten seksuaalikasvatukseen. Kyseessä on siis paitsi sukupuoliin tutkimuksen tieteenalan, myös feministisen liikkeen ydinterminologian sensuuri.

Myös Yhdysvalloissa viime vuosina kiihtyneet systemaattiset ”kirjavainot” ovat osoitus ilmaisunvapauden sensuurista. Yle:n mukaan ”Kirjasensuuria ajavat liikkeet haluavat poistaa etenkin seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuutta käsitteleviä tai mustien ja muiden rodullistettujen vähemmistöjen kokemuksista kertovia kirjoja, kuten Yhdysvaltain kirjastoyhdistyksen raportissa tulee ilmi.”³⁰⁰ Vaikka nämä esimerkit ovatkin kotoisin valtameren takaa, ne osoittavat mielestäni hyvin sen, kuinka suuri vaikutusvalta poliittisilla toimijoilla ja yritysajattelulla, on arkisissa tilanteissa kohdattavaan ilmaisunvapauteen ja julkiseen puheeseen. Niissä havainnollistuu käytännönläheisesti se, millaisia taisteluja konservatiivisten arvojen ja liikkeiden suosion kasvu ja mahdolliset poliittiset valtaannousut voivat feminismille 2020-luvulla tarkoittaa. Feminismiin liittyvä mielipideilmasto on siis edelleen altis myrskyille. Tahot, jotka kykenevät osallistumaan ja kontrolloimaan julkista keskustelua ja vuorovaikutusta (esimerkiksi viestintäalustojen toiminta), voivat vaikuttaa merkittävästi myös mielipideilmastoon.

Tutkielman arvo syntyy myös siitä, kuinka historiatieteille ominaisesti se tallentaa menneen ajan ilmiön representaatiota. ”Todellista toteumaa” siitä, millaista jokin oli, ei voida enää uudelleentavoittaa, mutta historian tutkimus voi tallentaa kuvauksen siitä, miten menneisyyden tapahtumat näyttävät tutkimushetken ymmärryksestä käsin. Kielellisenä lähteenä tämä aineisto on aikaisten sanoittamaa tulkintaa, jota jälleen itse tulkiten ja myös sanoitan oman

²⁹⁸ Sekä priden, ja paljon muuta. Yle: ”LGBT ja transseksuaali ovat nyt kiellettyjen sanojen listalla Yhdysvaltain terveysvirastoissa – verkosta poistettiin tutkimuksia”, 2.2.2025. <https://yle.fi/a/74-20140964>

²⁹⁹ Tämän sijaan sallittua olisi jatkossa käyttää biologiseen sukupuoliin viittaavaa sanaa *sex*, jonka ajatellaan noudattavan Trumpin näkemystä ainoastaan kahdesta sallitusta sukupuoliin. Yle: ”LGBT ja transseksuaali ovat nyt kiellettyjen sanojen listalla Yhdysvaltain terveysvirastoissa – verkosta poistettiin tutkimuksia”, 2.2.2025. <https://yle.fi/a/74-20140964>

³⁰⁰ Yle: Yhdysvalloissa kirjasto asetti K18-ikärajan – asiantuntija näkee kirjasensuurin piirteitä myös Suomen kirjakohussa. 24.1.2025. <https://yle.fi/a/74-20138632>

kielellisen kontekstini rajoittamana.³⁰¹ Tämän tutkielma esimerkiksi esittelee, kuinka yhteiskunnallisesta arvoperustaisesta liikkeestä on osattu ja voitu käydä julkista keskustelua. Aineiston välittämä kuva diskurssista kertoo, että feminismistä puhuminen on ollut moniaiheista ja -äänistä, vapaata ja tärkeäksi sekä ajankohtaiseksi koettua.

Valitun teeman kautta tämä tutkielma kykenee myös argumentoimaan, että ylioppilaslehdet näiden kahden julkaisun perusteella ovat suomalaisen lehtimedian kentällä varsin omanlaisensa alatyyppejä. Niiden luonnetta kuvaavat runsas ilmaisunvapaus, kirjoittajien ja toimittajien toimijuuden vahva vaikutusvalta sisältöön ja ilmaisuun, toimijoiden vaihtuvuus, mutta toisaalta myös samanaikaisesti toimittajina olleiden pieni määrä. Täten yksittäisillä henkilöillä ja heidän kirjoituksillaan oli huomattavaa merkitystä siihen, millaisiksi lehtien tyyli ja sisällöt kunakin vuonna muotoutuivat. Sisällöllisesti lehdissä ilmenevät laajasti nuoren aikuisen elämän erilaiset osa-alueet, mutta ilmiöiden tarkastelussa ja aihevalinnoissa korostuu akateeminen ja yliopistoyhteisön konteksti. Tämäkin tutkielma siis pieneltä osaltaan jäsentelee ja tuottaa kuvaa opiskelijajournalismin perinteestä.

³⁰¹ Alkuperäisen kokemuksen tavoittamattomuudesta ja kielellisen lähteen tulkintojen ketjusta, ks. esim. Ihalainen & Valtonen 2022, 13–14.

Lähteet

Alkuperäislähteet

Aviisi. Tampereen yliopiston ylioppilaskunta. 1979–1987

Ylioppilaslehti. Helsingin yliopiston ylioppilaskunta. 1979, 1981–1987

Tutkimuskirjallisuus

Aalto, Sari: *Vaihtoehtopuolue. Vihreän liikkeen tie puolueeksi*. Into Kustannus, Helsinki 2018.

Artukka, Topi; Lalu, Liisa; Latva, Otto & Savolainen, Panu (2022). *Tyylikkäät vuodet: Turun yliopiston ylioppilaskunta 100 vuotta*. Turun yliopiston ylioppilaskunta.

Cameron, Deborah: *Sukupuoli ja kieli. Feminismi ja kielentutkimus*. Alkuteos: *Feminism & Linguistic Theory* (1985, 1992). Suom. Riitta Oittinen ja työryhmä. Vastapaino, Tampere 1996.

Evens, Elizabeth: ‘The Doctor in Search of Herself’: Women Doctors’ Autobiographies, Second Wave Feminism, and the Feminist Women’s Health Movement, 1976–1987. *Medical Humanities* 50, no. 3 2024, 520–28. <https://doi.org/10.1136/medhum-2023-012881>

Ferguson, Kathy E.: *Emma Goldman : Political Thinking in the Streets*. Rowman & Littlefield Publishers, 2011.

Hopkins-Doyle, Aife ; Petterson, Aino L. ; Leach, Stefan ; Zibell, Hannah ; Chobthamkit, Phatthanakit ; Binti Abdul Rahim, Sharmaine ; Blake, Jemima ; Bosco, Cristina ; Cherrie-Rees, Kimberley ; Beadle, Ami ; Cock, Victoria ; Greer, Hazel ; Jankowska, Antonina ; Macdonald, Kaitlin ; Scott English, Alexander ; Wai Lan YEUNG, Victoria ; Asano, Ryosuke ; Beattie, Peter ; Bernardo, Allan B. I. ; Boonroungrut, Chinun ; Chaudhuri, Anindita ; Chien, Chin-Lung ; Choi, Hoon-Seok ; Cui, Lixian ; Du, Hongfei ; Fuji, Kei ; Hitokoto, Hidefumi ; Iida, Junko ; Ishii, Keiko ; Jiang, Ding-Yu ; Jogdand, Yashpal ; Lee, Hyejoo J. ; Mifune, Nobuhiro ; Moon, Chanki ; Murayama, Aya ; Na, Jinkyung ; One, Kim ; Park, Joonha ; Sato, Kosuke ; Sharma, Suryodaya ; Suh, Eunkook M. ; Tipandjan, Arun ; Sutton, Robbie M.: *The Misandry Myth: An Inaccurate Stereotype About Feminists’ Attitudes Toward Men*. *Psychology*

- of Women Quarterly*, (48) 1/2023, 8–37. <https://doi-org.ezproxy.utu.fi/10.1177/03616843231202708>
- Ihalainen, Pasi & Valtonen, Heli: Kielen kautta menneisyyden ajatteluun. Teoksessa *Sanat siltana menneeseen. Kielelliset lähestymistavat historian tutkimuksessa*. Toim. Pasi Ihalainen & Heli Valtonen. Gaudeamus Oy, Tallinna 2022, 13–38.
- Kivioja, Pasi & Aalto, Otto: Ylioppilaslehdet 2020 -selvitys. 2021. https://viestintaluotsi.fi/wp-content/uploads/2021/05/Ylioppilaslehdet-2020-raportti_FINAL-1.pdf
- Kortti, Jukka: Konsensus-Suomea härnäämässä. Ylioppilaslehti 1980-luvun suomalaisessa julkisuudessa. *Media & viestintä* (35) 2/2012, 38–56. <https://doi.org/10.23983/mv.62890>
- Kortti, Jukka: *Ylioppilaslehden vuosisata*. Gaudeamus 2013.
- Kortti, Jukka: *Mediahistoria: Viestinnän merkityksiä ja muodonmuutoksia puheesta bitteihin*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 2016.
- Kurvinen, Heidi: Toimittajat ja toimitukselliset prosessit mediatekstien takana. *Historiallinen aikakauskirja* (116) 3/2018, 310–322.
- Kurvinen, Heidi: “Minusta tuntuu, ettei suomalaisille naisille sovi iskulauseiden sorvaaminen”: Toimittajien tasa-arvokeskustelu 1980- ja 1990-luvulla. *Media & Viestintä*, (42) 3/2019, 141–164. <https://doi.org/10.23983/mv.85779>
- Kurvinen, Heidi: Yhteiskunnallinen muutos ja suomalaistoimittajien ärtymys – kuinka feminismistä tuli 1970-luvun lopun lehdistössä vaikea sana. *Vihapuhe, viholliskuvat ja disinformaatio*. Toim. Marja Vuorinen. Turun historiallinen seura, Turku 2021, 233–258.
- Kurvinen, Heidi: Aikalaistekstiaineiston ja muistitiedon ristiinlukemisesta. Naisjournalismikeskustelu 1980-luvun lopun Suomessa. *Muistitietotutkimuksen paikka: Teoriat, käytännöt ja muutos*. Toim. Ulla Savolainen & Riikka Taavetti. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki 2022, 355–365. <https://doi.org/10.21435/skst.1478>
- Kurvinen, Heidi & Turunen, Arja: Toinen aalto uudelleen tarkasteltuna. Yhdistys 9:n rooli suomalaisen feminismin historiassa. *Sukupuolentutkimus*. (31) 3/2018, 21–34.
- Kurvinen, Heidi & Turunen, Arja: Radical sex role ideology and the Finnish gender role movement in the late 1960s. *Women’s History Review*, (32) 1/2022, 62–81. <https://doi-org.ezproxy.utu.fi/10.1080/09612025.2022.2092270>

- Lapintie, Nelli: ”Opiskelijakulttuurin sanansaattaja” – Turun ylioppilaslehden rooli turkulaisella mediakentällä. Opinnäytetyö, media-alan koulutus, journalismi. Turku AMK 2018.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/149796/lapintie_nelli.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Lempiäinen, Kirsti & Rantalaiho, Liisa: *Naistutkimuksen alkuja*. Kustannusosakeyhtiö Vastapaino, Tampere 2023.
- Marjanen, Jani & Ihalainen, Pasi: Käsitetehistoria tutkimusasetteenä. Teoksessa *Sanat siltana menneeseen. Kielelliset lähestymistavat historiantutkimuksessa*. Toim. Pasi Ihalainen & Heli Valtonen. Gaudeamus Oy, Tallinna 2022, 65–91.
- Moore, Anna & Stathi, Sofia: The impact of feminist stereotypes and sexual identity on feminist self-identification and collective action. *The Journal of Social Psychology* (160) 3/2020, 267–281.
- Pyykkönen, Miikka & Valtonen, Heli: Diskurssianalyttinen historiantutkimus. Teoksessa *Sanat siltana menneeseen. Kielelliset lähestymistavat historiantutkimuksessa*. Toim. Pasi Ihalainen & Heli Valtonen. Gaudeamus Oy, Tallinna 2022, 39–64.
- Roy, Robin; Weibust, Kristin & Miller, Carol: Effects of Stereotypes About Feminists on Feminist Self-Identification. *Psychology of Women Quarterly* (31) 2/2007, 146–156.
<https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.2007.00348.x>.
- Salminen, Esko: *Viestinnällä vallankumoukseen. ”Demokraattisen toimittajakoulutuksen” aika 1960-luvulta 1980-luvulle*. Edita, Helsinki 2004.
- Schnittker, Jason; Freese, Jeremy & Powell, Brian: Who Are Feminists and What Do They Believe? The Role of Generations. *American Sociological Review* (68) 4/2003, 607–22. <https://doi.org/10.1177/000312240306800406>.
- Suominen, Tapani: *Ehkä teloitamme jonkun. Opiskelijaradikalismi ja vallankumousfiktio 1960- ja 1970-lukujen Suomessa, Norjassa ja Länsi-Saksassa*. Hanki ja Jää -sarja. Tapani Suominen ja Kustannusosakeyhtiö Tammi, Hämeenlinna 1997.
- Terävä, Sini: ”Naisen on vapauduttava antamaan, miehen tuntemaan” Suomen 1960-luvun radikaaliliikkeen tasa-arvokeskustelu Ylioppilaslehden vuosikertojen 1959–1969 valossa. Poliittisen historian pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto 2013.
- Turunen, Arja: Kapinaa ja ahtaita raameja: Suomalaisten feministien muistoja 1970- ja 1980-lukujen yhteiskunnallisesta toimintakulttuurista. *Sukupuolentutkimus – Genusforskning* (31) 3/2018, 37–50.

Virkki, Tuija: "At the Interface of National and Transnational: The Development of Finnish Policies against Domestic Violence in Terms of Gender Equality" *Social Sciences*, 6, 1:31/2017. <https://doi.org/10.3390/socsci6010031>

Muut lähteet

- ADHD-liitto: ADHD-liiton yhteydenotto Ylioppilaslehdelle. 14.9.2023. <https://adhd-liitto.fi/adhd-liiton-yhteydenotto-ylioppilaslehdelle/> [haettu 7.4.2025]
- Aviisin arkisto: Mitä vittua: Miksi Akkaryhmä luopuu räväkästä nimestään? *Aviisi* 16/2007. <https://arkisto.aviisi.fi/artikkeli/?num=16/2007&id=42db942> [haettu 7.4.2025]
- Laki raskauden keskeyttämisestä*. Säädöskokoelma 239/1970.
- Rauhanliitto.fi: Historia. <https://rauhanliitto.fi/jarjesto/historia> [haettu 26.4.]
- Terveyskirjasto: Raskaudenkeskeytys. 12.2.2025. <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00166> [haettu 31.3.2025]
- Tulva: Yhdistys 9 – tasa-arvotyön aallonharjalla. 11.11.2021. <https://tulva.fi/lue/yhdistys-9-tasa-arvotyon-aallonharjalla/> [haettu 27.4.2025]
- Yle: Pääosassa Esa Saarinen. Elävä arkisto. 12.7.2013. <https://yle.fi/a/20-116554> [haettu 29.4.2025]
- Yle: LGBT ja transseksuaali ovat nyt kiellettyjen sanojen listalla Yhdysvaltain terveysvirastoissa – verkosta poistettiin tutkimuksia. 2.2.2025. <https://yle.fi/a/74-20140964> [haettu 7.4.2025]
- Yle: 25.11. Teeman Elävä arkisto: Rauhanliike. 17.4.2014. <https://yle.fi/aihe/a/20-66161> [haettu 26.4.2025]
- Yle: Yhdysvalloissa kirjasto asetti K18-ikärajan – asiantuntija näkee kirjasensuurin piirteitä myös Suomen kirjakohussa. 24.1.2025. <https://yle.fi/a/74-20138632> [haettu 7.4.2025]
- Vihreä lanka: Vihreät on muuttunut kolmessa vuosikymmenessä – alkuaikoina vastustettiin EU:ta ja tiivistä kaupunkia. 25.5.2018. <https://www.vihrealanka.fi/uutiset-kulttuuri/vihre%C3%A4t-on-muuttunut-kolmessa-vuosikymmeness%C3%A4-%E2%80%93%20alkuaikoina-vastustettiin-euta-ja.html> [haettu 20.4.2025]

Liitteet

Liitteiden pääotsikkoa ei numeroida. Liitteissä käytetään samoja tyylejä kuin tekstiluvuissa.

Liite 1. Aineiston määrällinen jakauma

Taulukko 1 - Aineiston määrällinen jakauma

Lehti	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	yht.
Ylioppilaslehti	7	-	5	7	15	8	5	7	6	60
Aviisi	3	1	4	8	8	10	12	14	9	69